

# HELYI VÉDETT TERMÉSZETI ÉRTÉKEK BUDAPESTEN



**BUDAPEST**  
A VÁROS, AMELY EGYESÍTI

HELYI VÉDETT  
TERMÉSZETI ÉRTÉKEK  
BUDAPESTEN





# HELYI VÉDETT TERMÉSZETI ÉRTÉKEK BUDAPESTEN

Szerző: „Pest Környéki Madarász Kör”

Nyelvi lektor: Gadó György Pál

Szakmai lektorok: Takács Noémi, Barabás Sándor, Gadó György Pál, Bajor Zoltán

A térképeket Szabó Vera készítette

ISBN 978-963-9669-80-2

Minden jog fenntartva

© Budapest Főváros Önkormányzata, 2024

© Pest Környéki Madarász Kör, 2024

Kiadja: Budapest Főváros Önkormányzata

Felelős kiadó: Karácsony Gergely főpolgármester

Tervezés, tördelés, nyomdai előkészítés: Kitaibel Bt.

Nyomta és kötötte a Pátria Nyomda Zrt.

Felelős vezető: Orgován Katalin elnök-vezérigazgató

# Tartalom

Főpolgármesteri előszó .....	6	Turjános természetvédelmi terület .....	104
Bevezetés .....	7	Szilás-tó természetvédelmi terület .....	108
Természetvédelmi területek .....	18	Naplás-tó természetvédelmi terület .....	112
Balogh Ádám-szikla természetvédelmi terület .....	20	Merzse-mocsár természetvédelmi terület .....	116
Apáthy-szikla természetvédelmi terület .....	24	Kis-Háros-sziget természetvédelmi terület .....	120
Fazekas-hegyi kőfejtő természetvédelmi terület .....	28	Tétényi-fennsík természetvédelmi terület .....	124
Ferenc-hegy természetvédelmi terület .....	30	Nagytétényi Duna-part természetvédelmi terület ...	128
Jegenye-völgy természetvédelmi terület .....	34	Soroksári Botanikus Kert természetvédelmi terület .....	132
Szép-völgyi-erdő természetvédelmi terület .....	38	Védett kertek .....	136
Csalit utcai gyepp természetvédelmi terület .....	42	Mihályfi Ernő kertje .....	138
Vár-hegy természetvédelmi terület .....	44	Budai Arborétum .....	142
Róka-hegyi bánya természetvédelmi terület .....	48	Istenhegyi úti kert .....	146
Mocsáros természetvédelmi terület .....	52	Művész úti kert .....	148
Óbudai-szigeti ártéri erdő természetvédelmi terület .....	56	Péceli úti kert .....	150
Újpesti homoktövis természetvédelmi terület .....	60	Természeti emlékek .....	154
Farkas-erdő természetvédelmi terület .....	64	Bécsi kapu téri szőlőtöke .....	156
Palotai-sziget természetvédelmi terület .....	68	Gazda utcai hársfa .....	158
Felsőrákosi-rétek természetvédelmi terület .....	72	Kondor úti libanoni cédrus .....	160
Felsőrákosi-tó természetvédelmi terület .....	76	Heinrich István utcai olimpiai emléktölgy .....	162
Rupp-hegy természetvédelmi terület .....	78	Eötvös úti kocsánytalan tölgy .....	164
Kőérberki szikes rét természetvédelmi terület .....	82	Felhő utcai hegyi mamutfenyő .....	166
Ördög-orum természetvédelmi terület .....	86	Mártonfa utcai eperfa .....	168
Kis-Sváb-hegy természetvédelmi terület .....	90	Ráth György utcai platán .....	170
Denevér úti gyepp természetvédelmi terület .....	94	Svájci úti bükk .....	172
Fácános természetvédelmi terület .....	98	Felhasznált és ajánlott szakirodalom .....	174
Csillagvölgyi út természetvédelmi terület .....	102		

## Kedves Olvasó!



Budapesten lépten-nyomon csodálatos természeti értékeket láthatunk. Sejtik ezt azok a külföldi turisták is, akik a Lánchídon átsétálva megpillantják a Budai-hegység körvonalait. Minket, Budapesten élőket is meglephet, hogy a természetvédelmi szakemberek szerint Budapest területe természeti szempontból egykor az ország egyik leggazdagabb területe volt. Ennek oka, hogy a Duna, a Pesti-síkság és a Budai-hegység találkozásánál rendkívül változatos élőhelyek alakultak ki, nagy (volt) a biológiai sokféleség. Aztán elkezdődött a város terjeszkedése...

Napjainkban a főváros 525 km<sup>2</sup>-es területének 7%-a természeti oltalom alatt áll, és ez a szám évek óta növekszik. A Budai-hegység összefüggő bükk- és tölgyerdei csaknem fél évszázada országos védelem alatt állnak, ezek a területek az utóbbi évtizedekben az Európai Unió Natura 2000 hálózatába is beletartoznak.

E könyv elődje 2016-ban jelent meg, az új bővített kiadást elsősorban a védett területek gyarapodása tette szükségessé. 2019 óta a Fővárosi Önkormányzat 212 hektárt nyilvánított védetté, a helyi védett természetvédelmi területek nagysága 1072 hektárra növekedett. Ezek azok a sokszor csak néhány hektáros területek, amelyek a város határán vagy a lakott területekbe ékelődve őrzik a természeti értékeket.

Felsorolni is hosszú, milyen sokfélék: erdők, gyepterületek, sziklák, mocsarak, láprétek, tavak, magányos öreg fák.

A védetté nyilvánítás önmagában nem garancia a különleges természeti értékek megvédésére. Az élőhelyek állapotának javítását, természetvédelmi kezelését a Budapesti Közművek Nonprofit Zrt. FŐKERT Főigazgatósága biztosítja. Budapesten működik Magyarország egyetlen önkormányzati természetvédelmi őrszolgálat. Büszkék vagyunk rájuk, de ők sem lehetnek ott minden nap, minden védett érték mellett. A helyi természeti értékek megvédése akkor lehet igazán eredményes, ha a városlakók megismerik és megszeretik szépségüket, megértik, hogy miért kell vigyázni rájuk. Ez a mű éppen ezt a célt szolgálja.

Lapozgassa a könyvet, tanulmányozza a növény- és állatfajokat, böngéssze a kis térképeket, húzzon egy kényelmes cipőt, és induljon el egy kiadós budapesti túrára! A térképeken a közösségi közlekedés közeli megállóinak helyét is megtalálja. Nagyszerű város ez, kevésbé ismert arcának felfedezését ez a megújult könyv is segíti. Örömmel ajánlom az olvasók figyelmébe!

Karácsony Gergely  
Budapest főpolgármestere

## Bevezetés

### Előszó a második bővített kiadáshoz

A budapestiek számára a természet védelme régóta nagyon fontos, már több mint 50 éve hivatalosan is megkezdődött az értékek intézményesített megőrzése. Az első – máig védettség alatt álló – helyi természeti érték, a II. kerületben Mihályfi Ernő kertje, 1973-ban vált védetté. Azóta szinte folyamatosan bővült a helyi jelentőségű védett értékek köre.

A területek megismertetése érdekében a Fővárosi Önkormányzat 2016-ban úgy döntött, hogy megjelentet egy átfogó és minden részletre kiterjedő, igényes kialakítású könyvet, amelyet nemcsak ismertszerzésre, hanem útikalauzként is hasznosíthat bárki, akit érdekel Budapest megmaradt természeti öröksége. Akkor még senki sem sejtette, hogy a védetté nyilvánítási folyamat a kötet megszületése után nemcsak tovább zajlik, hanem 2019-től kezdve eddig soha nem látott mértékben felgyorsul. Az igen népszerű első kiadást nyolc évvel a megjelenése után – nagy örömeinkre – már sehol sem lehet beszerezni. Az eltelt idő alatt az ebben szereplő területismertetések fokozatosan idejémtúltá váltak, hiszen több mint 20%-kal bővült az oltalom alá helyezett élőhelyek kiterjedése! Hat terület újonnan vált védetté, egy pedig jelentős bővítésen esett át.

A korábbi alkotógárdát az első kiadás népszerűsége, valamint az új természetvédelmi területek létrehozása együttesen sarkallták arra, hogy



Réti tücsökmadár (*Locustella naevia*)

– a tartalmi részeket jócskán kibővítve és aktualizálva – újra megjelentessék e kötetet.

Bízunk benne, hogy a 2. kiadás megújult szövegei, valamint teljes mértékben lecserélt fotóanyaga újra elnyeri az érdeklődő olvasók tetszését és kedvet teremt ahhoz, hogy a legújabb természetvédelmi területeket felfedezve eljussanak fővárosunk ismert és kevésbé ismert zöld zugaiba. Nekünk nincs más dolgunk, minthogy jó túrázást kívánjunk minden budapesti természetjárónak.

### A kiadvány felépítése

Kötetünk azokat a budapesti védett területeket és természeti emlékeket mutatja be, amelyeket az elmúlt évtizedekben a Fővárosi Tanács és a rendszerváltást követően a Fővárosi Önkormányzat részesített törvényi oltalomban. A bemutatás a természetvédelmi területek, a kertek és a természeti emlékek esetében is a budapesti kerületek sorrendjében történik. Az általános adatok mellett

Jelmagyarázat	
3 6 7 17	tanösvény útvonalai, táblák helye
—	védett terület határa
+	terület bejárata
●	természeti emlék helye
11 Nagybányai út	autóbusz száma, megálló neve
990	éjszakai járat száma, megálló neve
61 Szüret u.	villamos száma, megálló neve
Vasút Rákosperti	vasútállomás neve
W60 Művész ut.	fogaskerekű megálló neve
H5 Romaifürdő	HÉV-megálló neve
M3 M3 M4	főutak, gyorsforgalmi utak, autópályák

a kötet térképeket is tartalmaz, amelyeken a legközelebb eső tömegközlekedési járatok és vasútvonalak is megtalálhatók. A természetvédelmi területek esetében külön részletezésre kerülnek a geológiai, botanikai és zoológiai értékek, de szó esik a veszélyeztető tényezőkről is, amelyek az adott élőhelyek fennmaradását befolyásolhatják. Az épített zöldfelületek bemutatása során – az általános jellemzés mellett – kultúrtörténeti érdekességek is szerepelnek, a fák esetében pedig megjelennek az adott fajra jellemző legfontosabb ismeretek, különlegességek. A helyi védettségű értékek mellett olvashatnak a főváros természeti jelentőségéről, a természetvédelem budapesti történetéről, valamint a főváros élővilágát egykor és ma tanulmányozó jeles kutatókról. Mindezek mellett a kötetben helyet kapott a természeti értékek védelmét ellátó intézményrendszer rövid bemutatása is.

### Budapest rövid története és természetvédelme

Pest, Buda és Óbuda 1873-as egyesítése után Budapest gyors és látványos fejlődésnek indult, 1900-ban már a nyolcadik legnagyobb európai városként tartották számon. Az ekkor bekövetkezett



A tőzegpáfrány (*Thelypteris palustris*) egyedül Soroksáron fordul elő a fővárosban

nagyszabású építkezések és fejlesztések határozták meg a mai Budapest belvárosi képét, s ekkor kezdett el jelentősen csökkenni a természetes és természetközeli élőhelyek nagysága. 1950-ben újabb lényeges esemény következett be a város életében, ekkor csatolták hozzá az elővárosokat és 23 agglomerációs települést, így területe 194 km<sup>2</sup>-ről 525 km<sup>2</sup>-re nőtt, azaz csaknem megháromszorozódott. (Összehasonlításképpen, a Balaton területe kerekén 600 km<sup>2</sup>!) A hasznosítatlan, beépítetlen, természetközeli területek már akkor is felkeltették néhány neves kutató figyelmét, ráirányították a figyelmet arra, hogy egy nagyváros nemcsak kulturális, hanem természeti kincsekben is bővelkedhet. Ennek egyes elemei már régóta ismertek voltak – például gyógyforrások, egyes barlangok – jó részük viszont behatóbb tanulmányozást igényelt, amit már az 1800-as években megkezdtek. Ennek a munkának több úttörője is akadt, elsősorban a növényvilágot kutató szakemberek értek el jelentős eredményeket fővárosunk élővilágának feltárása terén.

### Budapest természeti értékeinek kutatása

A Budapest területén található, egykori hatalmas erdőségek, nyílt területek és a Duna gazdag élővilága mindig is foglalkoztatta a természettudósokat. Közülük – a teljesség igénye nélkül – kiemeljük azokat, akik maradandó munkát végeztek a mai főváros területén:

- ◊ Marsigli Luigi Ferdinando: *Danubius Pannonico Mysicus* című 1726-ban megjelent hatkötetes sorozata elsősorban a Duna és szigeteinek feltárásával foglalkozott.
- ◊ Winterl József Jakab Budapest flórájának kutatásáról szóló *Index Horti Botanici Universitatis Hungaricae, quae Pestini est* című fűvészkerti katalógusa 1788-ban jelent meg.
- ◊ Kitaibel Pál hazánk flóráját országos szinten kutatta, az ő munkájában Budapest kutatása regionális vizsgálat volt.
- ◊ Sadler József
  - *Pest és Buda környéki növények névjegyzéke* című cikke 1818-ban jelent meg.
  - *Verzeichniss der um Pesth und Ofen wildwachsenden phanergamischen Gewächse* című



A Tündér-szikla látképe a Hunyad-óromról

műve 1167 növényfajt írt le a mai Budapest területén.

- Új, kétkötetes budapesti flóramunkája 1826–1827-ben jelent meg *Flora Comitatus Pestensis* címen, amelyben a fajok száma már elérte a 1377-et.
- 1840-ben aktualizálva újra megjelent a mű egy kötetben. Ebben a növényfajok száma 1429-re emelkedett.
- ◊ Gönczy Pál Sadler latin nyelvű műve nyomán 1864-ben magyar nyelvű határozót írt *Pestmegye és tájéka viránya* címmel.
- ◊ Kerner Anton osztrák származású kutató volt. Két munkája is kapcsolódik Budapesthez. 1857-ben a Pilis és a Vértes-hegységről jelent meg az első könyve, majd 1863-ban *Das Pflanzenleben der Donauländer* címmel a második. Az elsőben a Budai-hegységet, a másodikban a Pesti-síkságot elemzi.
- ◊ Hazslinszky Frigyes a virágtalan növényekkel kapcsolatban végzett budapesti kutatásokat.
- ◊ Borbás Vince:
  - 1872-ben írta meg *Pestmegye flórája Sadler óta és újabb adatok* című dolgozatát. – Az 1879-ben megjelent *Budapest és környéke*

*termesztrajzi, orvosi és közmívelődési leírása* című kötet számára Borbás készítette a növénytan részét, amely 170 oldal terjedelemben került kiadásra.

- A nyomtatásban megjelent felméréseinek összesített eredménye: 1562 faj, 403 eltérő alak és 72 hibrid.
- ◊ Istvánffy Gyula Budapest moszatvilágának kutatásával foglalkozott.
- ◊ Moesz Gusztáv. a főváros gombavilágának kutatója volt.
- ◊ vitéz Szepesfalvi János: A mohaflóra budapesti feltárásával foglalkozott.
- ◊ Frivaldszky Imre, Margó Tivadar: *Budapest és környéke természetrajzi, orvosi és közmívelődési leírása*. Az 1879-ben megjelent kötetben 137 oldalon keresztül mutatták be a főváros faunájának addig ismert tagjait. Összefoglaljuk Budapest és környéke állattani tekintetben címmel jelent meg. A főváros faunájának gazdagságát mutatja a 2365 ismertetett faj, amelyből 2100 gerinctelen, míg 265 gerinces. A gerinctelenek közül 586 bogár-, 407 hártýás-szárnyú-, valamint 253 lepkefaj került ismertetésre.

- ◇ Péntes Antal 1942-ben jelent meg *Budapest élővilága* című, 200 oldal terjedelmű korszakalkotó műve.
- ◇ Csizy Ferenc 1956-ban Péntes Antallal együtt, a fentivel megegyező címen jelentette meg könyvét, amely a két kötet kiadása között eltelt 14 év változásait mutatta be.
- ◇ Dr. Pécsi Márton: 1958-ban jelent meg a 744 oldal terjedelmű, *Budapest természeti képe* című monográfia, amelyet Pécsi szerkesztett. 1959-ben a kötet ismét megjelent, *Budapest természeti földrajza* címmel. A kettő között lényeges különbség, hogy az utóbbi kisebb terjedelmű és egyszerűbb nyelvezetű.
- ◇ Bajor Zoltán:
  - 2009-ben napvilágot látott, *Budapest természeti kalauza* című könyve 256 oldal terjedelemben mutatta meg, hogy Budapest korábban felfedezett természeti kincseinek jelentős része mind a mai napig fellelhető a fővárosban.
  - A szerző hat évvel később, bővített formában ismét közreadta kutatásainak eredményét. Ebben az első kiadás óta eltelt évek alatt tett természetvédelmi megfigyelései és az élőhelyeken bekövetkezett változások is helyet kaptak. A 2015-ben 352 oldalon megjelent *Budapest természeti értékei* című könyv jobb minőségű fotóanyaggal érzékelteti a budapesti természeti értékek szépségét és különlegességét.



- ◇ Jelen kötetünk első kiadása, a 2016-ban napvilágot látott, Budapest Főváros Önkormányzatának gondozásában megjelent *Helyi védett*

*természeti értékek Budapesten* az akkori időszak legfrissebb adatai alapján jellemezte a város természeti kincseit, kifejezetten a helyi jelentőségű természeti értékekre koncentrálván.

- ◇ Gyalog László, Maros Gyula és Pelikán Pál szerkesztésében 2017-ben jelent meg 314 oldal terjedelemben a kereskedelmi forgalomba nem került *Budapest geokalauza* című kötet, amely a legfrissebb kutatási és vizsgálati eredmények alapján járja körbe a főváros földtani örökségének legérdekesebb helyszíneit.

#### **Budapest területének és élővilágának egyes részeit érintő, természetvédelemmel összefüggő munkák:**

- ◇ Rakonczay Zoltán Magyarország védett természeti értékeit hét kötetben bemutató könyvsorozatának IV. része, *A Sas-hegytől a Kálvária-dombig* címet viselő része érintette a fővárosi védett értékeket.
- ◇ Simon Tibor (szerk.): *Természeti kincsek Dél-Budán* című könyve részletesen tárgyalja a Tétényi-fennsík és a Háros-sziget élővilágát.
- ◇ Schmidt Egon: *Budapest madárvilága* című könyve több kiadást is megélt.
- ◇ Seregélyes Tibor a Fővárosi Önkormányzat felkérésére 1996–1997-ben elvégezte kilenc jelentős, budapesti helyi természetvédelmi terület teljes botanikai felmérését.
- ◇ Szél Győző a Seregélyes-féle botanikai felméréshez készült állattani fejezetek szerzője.
- ◇ Hegedűs Ábel OTKA-támogatással 1974 és 1993 között vizsgálta Budapest flóráját. A kutatások eredményeinek összefoglalásából megjelent hetven oldalas fajlistája 1994-ben látott napvilágot *Budapest jelenlegi virágos flórája* címmel.
- ◇ Pintér Balázs 2006 és 2008 között mélyreható kutatásokat végzett Budapest helyi természetvédelmi területein a Fővárosi Önkormányzat megbízásából. A munka célja a Seregélyes-féle anyag aktualizálása és a korábban fel nem mért területek vizsgálata volt. E mellett felkutatta és botanikailag feltárta a főváros védelemre érdemes területeit. Eredményeit tanulmánykötetekben foglalta össze a megrendelő számára.



Tétényi-fennsík

- ◇ Bognár Attila (szerk.): *Védett természeti értékek a fővárosban*. A 2005-ben megjelent kiadvány a most kézben tartott kötet elődjének tekinthető. Terjedelmi okokból csak a jelentősebb budapesti természeti területek és emlékek kaptak benne helyet.
- ◇ Tardy János (szerk.): *Magyarországi települések védett természeti értékei*. Az 1996-ban megjelent könyv az ország összes településének helyi jelentőségű védett természeti területét végig tárgyalja.
- ◇ Székely Kinga (szerk.): *Magyarország fokozottan védett barlangjai*. Monografikus mű, amelyben külön-külön ismertetésre kerültek a Budapesten található fokozottan védett barlangok is.
- ◇ Mindszenty Andrea: *Budapest: földtani értékek és az ember (Városgeológiai tanulmányok)*. A könyv 2013-ban jelent meg először.
- ◇ K. Hlatky Katalin: *Budapesti zöldkalauz*. A kötet általános képet ad a jelentősebb fővárosi parkokról és egyéb mesterséges zöldfelületekről.
- ◇ 2013-ban a PRO VÉRTES Természetvédelmi Közalapítvány a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesülettel közösen végezte el pályázati forrásból hazánk helyi jelentőségű védett

területeinek teljeskörű felmérését és bemutatását, amelyről nagy sikerű háromrészes filmsorozat is készült. A védett értékek bemutatása a 2013-as állapotoknak megfelelően megtalálható a szervezet honlapján is: <https://provertes.hu/index.php/termeszeti-ertekek-es-vedelmuk/helyi-vedett-teruletek-magyarorszagon>

#### **Mit jelent a helyi védettség Budapesten?**

Természetvédelmi szempontból a rendszerváltás előtti időszak a főváros életében meglehetősen egyhangúnak számított. A hetvenes évek elejéig Budapesten ugyanúgy, mint az ország más területein két kategória létezett: védett és nem védett természeti értékek, vagyis a védettség nem volt jelentőség alapján kategorizálva. 1971-ben jelent meg a 12/1971. (VI. 1.) kormányrendelet, amely különválasztotta a megyei és országos jelentőségű természeti értékek védelmét. Így a megyei természetvédelmi hatósági feladatok a megyei tanács vb. mezőgazdasági részlegéhez kerültek. A rendszerváltást megelőzően alkotott megyei jelentőségű védettségi kategória megnevezése 1989 után „helyi jelentőségűre” módosult, és az addig megyei tanácsi kezelésben lévő védett

élőhelyeket – illetékességi területüknek megfelelően – az önkormányzatok kapták meg. A fővárosban a helyzetet tovább bonyolította, hogy itt kétszintű önkormányzati rendszer alakult ki. A kezdeti időszakban nagy önállósággal rendelkező kerületi önkormányzatok felhatalmazás alapján számos helyen hoztak létre új védett területeket, védtek le fákat, fasorokat. Természetesen a Fővárosi Önkormányzatnak is joga volt a város területén védeltséget kimondani, de ezt ebben az időszakban egyszer sem tette meg, hanem elsősorban a rendszerváltás előtti időszakban levédett budapesti természeti értékek megőrzésére és fenntartására koncentrált.

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény – amely 1997. január 1-én lépett hatályba – természetvédelmi szempontból gyökeresen megváltoztatta a fővárosban az 1989-től fennálló rendszert. A törvény ugyanis kimondta, hogy a helyi szintű védetté nyilvánítás lehetősége Budapesten kizárólag a Fővárosi Önkormányzat jogköre. A megváltozott jogszabályi környezet miatt a Fővárosi Önkormányzat az arra érdemes természeti értékeket átvette a kerületi önkormányzatoktól. Azok a természeti kincsek, amelyeket a Fővárosi Önkormányzat nem vett át, továbbra is kerületi kezelésben maradtak. Ez a folyamat 1999-ben, majd 2013-ban folytatódott, amikor további,

kerületi védelem alatt álló természeti értékeket vett át a Fővárosi Önkormányzat és megalkotta a már említett Budapest helyi jelentőségű védett természeti területeiről szóló 25/2013. (IV. 18.) önkormányzati rendeletét.

A helyi és országos védeltségi kategória elkülönítése az adott természeti érték országon belül betöltött szerepének és jelentőségének pontosabb meghatározása miatt lényeges. Az országos jelentőségű védett természeti értékek ugyanis olyan területek, illetve természeti emlékek, amelyek Magyarország határain belül kiemelkedő értéket képviselnek, míg a helyi jelentőségű védett természeti értékek az adott település, tájegység vagy megye szempontjából, vagyis helyi szinten kiemelkedőek. A kategória persze nem különül el szigorúan, hiszen Budapesten is vannak olyan helyi jelentőségű védett természeti értékek, amelyek országosan is ismertek és elismertek, mint amilyen például a Tétényi-fennsík XXII. kerületi része. A jelentőségen túl a védetté nyilvánítást előkészítő és a jogszabályalkotó is más a védetté nyilvánítás során. Helyi védeltséget a területileg illetékes önkormányzat mondhat ki, míg az országos védeltség a hazai természetvédelemért is felelős szakminisztériumhoz, illetve miniszterhez tartozik.

### Budapest természeti képe és természetvédelmének alakulása napjainkban

Az elmúlt egy-másfél évszázad során számos Budapesthez csatolt zöldterület került beépítésre, ami a természeti értékek rohamos csökkenéséhez vezetett. Ennek ellenére fővárosunk az európai kontinens nagyvárosait tekintve természeti értékekben egyedülállóan gazdag. Természetesen egy nagyvárosban nem érvényesülhet legfőbb szempontként az őshonos élővilág védelme, hiszen az itt élő, dolgozó és átutazó több millió embernek is ez az élettere. Megnyugtató azonban, hogy mindezek ellenére Budapest természetes zöldfelületeire hosszú évtizedek óta odafigyelnek. Ennek köszönhetően az emberi térhódítást megpróbálták korlátozni, így az értékes élőhelyek nagy területen esélyt kaptak a fennmaradásra. Már a II. világháború alatt és után, valamint a múlt



Budapest helyi védtségű területeit jelző tábla

század hetvenes és nyolcvanas éveiben is erőszítéseket tettek Budapest természeti kincsekben bővelkedő területeinek megóvása érdekében. Ezekben az időszakokban számos terület részesült jogszabályi oltalomban. Ilyen nagymérvű védetté nyilvánítási hullám volt 1999-ben is, amikor több új terület került helyi védelem alá, mint például az országos szinten is egyedülálló Tétényi-fennsík egy része. Ez a folyamat 2013-ban új lendületet kapott, amikor a jelenleg is hatályban lévő, Budapest helyi jelentőségű védett természeti területeiről szóló 25/2013. (IV. 18.) önkormányzati rendeletet a Fővárosi Közgyűlés elfogadta. A jogszabály nemcsak megerősítette a védett értékek további fenntartását, hanem gondoskodott a területek kibővítéséről, ennek köszönhetően Budapesten 500-ról 700 hektár fölé emelkedett a helyi oltalom alá vont élőhelyek nagysága.

A rendelet megszületése után – 2013-tól 2016-ig, vagyis kötetünk első kiadásának megjelenéséig – csupán egy élőhely kapott oltalmat 2014-ben. Ez a budapesti viszonylatban jelentős kiterjedésű, 162 ha-os Felsőrákosi-rét természetvédelmi terület volt, amely a X. kerületben található. 5 év viszonylag eseménytelen időszak után 2019-ben ismét sor került védetté nyilvánításokra. Az ekkor terítékre került két élőhely a pesti oldalon található: a XV. kerületi Szilas-tó természetvédelmi terület olyan vizes élőhelyek, amelyek ma már ritkaságszámba mennek a fővárosban.

2019 azonban csak a bevezetése volt annak a védetté nyilvánítási hullámnak, amely még ma is tart. Az addig védelemvárományosként nyilvántartott területek közül számos átkerült a helyi jelentőségű védett területek közé. Ezek a Jegenye-völgy, a Nagytétényi Duna-part, az Óbudai-sziget ártéri erdeje, a Szépvölgyi-erdő, a Vár-hegy, a Farkas-erdő és a Csalit utcai-gyep természetvédelmi területek. Ezekon kívül 2024-ben a Mocsáros természetvédelmi terület jelentősen kibővült. Ennek az erősödő folyamatnak a hatására 2019 és 2024 között 212 ha-ral bővült a fővárosban található helyi jelentőségű védett területek köre. A Fővárosi Önkormányzat ma már 1071 hektáron védi Budapest természeti értékeit.

A folyamat az elképzelések szerint itt nem áll meg, jelenleg is tervezik újabb területek oltalom alá helyezését. A helyi védett területek elhelyezkedését tekintve elmondhatjuk, hogy a változatos domborzati viszonyairól ismert Budán, a János-hegy környéki sasbércek csúcsai, valamint a felhagyott kőfejtők és környékük alkotják a rendeletben szereplő értékek döntő többségét. A hegyvidéket át-szelő patakok mentén található síksági területek, völgyek jórészt beépítésre kerültek, csupán két olyan természetközeli védett terület van Budán, amely alföldi jellegű vizes élőhelyet véd (Kőérberki szikes-rét, Mocsáros). Ezekon a területeken kívül a legfőbb értéket a Budai-hegyek, a felszín alatti képződmények, a barlangok és a kialakulásukért felelős karsztvizek adják, amelyek országos jelentőségű védeltségük okán a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság kezelésébe tartoznak. Ezzel szemben a jóval nagyobb kiterjedésű Pesten kevesebb a természeti érték, de a védett élőhelyek általában jóval nagyobbak, mint a budai oldalon. Ennek oka ugyancsak a domborzati, természetföldrajzi adottságok között keresendő, hiszen ezeket a területeket könnyebben birtokba vette az ember. A Duna visszaszorítása után a jó termőképességű földeket mezőgazdaságilag hasznosították vagy beépítették, ezáltal az egyedülálló értékekkel rendelkező Pesti-sík és a délről benyúló Turjánvidék eredeti élővilága szinte teljesen eltűnt a mai Budapest területéről. A hajdan hatalmas kiterjedésű vizenyős, lápos élettérből csak néhány hírmondó maradt fenn, ezek nagy része ma már törvényi oltalom alatt áll.

### Védelemre érdemes természeti értékek

Budapesten a több mint hét évtizedre visszanyúló természetvédelmi törekvéseknek köszönhetően számos értékes élőhely, geológiailag fontos terület került oltalom alá. Az elmúlt másfél évtizedben újraindult kutatások azonban arra mutattak rá, hogy még számos olyan terület maradt, amelyek érdemesek a jogi védelemre. Budapesten a védelemre érdemes területek nagysága elérheti a 700 ha-t, vagyis csaknem 70 %-a jelenleg helyi védtség alatt álló területeknek. A városfejlesztés egyik kiemelkedő feladata, hogy a természetvédelmi





A magyar tarsza (*Isophya costata*) több helyi védett területen is előfordul

szempontokat előre sorolja, és felelősségteljes, tudatos tervezés valósuljon meg. Ezek az élőhelyek ugyanis nemcsak állatoknak és növényeknek, hanem nekünk, embereknek is élhetőbbé teszik tágabb lakókörnyezetünket, hozzájárulnak az egészségesebb városi élethez, a rekreációhoz, és nem utolsósorban a jövőnk szempontjából létfontosságú környezettudatos közgondolkodás kialakulásához.

### Védett területek fenntartása a fővárosban

A védettség szintje meghatározza az adott természeti érték fenntartásával foglalkozó hivatalok és szervezetek körét. A Budapesten található országos és európai jelentőségű védett területek (pl.: Natura2000 élőhelyek, lápok, Budai Sas-hegy,



Szemétszedés a Palotai-szigeten



Invazív fásszárú sarjak visszavágása

Budai Tájvédelmi Körzet) és felszín alatti értékek (források, barlangok) természetvédelmi kezelését a területileg illetékes Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság látja el, amely többek között az értékek megőrzését, bemutatását, nyilvántartását, felmérését, élőhelykezelését jelenti. A szakmai munkát terepen a nemzeti park természetvédelmi őrszolgálat végzi, amely fellép a természeti értékek védelme érdekében is. A hatósági ügyek tekintetében – mint amilyen a természetvédelmi bírságok kiszabása, engedélyek kiadása – a Pest Vármegyei Kormányhivatal Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Hulladékgazdálkodási Főosztálya jár el.

Helyi védett természeti érték esetén az elsőfokú hatósági jogkört Budapesten a főváros



Facsemeték ültetése a Szépvölgyi-erdőben

főjegyzője gyakorolja, míg másodfokon a Pest Vármegyei Kormányhivatal jár el. Budapest helyi jelentőségű védett természeti területein az őrzési feladatokat hazánk egyetlen önkormányzati természetvédelmi őrszolgálat látja el a Fővárosi Önkormányzati Rendészeti Igazgatóság szervezeti egységként. Jelenleg hét egyenruhás természetvédelmi őr teljesíti azokat a feladatokat a helyi védett területeken, amelyeket a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság őrői a budapesti országos védettségű élőhelyeken. Szintén a Fővárosi Önkormányzat feladata a helyi védett területeken

a természetvédelmi kezelés biztosítása, amelyet a Budapesti Közművek Nonprofit Zrt. FŐKERT Főigazgatóságának útján lát el a 25/2013. (IV. 18.) önkormányzati rendelet mellékleteit képező, területenkénti lebontásban megalkotott természetvédelmi kezelési terv előírásai alapján. A hatósági, őrzési és fenntartási feladatok rendkívül összetettek és szorosan összefüggenek egymással, ami nélkülözhetetlenné teszi a különböző szervezetek magas szintű szakmai munkáját és folyamatos együttműködését.

### Összefogással Budapest természeti értékeinek védelméért

A főváros természetvédelmével foglalkozó hivatalos szereplőkön túl számos egyéb szervezet is hatékonyan fellép a helyi jelentőségű védett természeti értékek megőrzése érdekében. A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 1996-ban hívta életre a ma is futó Budapest-felmérés programját, amely keretén belül elsősorban madár- és a növénytan szempontból tárják fel szisztematikusan és követik nyomon a főváros természeti értékeinek változásait, különös tekintettel a



Járőrözés közben a Természetvédelmi Őrszolgálat



Előhelyezés a Homoktövis természetvédelmi területen

helyi védettségű és védelemre érdemes területekre. Minden évben több alkalommal hirdetnek meg szemétszedési akciókat és tisztítanak meg önkéntesek bevonásával helyi oltalom alatt álló



GPS koordináta felvétele egy madárodúnál az Óbudai-szigeten

területeket. A tájidegen fás- és lágyszárú fajok visszaszorítása érdekében közel két évtizede szerveznek előhelyezési programokat elsősorban a II., a III., a IV., a X., a XII., a XVII. és a XXII. kerületekben, amelyekre szintén várják a természetkedvelő, tenni vágyó önkénteseket. A fajok megőrzésének érdekében madárodútelepeket is létesítenek a város különböző zöldfelületein. Az eddig kihelyezett közel 1500 darab mesterséges odú nemcsak a madarak, hanem védett kismélsők – például pelék – számára is tökéletes búvó- és szaporodóhelyet biztosít. Az Egyesület, a Fővárosi Önkormányzat Környezetvédelmi Alap támogatásával számos helyi védett területen létesített természetismereti tanösvényt, szakértői tevékenységével pedig nemcsak a fővárosi, hanem több kerületi önkormányzat természetvédelmi munkáját is segíti. Ehhez hasonló komplex természetvédelmi tevékenységet folytat a XXII. kerületben működő Zöld Jövő Környezetvédelmi Egyesület, amelynek tagjai elsősorban a Tétényi-fennsík és a Nagytétényi-Dunapart páratlan élővilágának megőrzésén munkálkodnak.

Említésre méltó a WWF Magyarország tevékenysége, hiszen számos természetvédelmi feladatot végzett és végez manapság is a fővárosban.



Meggyűrűzött bajszos sármány (Emberiza cíq) a Tétényi-fennsíkon

A nevéhez fűződik például a Budai-hegyek famadtuzsálem-felmérése, valamint a Naplás-tó teknősállományának kutatása. A jeles zöld napok fővárosi rendezvényein rendszeresen találkozhatnak aktivistáikkal az érdeklődők.

Ugyancsak meghatározó a Magyar Természetvédők Szövetségének fővárosi jelenléte, amelynek szakemberei környezeti nevelési és szemléletformálási tevékenységükkel, részben a fővárosi Környezetvédelmi Alapjára támaszkodva valósítják meg budapesti projektjeit.

Természeti örökségünk fenntartása érdekében azonban nem csak a civil szervezetek tesznek kiemelkedő erőfeszítéseket. A Rákosmenti Mezei Őrszolgálat a X., XVI. és XVII. és kerületekben, 4541 ha külterületi városrészen járőrözik, és a

munka során a védett értékek ellenőrzésében is rendszeresen részt vesz. A bejárásokon túl számos természetvédelmi akciót szervez, és a környezeti nevelés is fontos része a tevékenységének, amely elsősorban a XVI. kerületben található Sarjú utcai központjukban, pontosabban az ahhoz kapcsolódó Tanyaudvaron valósul meg hosszú évek óta. A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesülettel, valamint a Fővárosi és kerületi önkormányzatokkal összefogva tanösvényt építettek ki a Naplás-tónál és a Merzse-mocsár körül, valamint közösen elindították a Naplás-tó mocsári teknős programját.

Az említett szervezetek mind kiemelt feladatként tekintik a következő generációk oktatását és bevonását a gyakorlati természetvédelmi munkákba, ezért rendszeresen fogadnak óvodai, iskolai csoportokat, tartanak terepgyakorlatokat egyetemi évfolyamoknak, valamint középiskolai diákoknak is szerveznek programokat a kötelező közösségi szolgálat teljesítése keretében. Ez utóbbival az iskolások nemcsak az érettségijükhez szükséges kötelezettségeiknek tesznek eleget, hanem aktívan részt vesznek a területek karbantartásában, miközben hasznos gyakorlati tudást is szereznek.



Mezőőrszolgálat munka közben



Természetvédelmi  
területek

# Balogh Ádám-szikla természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: II. kerület, Endrődi Sándor utca – Balogh Ádám utca kereszteződésétől északkeletre

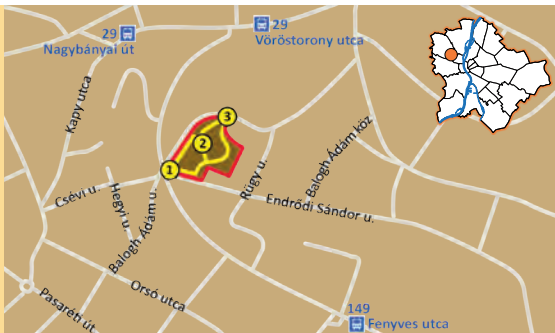
Védetté nyilvánítás éve: 1975

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 1,08 hektár

A terület középponti

koordinátái: WGS84 18.99236/47.52639  
EOV 646309/242494



Kis kiterjedésű zárványterület, Budapest helyi védett területei közül az egyik legkisebb, természeti értékei azonban még ma is indokolttá teszik a törvényi oltalom fenntartását. A sűrűn beépített II. kerületi kertesházias övezet szorításában feltehetően úgy tudott napjainkig fennmaradni, hogy sziklakibúvásai nem

tették lehetővé a beépítést. A területre elsősorban hétfvégén érkezik sok látogató, hétköznap legtöbbször csend és nyugalom honol a tájon.

## Geológiai értékek

A szikla geológiai felépítésében a pleisztocén korban keletkezett, 200 millió

A védett terület déli bejáratának lát képe



A markáns sziklakibúvások összetételüktől függően sokféle színben pompáznak



A védett terület legnagyobb sziklatömbje előtt erdei pihenőhely is található



A padok és asztalok néhány évvel ezelőtt teljes felújításon estek át



A meredek sétaút-szakaszokon lépcsősorok könnyítik a bejárást



A védett területen vezet át a zöld háromszög turistaút

A védett területen tanösvény és erdei hulladékgyűjtők is helyet kaptak

éves triász kori földolomit és az azt körülvevő 35 millió éves, eocén időszakból származó márga játssza a legfontosabb szerepet. A hévizes színezés hatására a dolomit több helyen sárgás és vöröses színű, a szikla alsó részén sok oldásos gömbfülke található.

## Botanikai értékek

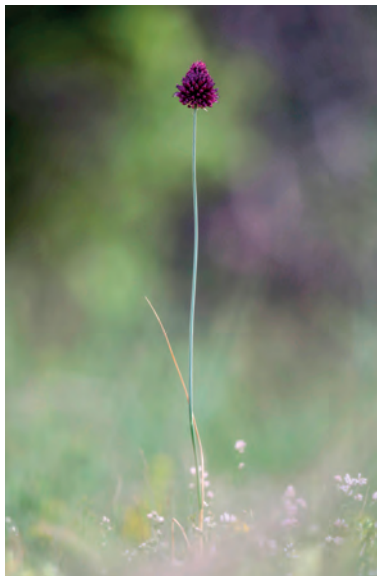
A terület kis kiterjedése miatt az erdők és a közjük ékelődő gyepek enyhén degradáltak. A szikla környezetében uralkodó a csertölgy (*Quercus cerris*). Az erdős területből látványosan kiemelkedik a szikla hatalmas tömbje. Ennek



**Balra:** A védett vetővirág (*Sternbergia colchiciflora*) ősszel virágzik, termésével és leveleivel csak a következő év tavaszán találkozhatunk



**Jobbra:** A védett bunkós hagyma (*Allium sphaerocephalon*) néhány töve a sziklagyepfoltokban él



oldalában nyílt és záródó sziklagyep fragmentumok maradtak fenn. Az erdőekben és a sziklatömbök repedéseiben telepedett meg a védett piros madárbirs (*Cotoneaster integerrimus*) erős állománya. További védett fajok, mint amilyen a nagyzezerjófű (*Dictamnus albus*), a budai imola (*Centaurea sadleriana*) és a magyar repcsény (*Erysimum odoratum*) csak kis egyedszámban tudtak fennmaradni.

### Zoológiai értékek

A területen viszonylag kevés faj képes megtelepedni a nagyon kicsi kiterjedés

miatt. A sziklákon jellemző a fali gyík (*Podarcis muralis*). A sűrű cserjésekben a barátposzáta (*Sylvia atricapilla*), a fekete rigó (*Turdus merula*) és a csilpocsalp-füzike (*Phylloscopus collybita*) a leggyakoribb. A zavartalanabb erdőkből télen a városokba is behúzóódik az ökörszem (*Troglodytes troglodytes*), amellyel októbertől márciusig találkozhatunk a leggyakrabban.

### Veszélyeztető tényezők

A képződmény épsége erősen veszélyeztetett, a szikla méretét jelentősen csökkentette, hogy a védettség kimondása előtt nagyobb darabokat letermeltek belőle. Az egy hektárnál alig nagyobb erdős területet teljesen körbeveszik a házak, vagyis semmilyen kapcsolata nincs a környező természetes élőhelyekkel. Emiatt sok jellemző faj hiányzik is a területről. További probléma, hogy a szikla tetejéről nyíló csodás kilátás miatt idelátogató kirándulók a sziklatömböt rendszeresen teleszórják szeméttel, ami nemcsak csúnya, de szennyezi is a környezetet.



A Magyar Madártani Egyesület odútelepet működtet a területen

A védett piros madárbirs (*Cotoneaster integerrimus*) egyik legnagyobb egyedszámú budapesti állománya a Balogh Ádám-sziklán él



A kékcinige (*Cyanistes caeruleus*) egész évben megfigyelhető



A tarka tollazatú erdei pinty (*Fringilla coelebs*) sokszor a sétatutakon keresgél táplálék után



# Apáthy-szikla természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: II. kerület, Nagybányai út – Madár utca – Páfrányliget utca – Görgényi út által határolt terület

Védetté nyilvánítás éve: 1977

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Terület: 9,2 hektár

A terület középponti

koordinátái: WGS84 18.98349/47.53310  
EOV 645443/243239



A II. kerület egyik legmeghatározóbb természet alkotta képződménye, csupasz dolomittömbje uralja a Hűvösvölgy látképét. Bár első pillantásra nehezen megközelíthetőnek tűnik, a gondos útvonalvezetésnek köszönhetően a kijelölt túraösvényeken kis fáradtsággal bejárható.

A védett terület látképe a Széphalom utca felől



## Geológiai értékek

Az 1977-es védetté nyilvánítás elsősorban a geológiai értékek védelme érdekében történt. A sziklás területre ható földkéregmozgások és az ezek után bekövetkezett hidrotermális tevékenység szögletes, törmelékeny kőzetet, más néven tektonikus breccsát hoztak létre.



A geológiai változatosság másik példája a dolomit aprózódása, ami hőingadozás és víz hatására következik be. Ebből alakul ki a sokak által ismert murva, ami az Apáthy-sziklánál helyben, természetes úton keletkezik és vastagon borítja a sziklák körüli útszakaszokat. Ezen kívül látványos a meleg vizekből kicsapódott vastartalmú vegyületek sárgás-barnás elszínező hatása is. Kitűnően jelzik az eocén kori tengerelöntés partvonalát a

sziklákon még ma is megfigyelhető egykori fúrókagylók jellegzetes kör alakú járatai.

## Botanikai értékek

A védett terület legnagyobb értékét a nyílt és záródó dolomitsziklagyep adják. Ezen kívül említésre méltóak a nyugati oldal tölgyesei és az északra néző oldal bükkfoltjai. Utóbbiak további különlegessége, hogy a fővárosban



A sziklafalak lábánál értekes nyílt dolomitsziklagyep alakult ki



A sziklafelszín szegélyében alacsony karsztbokorerdők találhatóak

A meredek szakaszok bejárását felújított lépcsősorok könnyítik



A sziklaképződmények látványa szemet gyönyörködtető



**Balra:** A védett szürkés ördög szem (*Scabiosa canescens*) szeptembertől a fagyokig bontja szirmait

**Jobbra:** A kétlevelű sarkvirág (*Platanthera bifolia*) néhány töve a közelmúltban került elő a területről

itt található a legalacsonyabban fekvő bükkös, ennek átlagos tengerszintfeletti magassága 250 méter körül van. A tölgyfoltokban a mérsékeltövi orchideák közül találkozhatunk a széleslevelű, csőrös és kislevelű nőszőfüvel (*Epipactis*



**Balra:** A kiséskű hangyabogáncs (*Jurinea mollis*) gyakori a gyepterületeken

**Jobbra:** A tarka nőszőrom (*Iris variegata*) néhány töves állománya a felnyíló erdők ritkásabb részein virít



*helleborine*, *E. leptochila*, *E. microphylla*), a fehér és piros madársissakkal (*Cephalanthera damasonium*, *C. rubra*). A sziklagyepek látványa és botanikai értékei sok hasonlóságot mutatnak az országos jelentőségű védettséggel rendelkező



Sas-hegy flórájával, de az Apáthy-szikla lényegesen kisebb kiterjedésű. A hazánkban bennszülött budai nyúlfarkfű (*Sesleria sadleriana*) mellett a kövér daravirág (*Draba lasiocarpa*), a sárga kövirózsa (*Jovibarba hirta*), valamint a fokozottan védett magyar gurgolya (*Seseli leucospermum*) is a helyi flóra tagja. A védett növényfajok száma megközelíti a harmincat.

### Zoológiai értékek

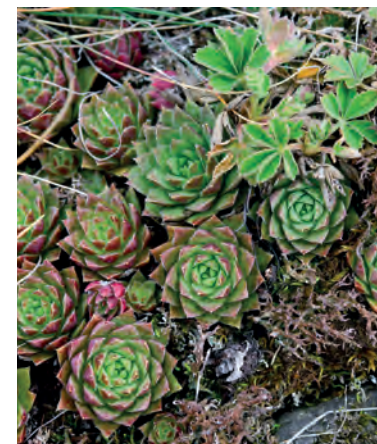
Geológiai és botanikai értékein túl állatvilága is jelentős. A fokozottan védett panongyík (*Ablepharus kitaibelii fitzingeri*) mellett említést érdemel a holló (*Corvus corax*) és a fekete harkály (*Dryocopus martius*) rendszeres jelenléte, és a macskabogoly (*Strix aluco*) alkalmi költése. Budapest ritka költőfaja a barátcinege (*Poecile palustris*) minden évben fészkel a szikla körüli erdőszéleken elhelyezett odútelepben. A téli időszakban, kis szerencsével a magas hegyek zord időjárása elől alacsonyabbra húzódo hajnalmadárral (*Tichodroma muraria*) és havasi szürkebeggyel (*Prunella collaris*) is találkozhatunk. Emelőfaunájára elsősorban a vaddisznó (*Sus scrofa*) jellemző, amely kondába verődve messzire elkerüli a kirándulókat, és a járatlanabb erdőrészekben keres menedéket az ember elől.

### Veszélyeztető tényezők

Az Apáthy-szikla szinte teljesen körbe van zárva épületekkel. Szerencsére az északkeleti oldal felől közvetlen kapcsolata a Budai Tájvédelmi Körzettel. A potenciális emberi hatások közül kiemelendő a rendszeres szemetelés és rongálás. Utóbbi elsősorban a tanösvénytáblákon érhető tetten. Sajnos a fegyelmetlen kirándulókat nem mindenhol sikerül a korlátok mögött tartani, ők a gyepek taposásával komoly veszélyt jelentenek az értékes élővilágra.



A fokozottan védett Szent István szegfű (*Dianthus regis-stephani*) a nyílt sziklagyepek egyik legértékesebb faja



A sárga kövirózsa (*Jovibarba globifera*) a sziklafalak elterjedt védett növénye

A magashegységekben költő havasi szürkebegy (*Prunella collaris*) a téli hónapokban az Apáthy-sziklán is rendszeresen megjelenik



# Fazekas-hegyi kőfejtő természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: II. kerület, Torda utca vége  
 Védetté nyilvánítás éve: 1982  
 Látogathatósága: Engedéllyel látogatható  
 Területe: 6421 m<sup>2</sup>  
 A terület középponti koordinátái: WGS84 18.95322/47.54580  
 EOY 643050/244658



Hüvösvölgy közelében, kertes házak szorításában található a főváros egyik legkisebb kiterjedésű helyi védettségű területe. A felhagyott kőfejtő teljes egészében csupán a nyugati oldalról látható, de megközelítése több irányból is lehetséges. A geológiailag igen jelentős terület élővilága is különleges. Korlátozott látogathatósága miatt a növények és állatok viszonylagos háborítatlanságban élhetnek a meredek falak védelmében.

## Geológiai értékek

A hegy fő alkotóeleme a dachsteini mészkő. A késő triász korú, kb. 200 millió éves kőzetet elsődlegesen az építőipar használja alapanyagként, amely miatt évtizedekig bányászták a területet. A kőzet szabad szemmel nézve tömött, a vas(III)-oxid (Fe<sub>2</sub>O<sub>3</sub>) csekély mennyiségű jelenlététől kissé sárgás, néhol rózsaszínű árnyalatú. A kövületek helyét sok esetben kalcit kristályok töltik ki.

A lakóházak közé ékelődő védett terület látképe az Uzsoki utca és a Torda utca kereszteződése felől



Régebben jelentős fosszília-lelőhelyként tartották számon, de a gyűjtők jórészt kifosztották a szabadon álló falakat.

## Botanikai értékek

A kőfejtő több évtizede használaton kívül áll, így a növényzet fokozatosan visszahódította a lefejtett falakat. A sziklakibúvásokon virágos kőrises (*Fraxinus ornus*) állományok vetették meg lábukat, a meredek oldalakon vadszeder (*Rubus fruticosus*) populációk jelentek meg. A közeli kertekből azonban nem őshonos fajok is kivadultak, amelyek elsődlegesen a sziklakerti növények közül kerülnek ki. A regenerálódó növényzetben fokozatosan újra megjelennek az érzékenyebb fajok, mint a magyar repcsény (*Erysimum odoratum*), a budai imola (*Centaurea sadleriana*) és a sárga kövirózsa (*Jovibarba hirta*). A tájra jellemző eredeti növénytakaró azonban csak sok-sok évtized múlva lesz képes teljesen visszatelepülni a kőfejtőbe.

## Zoológiai értékek

Kis kiterjedése miatt állatvilága szerényebb, mint a közeli Budai Tájvédelmi Körzeté, azonban fontos megemlíteni, hogy a helyi védettségű területek közül az egyik legerősebb közönséges lábatlangyik (*Anguis fragilis*) állomány itt él. Madárvilágára elsősorban az urbanizálódott fajok jellemzőek, mint a széncinege (*Parus major*), a feketehergő (*Turdus merula*) és a mezei veréb (*Passer*



*montanus*). Ízeltlábú és emlősfaunája folyamatos feltárás alatt áll.

## Veszélyeztető tényezők

A területet elsősorban környezetének sűrű beépítettsége veszélyezteti. A felső részen az épületek közvetlenül a bányafalra települtek, ami nemcsak a természeti értékekre, hanem magukra a házakra is veszélyt jelent. További problémát jelent a korábban kiépített sétaút, amely felszabdalta a regenerálódó növényzetet.



**Balra:** A régebbi kiépítésre néhány pad emlékeztet, ezek ma már növény- és rovarfajoknak adnak otthont

**Jobbra:** A látványos sziklakibúvások között virágos kőrís (*Fraxinus ornus*) által uralt karsztbokorerdő-foltok alakultak ki



A nagy ökörszemlepe (*Maniola jurtina*) rendszeresen megfigyelhető a területen

A védett magyar repcsény (*Erysimum odoratum*) az erdőszegélyek jellegzetes fajja



# Ferenc-hegy természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: II. kerület, Ferenchegyi út – Zuhany utca által határolt terület

Védetté nyilvánítás éve: 1999

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 8,6 hektár

A terület középponti

koordinátái: WGS84 19.00900/47.52674

EOV 647420/242537



A Ferenc-hegy erdőterülete szinte a csodával határos módon úszta meg a teljes beépítettséget és ezáltal az értékes élőhely utolsó foltjának felszámolódását. Jól mutatja mindezt, hogy az erdőterületbe nyugati irányból a fák közé mélyen benyúló, parkolónak használt aszfaltos zsákutca ékelődik, amely a tervek szerint teljesen kettészelte volna a hegygerincet. Ezt az utolsó pillanatban sikerült

megállítani, így az erdő néhány hektáros része szerencsésen túlélte a város terjeszkedését.

## Geológiai értékek

A szelídebb domboldalakkal rendelkező hegy fő tömegét harmadidőszaki (eocén) nummulinás mészkő alkotja. Az alapközetre jellemző, hogy hajlamos a karsztosodásra, amelynek köszönhető-

A védett terület járatlanabb részein még megtalálhatjuk a tájra eredetileg jellemző, gazdag gyeptársulásokat



A Ferenc-hegy gerincén halad át a zöld háromszög turistajelzés



A védett területbe hatalmas kiterjedésű, aszfaltozott parkoló ékelődik be

en az évmilliók során több kilométeres barlangrendszer alakult ki a felszín alatt. A Ferenc-hegyi-barlang 6500 méter hosszú járatrendszere 230–260 méteres magasságban, két szintben fejlődött ki. A barlang hévizes eredetű, hasadékaiknak falain borsóköves kérgezés és egyedülálló szépségű aragonit-kristályok találhatóak.

## Botanikai értékek

A terület elsődleges botanikai értéke az itt található idős csertölgyes állomány,

amely ritkaságnak számít a budapesti helyi védettségű területek körében. Az északi oldalon hársas törmelékeltető erdő maradványok láthatók, amelyek szomszédságában kis kiterjedésű északias kitérségű gyepek rejtőznek. Utóbbi ad otthont a védett déli berkenye (*Sorbus graeca*) több idős tővének. A félművelésű erdőszegélyekben többfelé találkozhatunk az orchideákhoz tartozó fehér madársissakkal (*Cephalanthera damasocinium*), illetve néhány ponton a dekoratív bíboros kosborral (*Orchis purpurea*).



A gépjárművel történő behajtást sorompók akadályozzák



A védett területen több helyen is található pihenőpadokat és hulladékátrolókat

Az illegális parkolóként használt erdőszegélyeket a BKM FŐKERT Főigazgatóság szakemberei 2023-ban visszarendőltették

**Balra fent:** A védett terület szomszédságában szabadtéri edzőpark is megtalálható



**Jobbra fent és lent:** A Bábozd Zöldre Egyesület néhány évvel ezelőtt élményösvényt alakított ki a területen sok játékos élményszerzési lehetőséggel



**Balra lent:** A fokozottan védett Ferenchgyi-barlang zárt bejárata a terület nyugati részén található



**Balra:** A területen több helyen találkozhatunk a Mímó és Csipek élményösvény tábláival, ami a legkisebbek számára nyújt ismereteket

### Zoológiai értékek

A területen a dombvidéki erdőségekre jellemző állatfajok találhatók. Az énekesmadarakon túl a karvaly (*Accipiter nisus*) és a kabasólyom (*Falco subbuteo*) is rendszeresen megfigyelhető. A hely tisztasairól a vonulás idején meglehetősen sok ragadozómadár látható, így találkozhatunk barna és kék rétihéjával

**Jobbra:** A Magyar Madártani Egyesület helyi önkéntesekkel, valamint a BKM FŐKERT Főigazgatóság munkatársaival több év alatt teljesen kitakarította a területet

(*Circus aeruginosus*, *C. cyaneus*), valamint darázsólyvvel (*Pernis apivorus*) is. Az erdőkben rendszeresen megfigyelhető a védett keleti sün (*Erinaceus roumanicus*).

### Veszélyeztető tényezők

A terület nagy látogatottsága miatt rendszeres a rongálás, amely elsősorban a rönkbútorokon, a szemeteseken



és a tanösvénytáblákon érhető tetten. Régebben sokan személtlerakóként tekintettek a parkolók körüli területekre, de a jelenség az elmúlt években csökkenő tendenciát mutat. Korábban több hajléktalanszállás is volt a területen, amelyek évek óta elhagyottan álltak az erdőben. A nagy mennyiségű hulladékot a TeSzedd! akciósorozat keretén belül helyi lakosok több ütemben a

teljes területről összegyűjtötték a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesülettel, a Fővárosi Önkormányzati Rendészeti Igazgatósággal és a Budapesti Közművek Nonprofit Zrt. FŐKERT Főigazgatóságával együttműködve.

**Balra:** A mogyorós hólyagfa (*Staphylea pinnata*) a Ferenc-hegy erdejének cserjeszintjében sokfelé felfedezhető

**Jobbra:** A védett déli berkenye (*Sorbus graeca*) stabil állománya az egyik legnagyobb botanikai érték



**Balra fent:** A léprigó (*Turdus viscivorus*) egész évben megfigyelhető

**Balra lent:** A barátcinege (*Poecile palustris*) egyes években fészkel is a területen

**Jobbra:** A kabasólyom (*Falco subbuteo*) április és szeptember között rendszeresen megfigyelhető

# Jegenye-völgy természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: II. kerület, Hidegkúti út, Kecskerágó utca, Szívvirág utca, Muflon utca és Budapest közigazgatási határa által körbevett terület

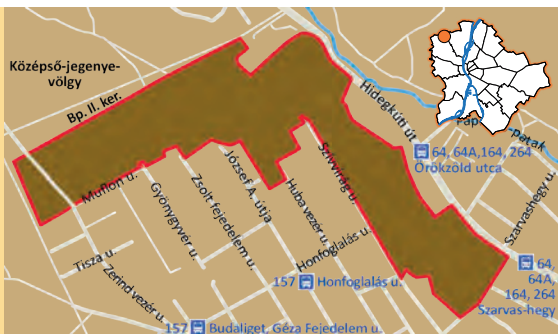
Védetté nyilvánítás éve: 2022

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 32,2 hektár

A terület középponti

koordinátái: WGS84: 18.93909/47.57299  
EOV: 641860/247687



Az erdős terület a főváros II. kerületében, Solymár közvetlen szomszédságában található. Legfőbb értéke az erdő mélyén csörgedező, tiszta, állandó vízfolyású patak, a Húvös-ér, amely a közeli Paprikás-patakba torkollik. A patak völgy, a meredek hegyoldalak és a sziklák gyönyörű tájképet alkotnak, ugyanakkor élőviláguk is rendkívül gazdag.

A völgyoldal felső részéről gyönyörű kilátás nyílik a külső Budai-hegyekre



## Geológiai értékek

A terület geológiai szempontból meglehetősen változatos képet mutat. A védett rész nyugati szegélyében, Dachsteini mészkő alapkőzetet találunk, amely kelet felé haladva löszös, homokos-löszös felszínbe vált át. A Hidegkúti út és a főváros közigazgatási határa mellett foltokban kiscelli agyaggal találkozunk, amelyet korábban bányásztak is.



Ehhez kis kiterjedésben hárshegyi homokkő csatlakozik. Az agyag és homokkő-foltok körül finomszemcsés anyagú lejtőüledék rakódott le. Az északnyugati részen átfolyó Húvös-ér mesterséges és természetes tereplépcsőin több helyen forrásmészkő válik ki.

## Botanikai értékek

A terület flórája igen értékes, ahonnan számos védett növényfaj is előkerült.



A fővárosi helyi védett területek közül egyedül itt találhatunk gyertyános-tölgyes erdőket



A védetté nyilvánítás után önkéntes természetvédők a völgyet megszabadították a szemétkupacoktól

**Balra:** A völgy felső harmadában több markáns mészkőtömböt találunk

**Jobbra:** Látványos forrásmészkő kiválás a védett élőhely északkeleti felében



A völgyoldal tetején fajgazdag lejtősztyepprétek és karsztbokorerdők alakultak ki



A nemes májvirág (*Hepatica nobilis*) kisebb állománya feltehetően emberi közvetítéssel került ide



turbánliliom (*Lilium martagon*). A védett növényfajok száma a Jegénye-völgyben megközelíti a 20-at.

### Zoológiai értékek

A Jegénye-völgyben jelentős foltos salamandra (*Salamandra salamandra*) populáció él, Budapest területén ez egyedülálló.

A terület madárvilága is figyelemre méltó. Ősszel és télen fenyő- és erdei pintyek (*Fringilla montifringilla*, *F. coelebs*),



A védett kerti holdviola (*Lunaria annua*) a völgy délkeleti részéről került elő



A terület gombavilága nagyon fajgazdag

csízek (*Carduelis spinus*), meggyvágók (*Coccothraustes coccothraustes*), süvöltők (*Pyrrhula pyrrhula*), valamint csuszkák (*Sitta europaea*) és hegyi fakuszkok (*Certhia familiaris*) bújnak meg a lombjukat veszített fák ágai között.

Fészkelő énekesmadárfajai közül az énekes- és feketerigó (*Turdus philomelos*, *T. merula*) rendszeres költőfaj, de a nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*) és feltételezhetően a fekete harkály – Európa legnagyobb harkályfaja – is fészkel a területen. Vonuláson előkerült innen a hazánkban ritka tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*), valamint a fokozottan védett kis légykapó (*Ficedula parva*).

Tavasszal és nyáron gazdag lepkefaunával találkozhatunk, gyakori a hajnalpírpilke (*Anthocharis cardamines*), valamint az atalantalepke (*Vanessa atalanta*) is.

Szerencsére az emberi zavarás meglehetősen kis mértékű, amit jól példáz, hogy a lábatlan gyíknak (*Anguis fragilis*) tekintélyes állománya tudott fennmaradni a területen.

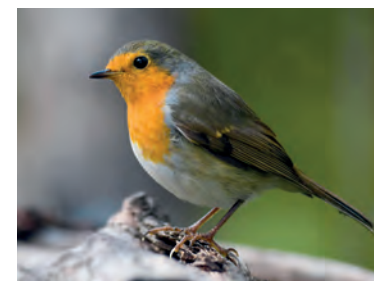
### Veszélyeztető tényezők

A védettség kimondása előtti években a völgybe rendkívül sok, illegálisan ki-



hordott kommunális hulladék került, ráadásul autógumi-halmok és sok sirt is csúfították a tájat.

Szerencsére ez ma már a múlté, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület a II. kerületi Önkormányzattal, valamint a BKM Nonprofit Zrt. FŐKERT Főigazgatóságával karöltve, számos önkéntes segítségével több



**Balra fent:** Az erdő alján szépen fejlődik a tölgy újulat fejlődik

**Jobbra fent:** A vízisikló (*Natrix natrix*) kis számban él a területen

**Balra lent:** A zseze (*Carduelis flammea*) ritka téli vendég

**Jobbra lent:** A vörösbegy (*Erithacus rubecula*) rendszeres költőfaj

**Balra:** A védett terület északi részén felhagyott agyagbánya található

**Jobbra:** A felhagyott agyagbánya lábánál lévő kis tó kételtűek szaporodóhelye volt, amíg fel nem töltötték sittel. A BKM-FŐKERT 2023-ban helyreállította.



## Szép-völgyi-erdő természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: II. kerület, Szépvölgyi út legvége és a Szépvölgyi dűlő mentén, a Selyemakác utcától északnyugatra

Védetté nyilvánítás éve: 2024

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 14,6 hektár

A terület középponti koordinátái:

WGS84 18.991823/47.546174  
EOV 645816/244673



A Szépvölgyi út legvégén elhelyezkedő mozaikos élőhely az észak budai turistautak egyik kezdőpontja, amely beékelődik a Budai Tájvédelmi Körzet hatalmas erdőségeibe.

A korábban „Apácaföldeknek” nevezett területet még a múlt század derekán is intenzíven művelték. Később hétvégi házas övezetet álmotdtek ide, de időközben kiderült, hogy a felszín alatt értékes karsztvízbázis van. Emiatt

a telkek csatornázása nem valósulhatott meg, azok fokozatosan elhagyatottá váltak, a természet pedig visszahódította, amit korábban elvettek tőle. Jelenleg csupán néhány murvával felszört parkoló emlékeztet a korábbi nagyszabású tervekre.

### Geológiai értékek

A Kecske-hegy északi lejtőjének lábánál fekvő védett terület alapvetően a

A terület felső részére a száraz gyepek és alacsony karsztbokorerdők jellemzőek



budavidéki völgyekre jellemző geológiai felépítéssel rendelkeznek. A Szépvölgyi út mentén kis mennyiségben folyóvízi üledék, valamint löszös felszín, nagyobb kiterjedésben pedig közettörmelék anyagú lejtőüledékek borított területek alakultak ki. Foltokban fellelhető a budai márga és a Szépvölgyi mészkő is.

### Botanikai értékek

A kertekből mementóként itt maradt lucfenyőket (*Picea abies*) és szelidgesz-



tenyéket (*Castanea sativa*) a visszatérő természetes flóra mára teljesen körbenőtte. Természetvédelmi szempontból nagyobb problémát jelentenek a fekete-fenyő- és akácültetvények, amelyek jelentős területet foglalnak el. A gyepek-cserjések élőhelyek rendkívül fajgazdagokká váltak, amelyeken megtalálható a védett dunai szegfű (*Dianthus collinus*), valamint az országosan is ritkaságnak számító Müller-nőszőfű (*Epipactis muelleri*), de a selymes peremizs (*Inula*

**Balra:** A visszaerdősítés kezdő lépéséhez nagy segítséget nyújtott az URBforDAN Interreg projekt

**Jobbra:** A parkolók felszámolása után több mint 5000 facsemete került a területre



A Szépvölgyi út végén lévő buszfordulónál pihenőhely létesült

Az URBforDAN Interreg projektnek köszönhetően az egyik erdei tisztáson erdei játszótér létesült

A tanösvény névadójáról, a nagyfejű csajkóról (*Lethrus apterus*) szülő tábla a 10-es számot kapta



Budapest legnagyobb nagyfejű csajkó (*Lethrus apterus*) állománya itt él, amely szobrot is kapott az erdei játszótéren



Az utak és ösvények mentén tanösvénytáblákat találunk



A védett májvirág (*Hepatica nobilis*) furcsa elnevezését leveleinek formája ihlette

Balra: A védett dunai szegfű (*Dinathus collinus*) Budapest helyi jelentőségű védett területein belül egyedül innen ismert

Jobbra: A védett selymes boglárka (*Ranunculus illyricus*) kisebb állománya a száraz gyepek szegélyein fordul elő



*oculus-christi*) és az üstökös sárma (*Ornithogalum pannonicum*) is megjelent a rétek szegélyeiben. Talán a hajdani kertkultúra maradványa a védett házi berkenye (*Sorbus domestica*) kisebb állománya, amely más helyi védett területről nem ismert a fővárosban.

### Zoológiai értékek

2018–2021 között ez a terület vált a több mint 10 európai ország által megvalósított URBforDAN Interreg-projekt hazai mintaterületévé, amely célul tűzte ki a kelet-közép-európai régió nagyvárosaiban található erdőterületek védelmét.



A projekt keretében épült meg többek között a 11 állomásból álló „Nagyfejű csajkó” tanösvény. A védett bogárfaj Budapestben belül itt élte túl legnagyobb számban az emberi térhódítást. Rajta kívül említést érdemel az ugyancsak védett kis apollólepké (*Parnassius mnemosyne*), de előfordul a zöld gyík (*Lacerta viridis*), az erdei sikló (*Zamenis longissimus*), a Budapestben igen ritka költőfaj hamvas küllő (*Picus canus*), a holló (*Corvus corax*) és a citromsármány (*Emberiza citrinella*). A vaddisznó (*Sus scrofa*) rendszeres jelenlétére túsármányai alapján következtethetünk, kisebb kondái jellemzően éjszaka látogatják a területet.



A hársfaszender (*Mimas tiliae*) a helyi lepkefauna egyik legértékesebb tagja



A játszótér mellett fából készült szobrok mutatják be az erdő jellegzetes állatait. Ilyen faj a Budapestben ritka hamvas küllő (*Picus canus*)

### Veszélyeztető tényezők

A nagy kiterjedésű murvás parkolók és a hozzájuk vezető aszfaltozott Szépvölgyi út évtizedeken keresztül szabályozás nélkül tette lehetővé az autóval történő behajtást és parkolást. Ez illegális rendezvényeket és rengeteg szemetet vonzott a területre.

Ennek szabályozása vált lehetővé az Interreg projektnek és a későbbi védettségnékösszönhetően. A terület közepén található buszfodrolótól északra lévő parkolók sorompóval lettek elzárva az autóforgalom elől, ezzel egy időben kitarításuk és visszaerdősítésük is megkezdődött.

Balra: A citromsármány (*Emberiza citrinella*) a területen elsősorban ősszel és télen fordul elő, de olykor költeni is itt marad

Jobbra: A csilpscálpfüzike (*Phylloscopus collybita*) rendszeres költőfaj

# Csalit utcai gyep természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: II. kerület, Szikla utca, Csalit utca és Csátárka út által határolt terület

Védetté nyilvánítás éve: 2024

Látogathatósága: Kizárólag engedéllyel és szakmai felügyelet mellett látogatható

Területe: 0,8 hektár

A terület középponti koordinátái: WGS84 19.014510/47.531690  
EOV 647525/ 243047



A védetté nyilvánítással egy időben megindult a bálványfa (*Ailanthus altissima*) sarjak eltávolítása



A déli oldalon álló kiskapu a régi kertből maradt itt

A gyepet az őszi időszakban minden évben kaszálják

A kis kiterjedésű terület a II. kerület Zöldmál és Mátyáshegy városrészek határán fekvő kertesházás övezetbe tartozik. Első ránézésre rögtön felmerül a látogatóban, hogy ez a felhagyott telek miért különlegesebb a többinél? Erre kiemelkedő botanikai értékei adják meg a választ, ezért látogatása szigorúan engedélyhez kötött.

## Geológiai értékek

A kis kiterjedésű terület jellemző alapközete a Szépvölgyi mészkő, de a felszínen budai márgával borított részeket is találunk.



## Botanikai értékek

A szabálytalan alakú, felhagyott kertben lépten-nyomon felfedezhetjük a hajdani virágzó kertkultúra nyomait. Sokfelé találunk egy-egy koros gyümölcsfát, vagy díszcserjét, ezek a korábbi tulajdonosok keze munkájának emlékei. A ma már fővárosi önkormányzati tulajdonban lévő területen egyre erősebben tetten érhető az élőhelyre eredetileg jellemző, őshonos növényfajok spontán visszalépülése, ami a kertművelés felhagyásának köszönhető. Jelenleg ez a kettősség jellemző a flórára, vagyis az őshonos és az ember által kialakított növénytakaró

együttesen birtokolja a területet. A fás-szárú foltok közötti füves területen nagy számban előfordul egy fokozottan védett orchideafaj, a kertet elsősorban emiatt nyilvánították természetvédelmi területté. Ezen kívül a gyepben a védett kikeleti hóvirág (*Galanthus nivalis*) és a magyar repcsény (*Erysimum odoratum*) is megtalálható.

## Zoológiai értékek

Az élőhely kis kiterjedése, és körbeépítettsége miatt élővilágát elsősorban olyan fajok jellemzik, amelyek jobban elviselik az ember állandó jelenlétét. Ezek közül ma még gyakorinak mondható a fali gyík (*Podarcis muralis*), valamint számos énekesmadár. Ilyen többek között a kék- és széncinege (*Cyanistes caeruleus*, *Parus major*), a barátposzáta (*Sylvia atricapilla*), vonulás során pedig a szürke- és a kormos légykapó (*Muscicapa striata*, *Ficedula hypoleuca*). Téli időszakban a pintyfélék képviselői veszik birtokba a területet, például a fenyőpinty (*Fringilla montifringilla*), a csíz (*Carduelis spinus*) és a süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*).

## Veszélyeztető tényezők

Korábban a terület sorsával kapcsolatos hosszú távú elképzelések része volt,



hogy ezen a telken a II. kerületi Önkormányzat a Fővárosi Önkormányzat, mint tulajdonos támogatásával családi szabadiidőparkot és játszóteret létesít. A fejlesztés kezdeti időszakában előkerült igen értékes növényállomány azonban ezeket a tervek fenekestül felforgatta. Ami ezután következett az természetvédelmi szempontból országos szinten is követendő példa lehetne. A két önkormányzat illetékes szakemberei és döntéshozói igen gyorsan tárgyalóasztalhoz ültek a koncepció áttervezése érdekében. Ennek köszönhető, hogy az érintettek a fejlesztésből teljesen kikerültek, a taposás megakadályozása érdekében a telek bejáratai lezárásra kerültek, így biztosítottá vált a többszáz millió forint értékű növényállomány védelme. Természetesen a közelben megvalósulhatott a szabadiidőpark is, így a természet és a rekreációra vágyó lakosság érdekei sem szenvedtek csorbát.

Az a tény, hogy a területet kerítés veszi körül, és a látogatás engedélyhez kötött, a legsúlyosabb veszélyeztető tényezőket kizárja. Jelenleg a legnagyobb veszélyt a körbeépítettségéből eredő izoláltság okozza, ami megnehezíti a természeti értékek hosszú távú fennmaradását.



A kaszálások idejére a gyepnek akár 1 méter magasra is nőhetnek



A védett magyar repcsény (*Erysimum odoratum*) gyakori a gyepszegélyekben



A területen a védett kikeleti hóvirág (*Galanthus nivalis*) néhány töves állománya is előkerült.

**Balra:** A szürke légykapó (*Muscicapa striata*) rendszeres tavaszi és nyári vendég

**Jobbra:** A szegélyekben őshonos és tájidegen cserjefajok keverednek, egymás mellett él a veresgyűrű som (*Cornus sanguinea*) és a Balkán-félszigetről származó orgona (*Syringa vulgaris*)

# Vár-hegy természetvédelmi terület

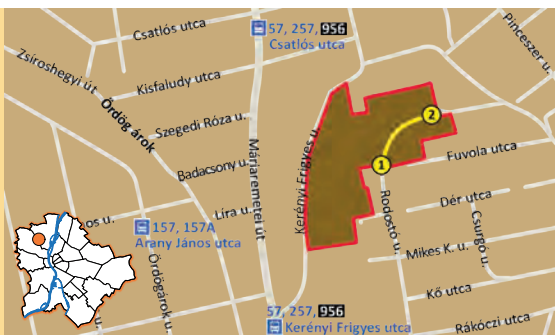
Elhelyezkedése: II. kerület, Delta utca, Rodostó utca, Kassa utca, Kerényi Frigyes utca által határolt terület

Védetté nyilvánítás éve: 2024

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 4,6 hektár

A terület középponti koordinátái: WGS84: 18.951032/47.556477  
EOV: 642737/245784



Az erdős terület a II. kerület Széphalom városrészének déli részén található, Húvösvölgytől alig 2 kilométerre. Teljesen körbeépített, klasszikus zárványterület, amelyen belül sétautakat, ösvényeket alig találunk. Azt, hogy csodával határos módon fennmaradt, valószínűleg igen meredek oldalainak köszönheti, amelyen szinte lehetetlen az építkezés.

## Geológiai értékek

A környezetéből markánsan kiemelkedő Vár-hegy masszív tömbjét felső triász korú Dachsteini mészkő alkotja, amely több helyen is a felszínre bukkan a védett terület határain belül. A Kerényi Frigyes út mentén, a hegylábban, keskeny sávban folyóvízi üledék rakódott le.

Az erdő látképe a Kerényi Frigyes utca felől



**Balra fent:** A középkorú tölgyállomány nagyon jó állapotú

**Jobbra fent:** A meredek hegy legfelső részén a fás állomány felnyílik, helyet adva a légyszárú aljnövényzetnek



**Balra lent:** Az északi oldalon árnyasabb erdők alakultak ki, ahol az alsó lomboronszintben a korai juhar (*Acer platanoides*) az uralkodó

**Jobbra lent:** A hűvösebb oldalakon a tölgyes gyertyánnal (*Carpinus betulus*) elegyednek

## Botanikai értékek

A hegy délnyugati részének meredek lejtőin sztyeppréti, sziklagyepi és karsztbokorerdei társulások találhatók, növény-tani szempontból ezek a legnagyobb értékek a területen. A felső részen nyílt sziklakibúváásokat is találunk. A hazánkban még sokfelé gyakori, de törvényes

védelmet élvező árlevelű len (*Linum tenuifolium*) tekintélyes állománya él a gyepekben. Ugyancsak előkerült innen a nyár elején virító bunkós hagyma (*Allium sphaerocephalon*) és a sárga koronafürt (*Coronilla coronata*). Kissé ritkább, de mindenképpen a terület természeti értékét növeli a magyar repcsény



A fás állományok között fajgazdag gyepek rejtőznek



**Balra:** A Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*) a fővárosi helyi védettségű területek közül egyedül itt fordul elő

**Jobbra:** A tarka imola (*Centaurea triumfettii*) kis állománya a közel-múltban került elő



A meredek lejtők alján markáns sziklakibúvások törik meg az erdő képét



(*Erysimum odoratum*). Kiemelkedő botanikai érték a Janka-tarsóka (*Thlaspi jancae*), valamint a tarka imola (*Centaurea triumfettii*) kis állománya.

**Balra:** A nehezen járható meredek lejtősztyepprétek több védett növényfajnak is otthont adnak

**Jobbra:** A meredek oldalakon táblák jelzik a védettség határát

### Zoológiai értékek

Állatvilága ma még csak részben ismert, de a nyílt sziklafelszínekről több hullófaj is előkerült. Ezek közül gyakori a fali gyík (*Podarcis muralis*).

Madárvilágára elsősorban az urbanizálódott, zavarást jobban tűrő fajok

jellemzőek, mivel a kis kiterjedésű zárványterület környezete teljesen beépített. Jellemző itt a kora tavasztól ősziig nálunk tartózkodó kis méretű pintyfélének, a csicsörke (*Serinus serinus*). Előkerült már a vörösbegy (*Erithacus rubecula*), az énekes rigó (*Turdus philomelos*), valamint az erdei pinty (*Fringilla coelebs*). Ritkábban láthatjuk a nagy fakopáncsot (*Dendrocopos major*) és a fülemülét (*Luscinia megarhynchos*), de mindkettő fészkel a területen.

A hegy ízeltlábú- és emlősfajánjáról kevesebb megfigyelési adat áll rendelkezésre, de a Fővárosi Önkormányzati Rendészeti Igazgatóság (FÖRI) Természetvédelmi Őrszolgálat a védettséget követően megkezdte a terület részletes feltárását.



### Veszélyeztető tényezők

Nehéz terepviszonyai miatt a terület viszonylag háborítatlan, elszigeteltsége azonban aggasztó tény. Az igen értékes gyeptársulások alsó, könnyebben megközelíthető részét a környékbeli lakosok kaszálják és olykor tapossák, amelynek hatására itt már észrevehető a növényzet degradációja.

Illegális személtlerakás nem jellemző a területre, csupán néha kerül ki a környező kertekből zöldhulladék. Általánosságban véve kijelenthető, hogy jelenlegi állapota a természetvédelmi szempontokat figyelembe véve megfelelő.

A tájidegen növényfajok sem okoznak komolyabb problémát annak ellenére, hogy az élőhely szegélyzónájában több, hazánkban nem őshonos fajfaj előkerült, de szerencsére nem nagy számban. Ezek közül említésre méltó a Mediterráneumból származó feketefenyő (*Pinus nigra*).



A közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*) a közeli budai erdőségek rendszeres költőfaja, ahonnan gyakran ellátogat a Vár-hegyre

A védett csuszka (*Sitta europaea*) a Vár-hegy rendszeres költőfaja



# Róka-hegyi bánya természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: III. kerület, Ibolya utca – Rózsa utca – Ürömi út által határolt terület

Védetté nyilvánítás éve: 1977

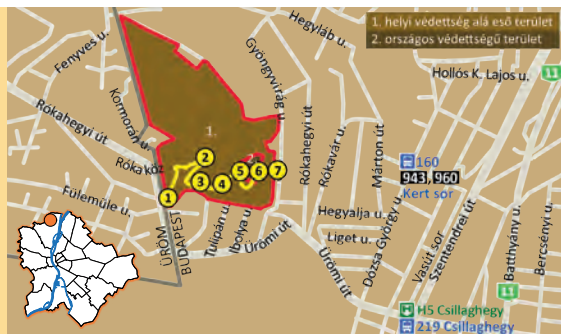
Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 19,4 hektár

A terület középponti

koordinátái: WGS84 19.03308/47.59101

EOV 649089/249680



A III. kerület Ürömmel határos részén található Budapest legnagyobb kőfejtője, a három hatalmas udvarból álló Róka-hegyi bánya. A terület nemcsak népszerű kirándulóhely, hanem a sziklamászók egyik kedvelt fővárosi gyakorlóterepe is. A természeti értékek védelme érdekében azonban mászni kizárólag engedéllyel, és csak a felső bányaudvar nyugati részében lehet. Annak ellenére,

hogya a terület alsó és felső része között több mint 70 méter a szintkülönbség, a kiépített lépcsősorokon az egész bánya kényelmesen bejárható.

## Geológiai értékek

A terület alapkőzete a triász kori dolomit és dachsteini mészkő, amelyre nummulinás mészkő és briozoás márga települt. A kőzetben keletkező törésvonalak

A felső bányaudvar markáns sziklaképződményei egyedülálló látványt nyújtanak



mentén felfelé áramló bő karsztvizek helyén kalcittelérek találhatók. A kalcitásványokon túl barit, aragonit és pirit is megtalálható a területen. A hosszú időre visszanyúló emberi tevékenység miatt a talaj nagyrészt lepusztult, a legtöbb helyen csak 30 cm-nél vékonyabb, rendszertalaj található.

**Balra fent:** A meredek ösvények bejárhatóságát lépcsősorok könnyítik

**Jobbra fent:** A bánya felett nagyon értékes lejtősztyepprétek találhatók

**Középen:** Az alsó bányaudvarban kiépített tűzrakóhely teszi lehetővé a piknikezést



**Balra lent:** A sziklákon lépten-nyomon felfedezhetjük a hévizes oldásformákat

**Jobbra lent:** A védett területen természetismereti tanósvény létesült





**Balra fent:** A balesetveszélyes bányavágatokat ráccsal zárták le

**Jobbra fent:** A felső bányaudvar egyes részein a sziklamászás több egyesület számára is megengedett

**Balra lent:** Az omladozó sziklafalakat fémhálós borították be a balesetek elkerülése érdekében

**Jobbra lent:** A hegy számos pontján találunk kalcitkristályokat



### Botanikai értékek

A terület ugyan tájsebként értékelhető, azonban a több évtizede felhagyott köfajtót a növény- és állatvilág fokozatosan újra birtokba veszi. A falakon egyre feljebb kúsznak az egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*) csoportjai. A védettebb részeken virágos kóris (*Fraxinus ornus*) állományok alakulnak ki, a bánya felett pedig a Mediterráneumból származó, ide telepítéssel került feketefenyő (*Pinus nigra*) dominál. Utóbbi faj példányai a nem megfelelő élőhelyi sajátosságok miatt folyamatosan pusztulnak. A gyepekben számos védett faj él, mint például a tavaszi hérics (*Adonis vernalis*), a bíboros kosbor (*Orchis purpurea*) és az üstökös sárma (*Ornithogalum pannonicum*). A terület legértékesebb növénye a fokozottan védett gyapjas gyűszűvirág (*Digitalis lanata*).

### Zoológiai értékek

A terület botanikai értékeitől semmivel sem marad el az állatvilág jelentősége. A pannon gyík (*Ablepharus kitaibelii fitzingeri*) a bánya egyik legkiemelkedőbb állatfaja. A helyi védettségű területek közül egyedül a Róka-hegyi bányában költ a holló (*Corvus corax*). Ősszel és télen rendszeres teledő a fokozottan védett bajszos sármány (*Emberiza cia*), a sziklákon pedig novembertől márciusig találkozhatunk a hajnalmadárral (*Tichodroma muraria*) és a havasi szürkebeggyel (*Prunella collaris*). A sziklafalakon igen gyakori fészkelő a házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*). A mesterséges bányavágatok a denevérek fontos teledőhelyei, ahol a kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*) mellett alkalmilag a fokozottan védett nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*) is előfordul.



A Mediterráneumból származó feketefenyő (*Pinus nigra*) fokozatosan szorul vissza a Róka-hegyen, helyét újra meghódítják az őshonos fajok



### Veszélyeztető tényezők

A különleges atmoszférájú terület főként a nyári időszakban vonzza a szórakozni vágyókat, akik miatt egy-egy illegális rendezvény után sok szemét marad a bányaudvarokban. Ráadásul ezeknek az eseményeknek sokszor a pihenést és is-

meretszerzést szolgáló berendezési tárgyak is kárvallottjai lesznek. A rombolás és természetkárosítás megelőzése érdekében a Fővárosi Önkormányzati Rendszertani Igazgatóság természetvédelmi őrszolgálat az utóbbi években fokozottan ellenőrzi a védett területet.

**Balra fent:** A védett üstökös sárma (*Ornithogalum pannonicum*) egyes gyeppelőkön tömegesen fordul elő

**Fent középen**  
A gyapjas gyűszűvirág (*Digitalis lanata*) az egyik legdekoratívabb vadvirágunk

**Jobbra fent:** A nagyvirágú, más néven görhabszegfű (*Silene bupleuroides*) néhány éve került elő a területről



**Balra:** A magashegységekben költő havasi szürkebegy (*Prunella collaris*) a Róka-hegy ritka, de rendszeres téli vendége

**Jobbra:** A kakukk (*Cuculus canorus*) a területen áprilistól szeptember elejéig gyakran hallható

# Mocsáros természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: III. kerület, Rozália utca – Nádszál utca – Aranyhegyi út – Határ út között

Védetté nyilvánítás éve: 1994

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 75,3 hektár

A terület középponti koordinátái: WGS84 19.03696/47.57726  
EOV 649440/248151



A Mocsáros a főváros budai oldalának egyik utolsó megmaradt vizes élőhelye. A közeli hegyekből összefolyó víz a területre érve lelassul és szétterül. Ennek köszönhetően a csapadékviszonyoktól függően kisebb-nagyobb időszakos víz-állások alakulnak ki, amelyek nádasokat, láp- és mocsárréteket tartanak fenn különleges élővilággal.

## Geológiai értékek

A Mocsáros területe a beépítések előtt a Duna holocén árterületéhez tartozott. A kiszélesedő lapályt alapvetően az öntéstalajok határozzák meg, ezeken kívül agyag és üde réti talaj található itt. A sík területen déli irányban egészen a Mátyás-hegy aljáig hasonló talajokat találunk.

A terület egyik legnagyobb értékét az üde mocsárrétek adják



**Balra fent:** A túllegettetett gyepek az elkövetkező években egy nemzetközi projektnek köszönhetően ismét természetessé válhatnak

**Jobbra fent:** A nem-esnyárültetvényeket a Pilisí Parkerdő Zrt. őshonos erdővé fogja átalakítani



**Balra lent:** A hatalmas gyepterületeket természetközeli módszerekkel kaszálják

**Jobbra lent:** A Mocsáros vizét lecsapoló csatornák egy részét a víz visszatartása érdekében néhány éven belül meg fogják szüntetni

## Botanikai értékek

Növénytanilag a terület északi része a legértékesebb. Az itteni nádasok egyedülállóak a budai oldalon. A vízjárta élőhelyeken igen értékes flórával rendelkező magassásosok, lártrétek és kaszálók is fennmaradtak. Az egyik legnagyobb

ritkaság a mérsékeltövi orchideákhoz tartozó tornyos sisakoskosbor (*Anacamptis pyramidalis*) kis tőszámú állománya. A nyílt területekhez közvetlenül csatlakozó, részben telepített ligeterdők aljnövényzetében kora tavasszal nyílik a védett ligeti csillagvirág (*Scilla vindobonensis*).



A Mocsáros elhagyott épületmaradványainak felszámolása néhány évvel ezelőtt megkezdődött

**Balra:** A területen maradó kidőlt fák holt-faként az izeltlábúak szaporodását szolgálják

**Jobbra:** A védett terület nyugatról távhővezeték szegélyezi, ami megakadályozza, hogy a gyepekre gépjárművel behajtsanak



**Balra:** A fekete ná-dálytő (*Symphytum officinale*) a Mocsáros gyakori növényfaja

**Jobbra:** A ligeti csil-lagvirágnak (*Scilla vindobonensis*) kis egyedszámú állománya maradt fenn

**Balra:** A magyar tarsza (*Isophya costata*) erős állománya 2024-ben került elő

**Jobbra:** A nagy tűz-lepke (*Lycaena dispar*) a lepkefauna egyik legértékesebb tagja



### Zoológiai értékek

Állatvilága meglehetősen gazdag, a védett fajok száma budapesti összehasonlításban kiemelkedően magas. 2024-ben került elő a területen a fokozottan védett magyar tarsza (*Isophya costata*). Ez a röpképtelen szöcskefaj a Kárpát-medence egyik bennszülött ízeltlábúja. A terepi felmérések szerint gyakorlatilag az összes gyepterületen megtalálható, az állomány feltehetően Budapest legerősebb populációja.

A sekély vízállásokban tavasztól őszig a kecskebéka fajkomplex (*Pelophylax kl. esculentus*) egyedeinek koncertjétől hangos a táj. A gerincesek közül a madarak képviselik a legnagyobb értéket.



Budán egyedül itt költ a mesteri fészket építő függőcinege (*Remiz pendulinus*), a nádi sármány (*Emberiza schoenioides*), a nádi tücsökmadár (*Locustella luscinioides*) és a nádirigó (*Acrocephalus arundinaceus*). Az erdőkben otthonra lel a csilpcsalpfüzike (*Phylloscopus collybita*), a sárgarigó (*Oriolus oriolus*) és az énekes rigó (*Turdus philomelos*). Az emlősök közül kiemelendő a denevérek és más kisemlősök jelenléte, de alkalmanként hód (*Castor fiber*), vaddisznó (*Sus scrofa*) és vörös róka (*Vulpes vulpes*) is feltűnik a területen.



### Veszélyeztető tényezők

A Mocsáros területén több illegálisan felhúzott építmény is található. Ezek körül igen nagy mennyiségben található építési törmelék és szemét annak ellenére, hogy a Fővárosi Önkormányzat az elmúlt években több száz köbméter hulladékot hordott el innen. Az esztergomi vasútvonal felújításához kapcsolódóan elkészült Aranyhegyi úti vasúti felüljáró miatt a területet nyugatról szegélyező főút autóforgalma jelentősen megnőtt, emiatt az élőhely zajterhelése, zavarossága és vízvesztése fokozódott. Ez kedvezőtlenül hat az érzékenyebb fajok állományaira.

A terület helyreállítása érdekében Budapest Főváros Önkormányzata több partner bevonásával hosszú távú élőhelyrekonstrukciós tervet dolgozott ki, amely a Mocsáros mellett a XI. kerületi Kőérberki szikes-rétet, az Őrmezei-réteket és a XXII. kerületi Tétényi-fennsíkot is érinti. A terv 2024-ben az Európai Unió LIFE Programjának egyik nyertese lett. A pályázat szereplői azt a célt tűzték ki, hogy a 7 éves megvalósítási időszak alatt a Mocsárost megtisztítják a maradék hulladéktól, biztosítják a kiszáritott gyepek bőséges vízellátását, és a nemesnyár ültetvényt tájra jellemző, őshonos fajokból álló erdővé alakítják át.

**Balra:** A nádi tücsökmadár (*Locustella luscinioides*) minden évben fészkel a nádasokban

**Jobbra:** A védett sordély (*Miliaria calandria*) a nagy kiterjedésű gyepek madara



A terület kiszáradása kedvezett az invazív fajok, köztük a keskenylevelű ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*) megtelepedésének



Huszka Imre, a Mocsáros juhásza évtizedek óta legeltet juhokat a területen, tevékenysége a gyepek fenntartása szempontjából létfontosságú

# Óbudai-szigeti ártéri erdő természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: III. kerület, 1655-1651 fkm között  
 Védetté nyilvánítás éve: 2022  
 Látogathatósága: Szabadon látogatható  
 Területe: 25,1 hektár  
 A terület középponti koordinátái: WGS84: 47.551101/19.049570  
 EOV: 650172/245187



A több mint 100 ha-os sziget belsejében lévő parkterület nem védett, a természeti oltalom a Duna partján közel 4 km hosszan húzódó keskeny ártéri ligeterdőre és az ehhez csatlakozó néhány üde gyepfoltra terjed ki. Az élőhely több idős fekete nyárnak (*Populus nigra*) ad otthont, amelyek a legöregebbek közé tartoznak Budapesten.

A sziget partvidéke az északi részen nincs kiépítve, az ártéri erdőknek élő kapcsolata van a Dunával

## Geológiai értékek

Kialakulását főképp a Duna hordaléklerakó munkájának köszönheti. Geológiai szempontból meghatározó a keleti oldalon található folyóvízi üledék, valamint a nyugati részen a folyóvízi kavics és homok jelenléte.



**Balra fent:** Az ártéri ligeterdőben nincs erdőgazdálkodás, a kidőlt fák helyben maradnak

**Jobbra fent:** A kavicsos parton tömegesen találunk őshonos és tájidegen kagylófajokhoz tartozó héjakat



**Balra lent:** A parkterület és a védett élőhely találkozását jól jelzi a nyári kaszálások határvonala

**Jobbra lent:** A védett erdő a nyári időszakban sok helyen áthatolhatatlanul sűrű

## Botanikai értékek

A területen megtalált értékek közül kiemelkedő a márciusban nyíló, több ezer tövet számláló ligeti csillagvirág (*Scilla vindobonensis*) állomány. További védett faj a ligeti szőlő (*Vitis sylvestris*), amelynek néhány töve túlélte a természetes növénytakaró visszaszorulását. Jelenlétére elsősorban ősszel figyelhetünk fel, ugyanis levelei ilyenkor élénkzöldre színeződnek. Kis számban orchideák is

előfordulnak a területen. Az elmúlt évek vizsgálatának köszönhetően került elő a fehér madársisak (*Cephalanthera damasonium*), a széleslevelű nőszőfű és a Tallós-nőszőfű (*Epipactis helleborine*, *E. tallosii*).

## Zoológiai értékek

A puhafák jelenléte nemcsak botanikai, hanem faunisztikai szempontból is kiemelkedő fontosságú. Ennek legjobb

**Balra:** A Magyar Madártani Egyesület 150 darabos odútelepet működtet a területen

**Középen:** A galériaderdőbe 2024-ben nagy bukók meglepedésére alkalmas költőládák kerültek

**Jobbra:** A sziget védett részét az ún. K-hídon keresztül érhetjük el



példája, hogy itt található a főváros talán legnagyobb kis színjátszólepke (*Apatura ilia*) populációját, alighanem azért, mert a faj hernyója előnyben részesíti a nyár- és fűzfajokat. A védett izeltlábúak

közül előfordul a pézsmacincér (*Aromia moschata*) is.

A fészkelő madárállomány hasonlóképpen jelentős. Említést érdemel a sárgarigó (*Oriolus oriolus*) 4-5 párból álló



A védett szálkás pajzsika (*Dryopteris carthusiana*) néhány éve került elő az ártéri erdőből



Balra: A Tallós-nőszőfű (*Epipactis tallosii*) a legritkább védett orchid-deafaj a szigeten

Jobbra: A védett ligeti szőlő (*Vitis sylvestris*) legkönnyebben ősszel ismerhető fel vörös lombjáról. A többi szőlőfaj levelei ilyenkor sárgás színben pompáznak



állománya. A gazdag cserjeszintben a fekete rigó (*Turdus merula*) mellett a fülemüle (*Luscinia megarhynchos*), a barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) és a vörösbegy (*Erithacus rubecula*) is költ itt.

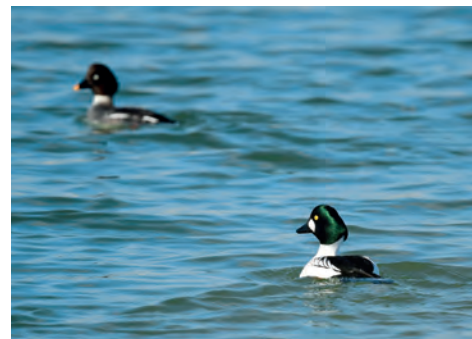
A szigetcsúcs közelében ősszel és télen egyszerre több száz vízimadár is összegyűlhet. Ezen a helyen látható Budapesten a legtöbb teelző kontyos réce (*Aythya fuligula*), amely hazánkban igen ritka fészkelő. Októbertől márciusig rendszeresen megfigyelhetők ritka tengeri fajok is, mint például a sarki- és északi búvár (*Gavia arctica*, *G. stellata*), a fekete- és füstös réce (*Melanitta fusca*, *M. nigra*), és az örvös bukó (*Mergus serrator*).

Emlőfaunája viszonylagos elszigeteltsége miatt szegényes, de megfigyeltek már hódot (*Castor fiber*), rókát (*Vulpes vulpes*), valamint nyestet (*Martes foina*) is. Denevérállománya kevésbé ismert, feltételezhetően több faj is előfordul a területen.

### Veszélyeztető tényezők

A sziget és ezen belül a védett ártéri galériaerdő igen sok látogatót vonz egész évben, ami zajjal, taposással és az élővilág zavarásával jár. A kutyákat a vonatkozó szabályok ellenére a védett területen többen póráz nélkül futtatják, ezzel megghiúsítják a cserjékben fészkelő madárfajok sikeres költését. Pedig a parkterület több mint 50 hektáros kiterjedésben a póráz nélküli kutyasétáltatáshoz is elegendő teret ad.

A rendezvények is nagy terhelést okoznak a területen, de szerencsére a nyár végi Sziget Fesztivál idejére az állatok szaporodási időszaka, valamint a védett növények virágzása már jórészt befejeződik. További pozitívum, hogy a védett területet a fesztivál ideje alatt elkerítik a látogatók elől.



Balra: A védett havasi cincér (*Rosalia alpina*) első példánya 2023-ban került elő a szigetcsúcs közelében

Jobbra: A dankasirály (*Larus ridibundus*) a költési időszak kivételével rendszeresen látható a Duna mentén

Balra: A kerkeréce (*Bucephala clangula*) rendszeres téli vendég a Dunán

Jobbra: A barát- és kontyos récék (*Aythya ferina*, *A. fuligula*) kisebb csapatokba verődve telelnék át a sziget közelében

# Újpesti homoktövis természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: IV. kerület, külső Váci út jobb oldalán, a közigazgatási határtól délre

Védetté nyilvánítás éve: 1974

Látogathatósága: Engedéllyel látogatható

Területe: 38,8 hektár

A terület középponti koordinátái: WGS84 19.09409/47.60063  
EOV 653839/250756



Az Újpest legészakibb részén elhelyezkedő területet igen kevesen ismerik. Kevesen gondolják, hogy a 2-es út és az M0-s felhajtója között ilyen természeti gazdagság rejtőzik. Ez a különleges élőhely számos olyan növényfaj otthona, amelyek máshol már nem fordulnak elő a fővárosban. A névadó homoktövisnek (*Hippophae rhamnoides*) pedig hazánkban itt található az egyetlen természetes

eredetű előfordulása. A többi magyarországi termőhely kialakulása emberi tevékenység eredménye.

## Geológiai értékek

A terület alapkőzete a közelben folyó Duna hordaléklerakó munkájának köszönhetően homok. Erre jellemző, hogy a csapadékvíz nagyon gyorsan áttereszt, ezáltal az őshonos növénytakaró

A nyílt és záródó homoki gyepek rejtik a névadó homoktövis (*Hippophae rhamnoides*) kisebb-nagyobb csoportjait



A védett terület védelmét és megőrzését nagyon sok önkéntes segíti minden évben



A védett élőhely legnagyobb értékét a záródó homokpusztagyepek adják



A nyílt homoki gyepek jellemzője, hogy a pázsitfűvek között felszínre bukkannak a homoktalaj

igen gyér. A humuszképződés csekély mértékű, ami tápanyagban szegény állatokat idéz elő.

## Botanikai értékek

A homoktalaj egészen speciális feltételeket teremt a növényvilág számára. A kevés tápanyag, a nyáron gyorsan felmelegedő, télen pedig igen hideg mikroklimatikus viszonyok nem minden növény számára teszik lehetővé a megtelepedést. Ennek ellenére az évmilliók során

sok faj képes volt alkalmazkodni ezekhez a szélsőséges viszonyokhoz. A területen megtalálható huszonkét védett növényfaj közül kettő is van – a homoki kocsord (*Peucedanum arenarium*) és a homoki varjúháj (*Sedum sartorianum subsp. hillebrandtii*) – amelyek csak a IV. kerületben fordulnak elő Budapesten. Ezekon kívül kiemelkedő botanikai értéket képvisel még két fokozottan védett növényfaj, a homoki kikerics (*Colchicum arenarium*) és a csikófark (*Ephedra distachya*).



A gyepeket őszi kaszálják, a kaszálék összegyűjtésében pedig önkéntesek segítenek

A feketefenyő (*Pinus nigra*) telepítések alatt felgyűlt fenyőtű réteget önkéntesek gyűjtötték össze, hogy a gyepek itt is helyrejöjjenek





**Balra:** A fokozottan védett csikófark (*Ephedra distachya*) porzós egyedjei az áprilisi végi virágzás idején a legszebbek

**Jobbra:** A csikófark (*Ephedra distachya*) termős állományát ősszel vérvörösre színezik a tobozbogyó termések

### Zoológiai értékek

Állatvilága – hasonlóan a növénytakaróhoz – ugyancsak egyedülálló. A sisakos sáskán (*Acrida hungarica*) kívül előfordul itt a vörös és fekete színekben pompázó skarlát bikapók (*Eresus kollari*) is. A rézsikló (*Coronella austriaca*) állandó tagja a faunának, míg a vízisikló (*Natrix natrix*) csak a téli időszak előtt jelenik meg, amikor telelőhely után kutat. Madárvilágára elsősorban a gazdag énekesmadár fauna jellemző. A nyílt gyepeken kiemelkedő jelentőségű a töviszúró gébics (*Lanius collurio*) megtelepedése. Az emlősfajok közül pedig a



védett mogyorós pele (*Muscardinus avellanarius*) érdemel említést.

### Veszélyeztető tényezők

A területet az elmúlt évtizedekben igen sok negatív hatás érte. A homoki gyepek jelentős részét kis foltokra szorították vissza az építkezések, a maradványokat pedig aszfaltutakkal vették körül. Emiatt teljesen elszigetelődött környezetétől, ami elsősorban az állatvilág elszegényedésében mutatkozik meg. A terület hosszú évtizedekig katonai gyakorlótér volt, emiatt a gyepek felszabdaldódtak, de szerencsére mára

**Balra:** A védett homoki cickafarkból (*Achillea ochroleuca*) közel 1000 tő található a gyepekben

**Középen:** A kardos madársisak (*Cephalanthera longifolia*) a nyár- és tölgyligetek szegélyeiben fordul elő

**Jobbra:** A kései szegfű (*Dianthus serotinus*) állománya 100 tő alá csökkent



**Balra:** A kaporhoz hasonló homoki kocsord (*Peucedanum arenarium*) Budapesten egyedül itt él

**Jobbra:** A védett homoki fátyolvirág (*Gypsophila arenaria*) az élőhelykezeléseknek köszönhetően 20 év alatt tízszeresére növelte állományát



A magyar csenkesz (*Festuca vaginata*) a homoki gyepek állományalkotó faja



A füstifecske (*Hirundo rustica*) tavasztól őszig rendszeresen vadászik a gyepek fölötti légtérben

több helyen regenerálódtak. Jelenleg a tájidegen fásszárúak – fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), zöld juhar (*Acer negundo*), feketefenyő (*Pinus nigra*), és keskenylevelű ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*) – jelentik a legnagyobb

veszélyt a nyílt gyepek növényzetére. Ezek visszaszorítása érdekében a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 2006-tól kezdve élőhelyrekonstrukciós munkákat folytat a területen.



Hazánk legnagyobb pókfaja, a védett szongáriai cselőpók (*Lycosa singoriensis*) előfordulása ma már megerősítésre szorul

## Farkas-erdő természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: IV. kerület, Óceánárok utca, Farkaserdő utca, Homoktövis utca, Megyeri út által határolt terület

Védetté nyilvánítás éve: 2024

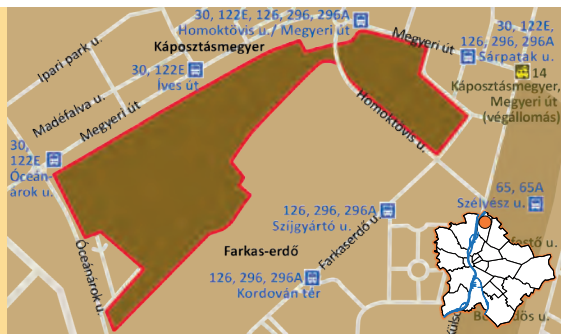
Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 31,1 hektár

A terület középponti

koordinátái: WGS84 19.106480/47.589967

EOV: 654440/249567



A főváros pesti oldalának egyik legnagyobb összefüggő erdőtömbje a Farkas-erdő. 2024-ben 80 ha-os területének közel fele védelem alá került. Az élőhely különlegessége, hogy itt még épségben megtalálhatjuk a Pesti-síkságra eredetileg jellemző mikrodomborzatosságból eredő változatosságot, vagyis a sekély mélyedésekben a vizes élőhelyek, a

közeli magaslatokon pedig az erdők és száraz gyepek együttes jelenlétét.

### Geológiai értékek

A terület nyugati szegélyében hosszan elnyúló folyóvízi finomhomok található, melyet a mellette húzódó vizes élőhely alatt felső pleisztocén korú folyóvízi kavics és homok vált föl. A keleti

A Farkas-erdő mélyén fajgazdag homoki gyepek rejtőznek



A területet átszelő sétautakon minden értékes élőhelyet könnyedén, a természet károsítása nélkül elérhetünk



A Pilisi Parkerdő Zrt. tájba illeszkedő irányító táblák kihelyezésével segíti a látogatók eligazodását

szegélyben folyóvízi eolikus homokfel-szín alakult ki.

### Botanikai értékek

Az erdőt szinte teljes egészében homokpuszta helyére telepítették, nagyrészt tájidegen fajokból. Van azért kivétel. A nyárfajok egy része, ha nem is az eredeti növényzet része, de Magyarországon őshonos, a terület közepén hosszan elnyúló vizes-lápos élőhely peremén

álló tekintélyes méretű fűzfák fajtársai pedig évszázadokkal ezelőtt is ugyanígy szegélyezhették a vízpartokat. A magasabban fekvő lejtőkön szárazgyepek találhatóak. Utóbbiakban található meg a védett homoki fátyolvirágot (*Gypsophila arenaria*), a homoki kocscordot (*Peucedanum arenarium*) és a homoki árvalányhajat (*Stipa borysthenica*). Az erdőfoltokban fehér- és kardos mádársisak (*Cephalanthera damasonium*,

Balra: A védett terület legmélyebb részén lápos-mocsaras élőhely alakult ki, igen értékes élővilággal

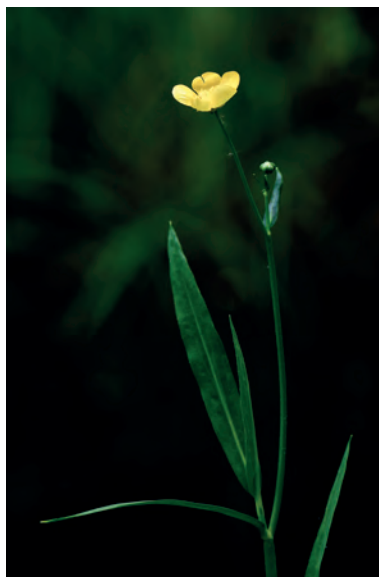
Jobbra: A Farkas-erdő tanösvény a védett részzel határos erdőterületen létesült





A Szent Ferenc Kórház és a Pílisi Parkerdő Zrt. együttműködésének köszönhetően Szívbarát tanösvény is létesült az erdőben

*C. longifolia*), valamint nőszőfűfajok (*Epipactis spp.*) élnek. A lápos terület rejtett zugaiból néhány éve került elő a védett nádi boglárka (*Ranunculus lingua*), amely jelenleg erről ez egy helyről ismert Budapesten.



**Balra:** A védett nádi boglárka (*Ranunculus lingua*) jelenlegi ismereteink szerint egyedül ezen a területen él Budapesten

**Jobbra:** A széleslevelű nőszőfű (*Epipactis helleborine*) nevű orchideának többszáz töves állománya ismert a területen

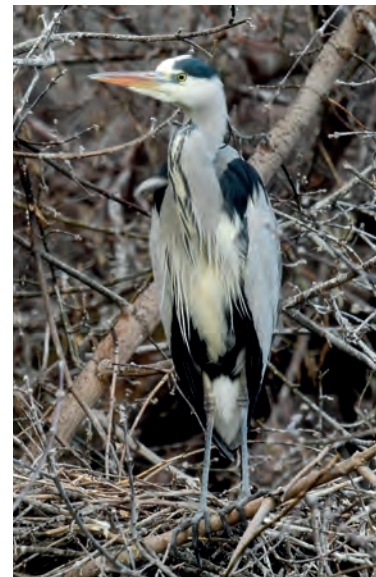
### Zoológiai értékek

Állatvilága igen változatos. A kétélteűek közül előfordul a vöröshasú unka (*Bombina bombina*), a barna és a zöld varangy (*Bufo bufo*, *B. viridis*). A hullólk legértékesebb képviselője a mocsári teknős (*Emys orbicularis*).

A területen több pár sárgarigó (*Oriolus oriolus*), barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) és csilpcsalpfüzike (*Phylloscopus collybita*) költ, amelyek télen délebbi tájakra vonulnak. Az erdei pinty (*Fringilla coelebs*), a vörösbegy (*Erithacus rubecula*), a megygyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*), valamint a fekete rigó (*Turdus merula*) egész évben megfigyelhető.

A vizes terület nádasában költ a nádi tücsökmadár (*Locustella luscinioides*) és a nádirigó (*Acrocephalus arundinaceus*). Az öreg fűzfák odvaiban pedig a fokozottan védett füleskuvik (*Otus scops*) telepedett meg.

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Budapesti Helyi Csoportja által létesített odútelep derített fényt védett kismocsári fűzfákra, a fokozottan védett füleskuvik (*Otus scops*) telepedett meg.



mogyorós pele (*Muscardinus avellanarius*) itteni jelenlétére.

### Veszélyeztető tényezők

A faállomány nyugati része a védetté nyilvánítás idején tájidegen fajfajokból állt, fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), zöld juhar (*Acer negundo*) és nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*) alkotta. Ezek a legtöbb őshonos növényfajt kiszorították a területről. A védettség kimondásával egy időben megindult a fokozatos fajfajcsere, ennek köszönhetően néhány évtized alatt változatos



összetételű, őshonos fajfajokból álló tölgyerdő jöhet létre.

A vizes területen az elmúlt évtizedekben időről-időre illegális vízelvezető árkok jelentek meg, amelyek a terület szárazodását idézik elő, veszélyeztetik az élővilág sokféleségét.

A fegyelmetlenül kirándulók a korábban összefüggő erdőtümbben sok kis ösvényt kikapostak, ez a feldarabolódás is károsítja az élővilágot. Az árkok és a kikapostott ösvények megszüntetése a közeljövő egyik legfontosabb természetvédelmi feladata.



**Balra:** A szürke gém (*Ardea cinerea*) rendszeres vendég a vizes élőhelyen

**Jobbra:** Az erdei fülesbagoly (*Asio otus*) minden évben költ az erdő elhagyott varjú- és szarkafészkeiben



A Magyar Madártani Egyesület minden év decemberében madárgyűrző bementatót tart a területen

**Balra:** A csilpcsalpfüzike (*Phylloscopus collybita*) gyakori költőfaj

**Jobbra:** A mogyorós pele (*Muscardinus avellanarius*) állományára egy mesterséges odútelep létesítése derített fényt

## Palotai-sziget természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: IV. kerület, Újpesti vasúti híd – Rév utca és Timár utca közötti terület

Védetté nyilvánítás éve: 1999

Látogathatósága: Szabadon látogatható, táborozni tilos

Területe: 47,8 hektár

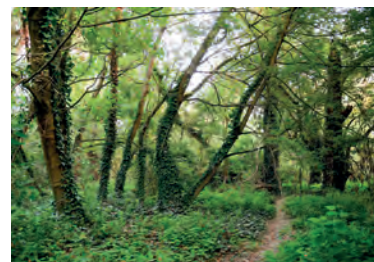
A terület középponti koordinátái: WGS84 19.06884/47.57666  
EOV 652064/248055



A sziget ártéri ligeterdejében üde és sűrű aljnövényzetű tisztások rejtőznek

Az újpesti Duna-szakasz mellett fekvő Palotai-sziget ma már csak a nevében sziget. A Fővárosi Csatornázási Művek Zrt. Észak-pesti Szennyvíztisztító Telepének építése során a területet több helyen a parthoz csatolták, ami miatt fokozatosan félszigetté alakult. A későbbi védetség kimondásának indokául szolgáló ártéri galériaerdőket a beruházás

végül két különálló részre szakította. Az erdőgazdálkodás több évtizedes hiánya miatt azonban az erdők igen vadregényessé váltak, a hatalmas faóriások között járva nem is gondolnánk, hogy Budapesten vagyunk. A háborítatlanság megőrzése érdekében a bejárást segítő ösvényeken túl más infrastruktúra nincs kiépítve a területen.



**Balra fent:** A keskeny ösvényeket sűrű erdők kísérik

**Jobbra fent:** A védett terület partvédeke sehol sincs kibetonozva

**Balra lent:** A sziget déli részének látképe az Újpesti vasúti híd felől

**Jobbra lent:** A Duna áradásáról árulkodik a csupas� talajfelszín, amit a part közelében álló fák alatt figyelhetünk meg



### Geológiai értékek

A Palotai-sziget kialakulása földtörténeti szempontból a jelenben történt. Mintegy hetven évvel ezelőtt, a térképek tanúbizonyosága szerint a terület még jóval kisebb volt mai kiterjedésénél. A Duna a Visegrádi-áttörést elhagyva lelassul, építő munkába kezd és döntően kavicsból és homokból álló hordalékával szigeteit

folyamatosan bővíti. Ennek köszönhető, hogy mára a Palotai-sziget is több mint hetven hektárosra nőtt, amelyből közel ötven élvez természeti védelemmel.

### Botanikai értékek

Elsődleges növényzeti értéke az itt található idős, évtizedek óta erdőműveléstől mentes ártéri puhafás ligeterdő.

**Balra:** A védett heverő iszapfű (*Lindernia procumbens*) 2018-ban került elő a területről

**Jobbra:** A heverő iszapfű (*Lindernia procumbens*) apró virága közelről nézve nagyon dekoratív





A Natura2000 jelölőfaj, védett skarlábogárnak (*Cucujus cinnaberinus*) jelentős állománya él a területen

A lágyszárú aljnövényzet a rendszeres áradások miatt meglehetősen szegényes. Említést érdemel azonban a szálkás pajzsika (*Dryopteris carthusiana*) előfordulása, amely a kidőlt famatuzsálemek törzsén vészeli át a magas vízállásokat.



**Balra:** A kormorán (*Phalacrocorax carbo*) egész évben megfigyelhető

**Jobbra:** A fokozottan védett füstös réce (*Melanitta fusca*) ritka őszi-téli vendég

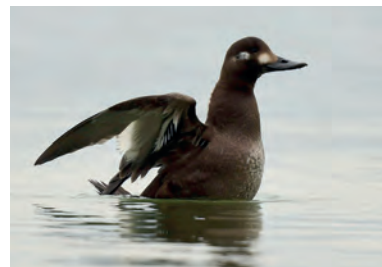


**Balra:** A nagy bukó (*Mergus merganser*) a 2010-es évek végén jelent meg költőfajként a sziget térségében

**Jobbra:** A fokozottan védett szerecsensirály (*Larus melanocephalus*) ritka kóborló

### Zoológiai értékek

Állattani értékei szinte egyedülállóak a városban. Előfordul itt a vöröshasú unka (*Bombina bombina*) és a vízisikló (*Natrix natrix*). A hatalmas nyárfákon költ az egerészölyv (*Buteo buteo*), valamint a



A védett hóddal (*Castor fiber*) leggyakrabban az alkonyati órákban találkozhatunk



A hód (*Castor fiber*) jelenlétét leggyakrabban rágásai és lábnyomai árulják el

héja (*Accipiter gentilis*). Utóbbiból csupán 4-5 pár él a fővárosban. Harkályállománya kiemelkedő jelentőségű: költ itt a fekete harkály (*Dryocopus martius*), a nagy és kis fakopáncs (*Dendrocopos major*, *D. minor*), valamint a zöld küllő (*Picus viridis*) is. Télen a Duna jelent ideiglenes élőhelyet az északról hozzánk érkező vízimadaraknak. Közülük leggyakoribb a kerceréce (*Bucephala clangula*).

### Veszélyeztető tényezők

A terület korábban illegális személtárolóhelyként működött. Ez azonban megszűnt, amikor a Fővárosi Csatornázási Művek Zrt. lezárta a területet a

gépjárműforgalom elől. Azóta folyamatos a korábbi hulladék kitermelése a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, a Budapesti Közművek Nonprofit Zrt. FŐKERT Főigazgatósága, a Fővárosi Önkormányzati Rendszertani Igazgatóságának természetvédelmi őrszolgálat, valamint a Fővárosi Önkormányzat erőfeszítéseinek köszönhetően. Jelenleg a legnagyobb gondot a dunai áradások kisebb mértékű személtároló munkája okozza, a nagyobb szeméthalmok mostanra kivétel nélkül eltűntek a területről.

**Balra:** A dunai áradások sajnos rendszeresen hagynak szemetet az ártéri erdőben, amelyet a természetvédelmi kezelő minden esetben összegyűjt

**Jobbra:** Az elmúlt években önkéntesek segítségével több, mint 1000 m<sup>2</sup> hulladék került ki a védett erdőből



## Felsőrákosi-rétek természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: X. kerület, Pesti határút – Határmalom utca – Keresztúri út által határolt terület

Védetté nyilvánítás éve: 2014

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 162 hektár

A terület középponti

koordinátái: WGS84 19.18988/47.49494

EOV 661195/239038



Budapest egyik legnagyobb összefüggő helyi védettségű területe, amely képes volt máig megőrizni a Pesti-sík messze földön híres, sokak által kutatott különleges élővilágát. A tájra jellemző a mikrodomborzatosság, vagyis a folyamatosan váltakozó kiemelkedések és mélyedések sorozata. A dombokon fajgazdag száraz gyepek, az alacsonyabban fekvő részekeken lág- és mocsárrétek,

tavak és turjánerdők alakultak ki. A területbe több országos jelentőségű védett lág is beékelődik, ezekkel együtt a törvényi oltalom összterjedése eléri a 200 hektárt.

### Geológiai értékek

A védett terület mára kialakult geológiai viszonyait a Rákospatak határozta meg. A patak menti lapályos

A nagy kiterjedésű nádasok a helyi védett terület fontos élőhelyei



területeken alapvetően az öntéstalajok, réti talajok jellemzőek, néhol tőzegképződés is megfigyelhető. A szárazabb, magasabban fekvő területeken a homok kerül előtérbe. A védett terület közelében, a pesti oldalon egyedül itt kerül felszínközelsbe a budai oldal tájképet oly jellemzően meghatározó mészkő. Sok nevezetes épületünk készült az itt bányászott, jól faragható mészkőből. Ilyen többek között a Magyar Tudományos Akadémia palotája, vagy a Lánchíd pilléereinek felső része.

### Botanikai értékek

Botanikai szempontból a legnagyobb értéket a helyi védettségű területbe ékelődő lágok és lágprétek képviselik, amelyek országos (ex lege) védelem alatt állnak. Ezek hatékony védelme azonban nem képzelhető el a környező területek megóvása nélkül, hiszen a vizes élőhelyek igen érzékenyek minden kívülről érkező hatásra. Ugyanakkor a helyi oltalom alatt álló területeken is számos védett faj él. Megtalálható itt az akár két méteresre megnövő fehér zászpa

**Balra:** A Rákospatak fővárosi szakaszát itt kísérik legnagyobb kiterjedésben égererdők

**Jobbra:** A védett terület keleti oldalán száraz homoki gyepek találhatók



A területen a Magyar Madártani Egyesület 12 állomásból álló tanösvényt alakított ki

**Balra:** A Rákospatak a védett terület térségében egyenes betonmederben fut

**Jobbra:** A védett területben ékelődő telkek közelében fűzmatuzsálemek árulkodnak a hajdani erdőségek nagyobb kiterjedéséről

**Balra:** A Tűzok utca mentén található lápos terület szinte egész évben víz alatt áll



**Jobbra:** A védett parti fűz (*Salix elaeagnos*) legerősebb állománya a Felsőrákosi réteken él



(*Veratrum album*) és a kiséfűszű aszat (*Cirsium brachycephalum*) is. A láprétek szélén található a védett alacsony pozdor (*Scorzonera humilis*) népes populációja.

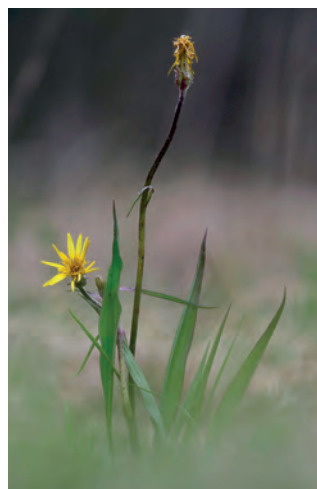
### Zoológiai értékek

A terület állatvilága rendkívül gazdag. A vizes élőhelyeken vöröshasú unkákat (*Bombina bombina*) és zöld levelibékákat (*Hyla arborea*) adnak koncertet. Ugyanitt rendszeresen találkozhatunk a mocsári teknőssel (*Emys orbicularis*) is. A nádasokban költ a barna rétihéja (*Circus aeruginosus*), a guvat (*Rallus aquaticus*), a vízityúk (*Gallinula chloropus*) és a kis vöcsök (*Tachybaptus ruficollis*). Az erdőkben a foko-

zottan védett füleskuvik (*Otus scops*), az egerészölyv (*Buteo buteo*) és a kabasólyom (*Falco subbuteo*) is menedékre lel. A Rákos-patak menti területeken jelentős mogyorós pele (*Muscardinus avellanarius*) állomány él, de a denevérfauna is különleges.

### Veszélyeztető tényezők

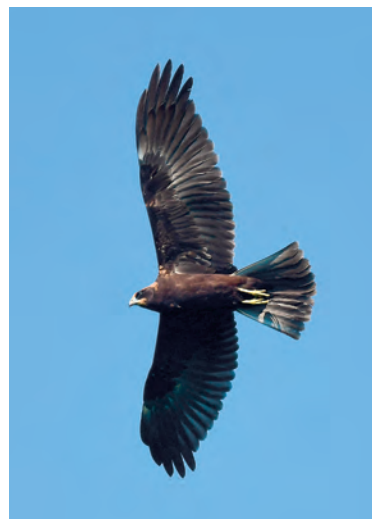
A területet leginkább az illegális szemétkerakás és a vandalizmus veszélyeztetik. Ezek igen sok feladatot adnak a természetvédelmi őrszolgálatnak, valamint a Budapesti Közművek Nonprofit Zrt. FŐKERT Főigazgatóságának. Emellett a TeSzedd! – Önkéntesen a tiszta



**Balra:** A védett alacsony pozdor (*Scorzonera humilis*) a láprétek szegélyében fordul elő

**Középen:** A jégkori reliktum szibériai nőszirm (*Iris sibirica*) látványos toktermése. A faj egyik legerősebb populációja ezen a vidéken él

**Jobbra:** A kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*) a terület legnagyobb botanikai értékei közé tartozik



Magyarországment rendezvénysorozat keretében a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület rendszeresen szervez akciónapot a terület megtisztítása érdekében. További veszélyeztető tényező a tájidegen növényfajok terjedése. Legnagyobb arányban a keskenylevelű ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*), a zöld juhar (*Acer negundo*), a kanadai aranyvessző (*Solidago canadensis*) és a selyemkóró (*Asclepias syriaca*) van jelen. Utóbbi két fajt természetvédelmi szempontú kaszálással szorítják vissza a helyi gazdák a FŐKERT Főigazgatóság és a természetvédelmi őrszolgálat szakembereivel együttműködve.



**Balra:** A barna rétihéja (*Circus aeruginosus*) rendszeres költőfaj

**Jobbra:** Az énekes rigó (*Turdus philomelos*) márciustól októberig látható

A fokozottan védett ürge (*Spermophilus citellus*) a közeli Mátyásföldi repülőtérrel rendszeresen meglátogatja a védett élőhelyet

**Balra:** Az értékes gyepeket a helyi gazdálkodók a természetvédelmi szempontoknak megfelelően kaszálják

**Jobbra:** A védett terület erdeiből az önkéntesek több száz köbméter hulladékot távolítottak el

## Felsőrákosi-tó természetvédelmi terület

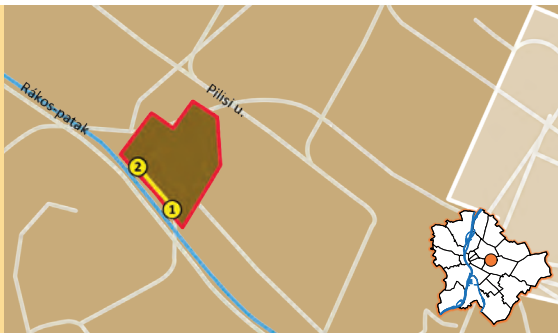
Elhelyezkedése: X. kerület, Rákos-patak és a Pilisi utca által határolt terület a BKM Nonprofit Zrt. FŐKERT Főigazgatóság telephelyétől nyugatra

Védetté nyilvánítás éve: 2019

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 1,6 hektár

A terület középponti koordinátái: WGS84: 19.173809/47.494864  
EOV: 659526/238988



A nyári időszakban a nyílt vízfelületeket lebegő hínártársulás takarja...



...amely a tél folyamán visszahúzódik és ismét láthatóvá válik a vízfelszín

A tavacska egy mesterségesen kialakított vizes élőhely, amelyet 1856-ban a Dreher Sörgyárak Zrt. elődje, a Barber és Klusemann Serfözde létesített a sör hűtéséhez szükséges jég megtermelése céljából. Eredetileg két tavat alakítottak ki, de a délebbit az 1990-es években feltöltötték.

A sörgyártás korszerűsödése következtében a tó egy idő után elveszítette jelentőségét, így fokozatosan a természet vehette birtokba a területet.

### Geológiai értékek

A geológiai jellemzőket a tó mellett húzódó Rákos-patak határozza meg. A kisvízfolyás közelsége miatt uralkodó a folyóvízi kavics és homok, valamint a mélyebb rétegekben fellelhető agyag jelenléte.



**Balra:** A védett területet nyár- és fűzfáligetek határolják

**Jobbra:** A vizes élőhely jelentős részét összefüggő nádas borítja

### Botanikai értékek

A terület jelentős degradáltsága ellenére is fontos vizes élőhelynek tekinthető, ugyanis Budapesten alig tucatnyi helyen tudtak fennmaradni olyan nádas élőhelyek, amelyek itt is megtalálhatók. Ennek szegélyzónájában találkozhatunk a sárga nőszirmossal (*Iris pseudacorus*), valamint a héjakút mácsonyával (*Dipsacus laciniatus*). Védett növényfaj egyelőre nem került elő az élőhelyről, de faállománya alatt nem kizárt mérsékeltövi orchidea-fajok jelenléte.

### Zoológiai értékek

A nádas állomány és a hozzá kötődő puhafás erdőszegély igen fajgazdag állatvilág otthonául szolgál. Közülük is kiemelendő a nádi énekesmadarak jelenléte, amelyek nagyon megritkultak



Budapesten. Rendszeres költőfaj a nádi tücsökmadár (*Locustella luscinioides*), a cserregő nádiposzáta (*Acrocephalus scirpaceus*) és a nádiringó (*A. arundinaceus*).

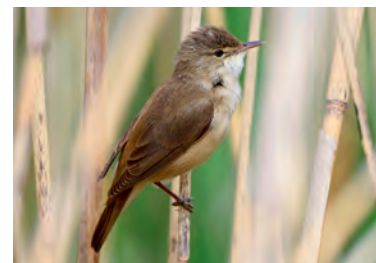
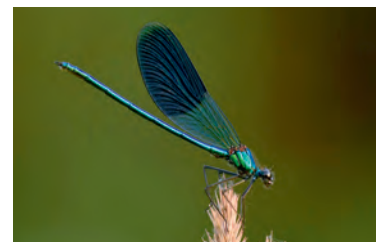
A vízhez kötődő fajok közül gyakori a kecskebéka (*Phelophylax kl. esculentus*), valamint a vízisikló (*Natrix natrix*). Kisebbszámban a barna ásóbéka (*Pelobates fuscus*) és a zöld levelibéka (*Hyla arborea*) is előfordul.

A tavacska rendszeresen látható a tőkés réce (*Anas platyrhynchos*) és a vízityúk (*Gallinula chloropus*). Táplálkozás céljából a szürkegém (*Ardea cinerea*) is sokszor ellátogat a területre.

A vizes élőhely szegélyének bokrosában fészkel a barátságoszáta (*Sylvia atricapilla*), a fülemüle (*Luscinia megarhynchos*) és a csilpcsalpfüzike (*Phylloscopus collybita*).

### Veszélyeztető tényezők

A kis kiterjedésű területet számos veszély fenyegeti. A védettséget megelőző évtizedekben nagyon sok építési hulladékot helyeztek el illegálisan a területen, ennek következtében a megmaradt tavacska keleti része megsemmisült. Az



A mocsári nőszirmos (*Iris pseudacorus*) ma még többfelé megfigyelhető

ide került hulladék kitermelése és elszállításával az egyik legfontosabb természetvédelmi feladat.

További problémát okoz az illegális tűzgyújtás, amelynek következtében már előfordult, hogy az élőhely növényzetének egy része megsemmisült.

A fentiekkel jellemezhető degradációs folyamatok együttesen eredményezik a tájidegen és invazív növényfajok megjelenését, amelyek közül legnagyobb arányban a japánkeserűfű fajok (*Fallopia spp.*), valamint a keskenylevelű ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*) van jelen.



A héjakút mácsonya (*Dipsacus laciniatus*) jelentős állománya él a területen

**Balra fent:** A sávos szitakötő (*Calopteryx splendens*) ma még gyakori a Felsőrákosi-tó környezetében

**Jobbra fent:** A területen a védett barna ásóbéka (*Pelobates fuscus*) is előfordul

**Balra lent:** A cserregő nádiposzáta (*Acrocephalus scirpaceus*) a tó nádasában minden évben költ

**Jobbra lent:** A tó körüli nyílt élőhelyek jellemző emlősfaja a mezei nyúl (*Lepus europaeus*)





# Rupp-hegy természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: XI. kerület, Rupphegyi köz – Ördögórom lejtő által határolt terület

Védetté nyilvánítás éve: 1977

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 7,6 hektár

A terület középponti

koordinátái: WGS84 18.977175/47.474478  
EOV 644860/236727



A Rupp-hegy védettségét az 1940-es években már Péntes Antal – Budapest természeti értékeinek jeles kutatója – is szorgalmazta, de erre csak közel negyven évvel később került sor. A nevét hajdani tulajdonosáról, Rupp Györgyről kapta, aki Buda tehetős és tekintélyes polgára volt. A terület jelenleg Budapest XI. kerületének Pösingermajor elnevezésű városrészében található. A XVII.,

XVIII. század fordulóján itt létesült Pösinger-major eredetileg szőlőültetvényeiről és gyümölcsöseiről volt híres. Tulajdonosa, Bösinger (Pösinger) Ferenc Ignác gyógyszerész, későbbi budai polgármester hosszú éveken át virágzó gazdaságként üzemeltette. A Rupp-hegy a Budaörs felett található Csiki-hegyek legkeletibb tagja, és egyben e vonulat egyetlen fővárosi képviselője.

A hegy tetejéről csodálatos kilátás nyílik



**Balra fent:** A gyepet virágos kőrises karsztbokorerdők szakítják meg a hegygerincen

**Jobbra fent:** A meredek oldalakon található a főváros egyik legjobb állapotában megmaradt molyhos tölgyes karsztbokorerdeje



**Balra lent:** A sétatuk mellett fajgazdag gyepfoltok fejlődnek, amelyek nagyon sok védett növény- és állatfajnak adnak otthont

**Jobbra lent:** A kijelölt útvonalakon természetismereti tanósvény mutatja be a hegy értékeit

## Geológiai értékek

A terület élővilága Budapesten kiemelkedően gazdagnak számít. Ez elsősorban a mikroklimatikus tényezőknek, valamint a triász kori földolomit jelenlétének köszönhető. A dolomitra a későbbi földtörténeti korokban márga rétegződött. Ennek köszönhetően a hegyen több helyen találhatunk mély és szűk, úgynevezett piktortégla üregeket, amelyek emberi eredetűek. A hidrotermális hatásokra elbomlott dolomitot ezekből nyerték ki, és falfesték-segédanyagként hasznosították.

## Botanikai értékek

A dolomit alapkőzetten vékony és igen sötét színű, úgynevezett rendzina talajt találunk, amelyen kialakulhattak a ma is jellemző gazdag fajösszetételű sziklagyeppek és lejtősztyepprétek. A hegylábán barna erdőtalaj jelenik meg, a növényzet pedig molyhos tölgyes karsztbokorerdőbe vált át. A kis kiterjedésű területen a rendkívül jó természeti állapotoknak köszönhetően közel negyven védett faj található. Ezek közül

kiemelendő a fürtös homokililiom (*Anthericum liliago*), a borzas vértő (*Onosma visianii*) és a selymes peremizs (*Inula oculus-christi*). Az erdőszegélyekben és tölgyesekben kis- és széleslevelű nőszőfű (*Epipactis microphylla*, *E. helleborine*), bíboros kosbor (*Orchis purpurea*), gérbics (*Limodorum abortivum*) valamint budai berkenye (*Sorbus semiincisa*) is él.

## Zoológiai értékek

A hegy ízeltlábú faunája rendkívül fajgazdag. A nappali lepkék közül a fecskéfarkú és a kardoslepke (*Papilio machaon*, *Iphiclides podalirius*), a bogáncslepke (*Vanessa cardui*), valamint a C-betűs lepke (*Polygonia c-album*) is gyakori. Az éjjeli lepkék közül a



A területről nem kerülnek ki a holtfák, amelyek fajgazdag rovarvilágnak adnak otthont

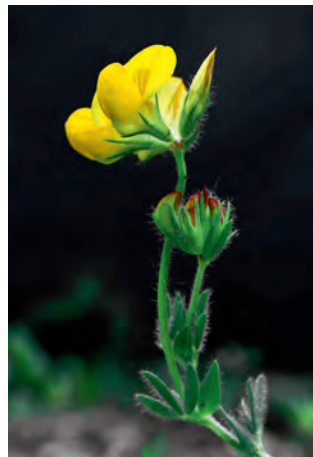
Az ósvények mellé helyezett padokat a Pilis Parkerdő Zrt. néhány éve felújította



**Balra:** A védett fürtös homokliliom (*Anthericum liliago*) a helyi védett budapesti területek közül csak itt és a közeli Ördög-ormon fordul elő



**Középen:** A gérbics (*Limodorum abortivum*) hazánk egyik legnagyobb virágú orchideája, amely a Rupp-hegy legjelentősebb értékei közé tartozik



**Jobbra:** A védett Borbás kerep (*Lotus borbasii*) pannóniai endemizmus, amely ma még elterjedt a Rupp-hegyen

tölgyfaszender emelendő ki. A tölgyekben nagy szarvasbogarak (*Lucanus cervus*) élnek.

### Veszélyeztető tényezők

Kis területe és nagy látogatottsága miatt sok negatív hatás éri a területet. A hegylábi erdőterületek szegélyeiben ritkán még manapság is előfordul az illegális személtlerakás, de szerencsére ez a negatív hatás már szinte alig észlelhető.

A gyepeken történő tűzgyújtás az értékes élővilágra rendkívül veszélyes. A közeli kertekből kihordott zöldhulladék mennyisége főként a déli oldalon jelentős, ami a gyom- és tájidegen fajoknak teremt kedvező életfeltételeket. Olykor a szemeteseket és a tanösvénytablákat is megrongálják. Mindezek ellenére, a budapesti helyi védettséggű területek sorában a jobb állapotban fennmaradt élőhelyek közé tartozik.



**Balra:** A védett borzas vértő (*Onosma visianii*) könnyen felismerhető sötétvörös száráról



**Jobbra:** A hagymaszagú kányaszombor (*Alliaria petiolata*) a hegy erdejének gyakori tavaszi növénye

A barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) rendszeres költőfaj



A kerti rozsdafarkú (*Phoenicurus phoenicurus*) rendszeres átvonuló. Leggyakrabban fiatal madarak bukkannak fel a területen



# Kőérberki szikes rét természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: XI. kerület, Kőérberki út – Eger út – Balatoni út által határolt terület

Védetté nyilvánítás éve: 1982

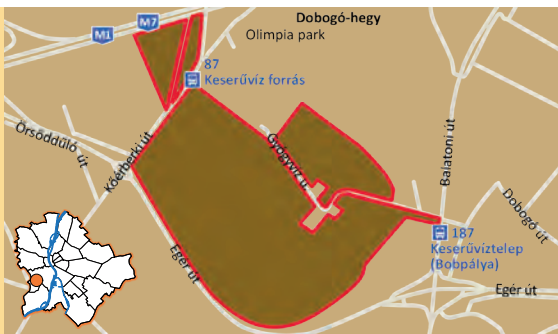
Látogathatósága: Engedéllyel látogatható

Területe: 41,8 hektár

A terület középponti

koordinátái: WGS84 18.99292/47.45440

EOV 646454/234491



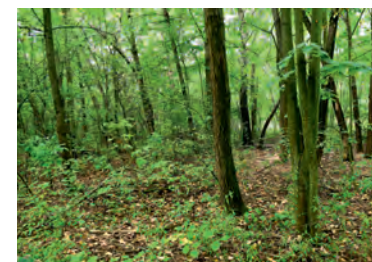
A Kőérberki szikes rét a főváros budai oldalának egyik utolsó megmaradt vizes élőhelye. A helyi védettséggű területek közül ezen kívül csak az Óbudán található Mocsáros természetvédelmi terület őrzi még víz hatására kialakult élőhelyeket. A terület nemcsak természetvédelmi, hanem vízügyi szempontból is oltalmat élvez, ugyanis itt található a Hunyadi János keserűvíz-kutak, amelyekből a világszerte

ismert, hasonló néven forgalomba kerülő gyógyvizet nyerik.

## Geológiai értékek

A főváros XI. kerületének sík részein több helyen is megtalálható a felszín közelében egy kéesszürke tengeri eredetű agyagréteg. Ebben az ősi tengeri szervezetek bomlásából egykor kénhidrogén szabadult fel, amely a vízben vasoxiddal egyesülve piritté alakult.

A szikes terület színpompás virágmezője talán ősz elején a legszebb



A tizedmilliméteres piritkristályok könnyen bomlanak, szulfáttá alakulnak és beoldódnak a vízbe. E folyamat eredményeképpen alakul ki az itt található világhírű keserűvíz.

## Botanikai értékek

Botanikai szempontból kiemelkedő érték a felszínközeli talajvíz magas nátrium- és magnézium-szulfát tartalma miatti szikesedés hatására megtelepedő sőtűró növények sokasága. Budapesten szinte kizárólag csak itt találunk szikes területekre jellemző növényeket. Ezek közül említést érdemel a sziki útifű (*Plantago maritima*), a sziki ősziróza (*Aster tripolium ssp. pannonicum*), a magyar sóvirág (*Limonium gmelinii ssp. hungaricum*)



és a sziki pozdor (*Scorzonera cana*). A mocsarasodó területeken 2016-ban került elő a mocsári csorbóka (*Sonchus palustris*), valamint a mocsári kigyófű (*Triglochin palustre*). Utóbbi faj eddig csak a XVII. kerület egyik forráslápjáról volt ismert. Igazi különlegességnek számított, amikor 1996-ban előkerült a területen az árokvirág (*Samolus valerandi*), ami ezt követően évekig eltűnt, sokáig kipusztultnak hitték. 2016-ban a szisztematikus keresésnek köszönhetően ismét előkerült, így e fajnak jelenleg ez az egyetlen ismert fővárosi előfordulása.

## Zoológiai értékek

A fauna összetétele a növényvilághoz hasonlóan igen gazdag. A nappali lep-

**Balra fent:** A védett területen nagy kiterjedésű kaszálók találhatók

**Jobbra fent:** A mélyebben fekvő részeken zombékos élőhelyek alakultak ki

**Balra lent:** A védett területhez tartozik egy ligeterdő is, amely északról határolja a gyepeket

**Jobbra lent:** A gyepektől északra fekvő erdős terület fajgazdag élővilágnak ad otthont



A Határ-árok kettészeli a védett terület erdejét

**Balra:** A szikes-réten nyerik ki a Hunyadi János keserűvizet. Ehhez kötődik a védett terület egyetlen épülete, a kutakat működtető szivattyúház

**Jobbra:** A gyógyvizet a kezdeti időszakban kerámiaacsovek segítségével vezették el a palackozóüzembe



**Balra:** A nyári melegek idején kiszáradó mélyedések a talaj magas sótartalma miatt kifehérednek

**Jobbra:** A védett egypelyvás csetkása (*Eleocharis uniglumis*) a nedves gyepek gyakori növényfaja

kék fajgazdagsága mellett a nyílt gyepekhez kötődő madárvilág jelenléte érdemel említést. A cigánycsuk (*Saxicola rubicola*), a tövisszúró gébics (*Lanius collurio*), valamint a vörös vércse (*Falco tinnunculus*) gyakran megfigyelhető. Télen a tövisszúró gébicset váltja az északibb tájakról érkező nagy őrgébics (*Lanius excubitor*). Vizebb tavaszokon tőkés récék (*Anas platyrhynchos*), bibicék (*Vanellus vanellus*), cankók (*Tringa spp.*) és sárszalonnák (*Gallinago gallinago*) veszik birtokba a területet.



**Balra:** A magyar sóvirág (*Limonium gmelini*) a védett terület nyár végén virágzó ékesége

**Jobbra:** A mocsári sisakoskosbor (*Anacamptis palustris*) a természetvédelmi beavatkozásoknak köszönhetően ma már közel 2000 töves állományt tart fenn



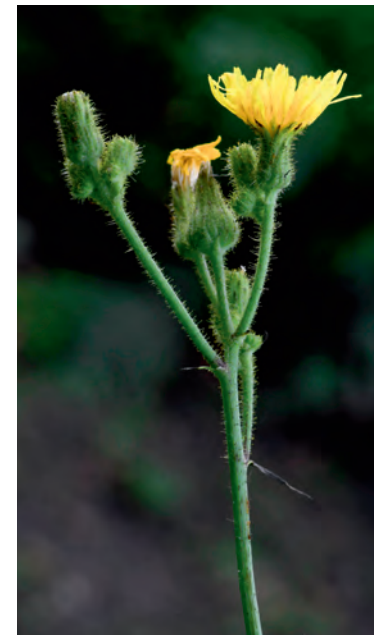
### Veszélyeztető tényezők

A felszín alatti víz összetételét és hosszútávú fennmaradását a védőzónaként kijelölt terület megőrzése szavatolhatja. Ugyanakkor a közeli utak egy része ezen a zónán belül létesült, így féltő, hogy szennyeződés kerülhet a vízbe. A terület egy része bekerített, de a Poprádi és Gyógyvíz utca mentén sajnos még ma sem ritka az illegális hulladéklerakás.

2022 és 2024 között a Fővárosi Önkormányzat a Budapesti Közűvek Non-profit Zrt. FŐKERT Főigazgatóságával



együttműködve a száradásnak indult terület hosszú távú fennmaradása érdekében vízvisszatartási projektet dolgozott ki, amelynek a közelmúltban a kivitelezése is megtörtént. Ennek eredményeképpen a gyepeket behálózó lecsapolóárkok több szakaszát részben,



vagy teljesen felöltötték, így biztosítva a területre hulló csapadék hosszabb idejű visszatartását és az elfolyás lassítását. Ezzel a beavatkozással nemcsak a felszínen kialakult élővilág, hanem a felszín alatti értékes vízbázis megóvása is biztosabbá vált.



**Balra:** A védett réti ősziróza (*Aster sedifolius*) jelenlegi ismereteink szerint kizárólag ezen a területen fordul elő a fővárosban

**Jobbra:** A mocsári csorbóka (*Sonchus palustris*) akár 3 méter magasra is megnövő védett növényünk

**Balra:** A bibic (*Vanellus vanellus*) a rét egyik legértékesebb fészkelő madárfaja

**Jobbra:** Egyetemisták terepgyakorlat keretében rendszeresen részt vesznek a terület természetvédelmi kezelésében

# Ördög-om természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: XII. kerület, Edvi Illés út északi és déli oldala mentén

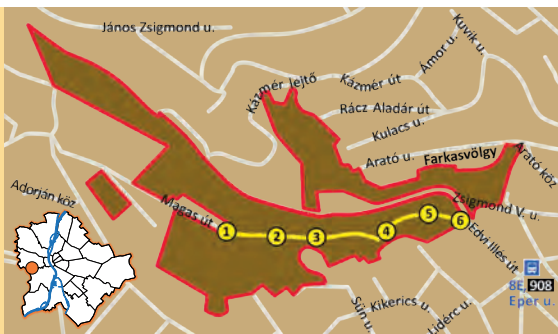
Védetté nyilvánítás éve: 1982

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 17,5 hektár

A terület középponti

koordinátái: WGS84 18.98168/47.48176  
EOV 645370/237537



Az Ördög-om a XII. kerület legdélebbi részén, a Széchenyi-hegy nyúlványának tekinthető területen húzódik. A kelet-nyugati irányban hosszan elnyúló dolomitgerinc meredek hegyoldalakkal csatlakozik az Edvi Illés úthoz, ahonnan közvetlen megközelítése nem is lehetséges. A lenyűgöző dolomitformációknak és az értékes élővilágnak köszönhetően ez az egyik legkülönlegesebb budapesti természetvédelmi terület.

Az om markáns dolomittömbje az Arató utca irányából

## Geológiai értékek

Az 1982-es védetté nyilvánító határozat a Budai-hegység területén, az egyedülálló értéknek tartott, felhagyott kőszűrű bánya feltárását jelölte meg az oldalom indokának. Ebben az időszakban az Eötvös Loránd Tudományegyetem Földtani Tanszéke részletes őslénytani és kőzettani kutatásokat is végzett a területen, amelyek alátámasztották és megerősítették az Ördög-om geológiai



A védett terület felhagyott kőfejtőjének tetejéről szinte egész Budapestet látjuk



A védett terület északi részén sziklakibúvássokkal tarkított virágos kőrises szurdokerdők fejlődnek



Az ormon átvezető zöld háromszög turistaút néhol igen nehéz terepeken halad keresztül

jelentőségét. A felhagyott kőfejtőben és környezetében a felső triász korú (200–250 millió év) tűzköves dolomit az uralkodó kőzet, amelyre eocén korú (34–56 millió év) tűzköves breccsa (= törmelék) települt. További érdekessége, hogy a dolomit repedéseihez, üregeihez gazdag ásványvilág kapcsolódik.

## Botanikai értékek

A védetté nyilvánítást követő évtizedekben kiderült, hogy a felszínen kialakult

növényzet a maga nemében legalább annyira értékes, mint a kőzetek és a hozzájuk kötődő ásványvilág. Az északi oldal hűvös mikroklímájú, meredek lejtősztyeppréteji számos ritka és védett növényfajnak adnak otthont, ilyen többek között a gombos varjúköröm (*Phyteuma orbiculare*), vagy az orchideákhoz tartozó, szintestek nélküli gérbics (*Limodorum abortivum*). Ezzel szemben a gyorsan felmelegedő déli oldalakon kialakult gyepek teljesen más fajösszetételűek, itt



Az Ördög-om hóféhér dolomit alapkőzete a hegycsúcs sétaútján a felszínre kerül

**Balra:** Egy régi térkép a védett terület keleti sarkában

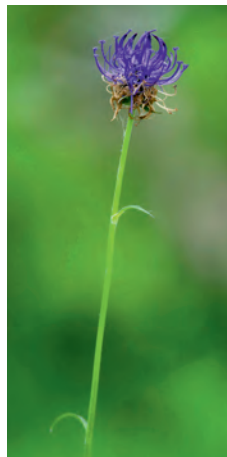
**Jobbra:** 1872-ből származó földmérési alappont a terület egyik jelentős történelmi emléke



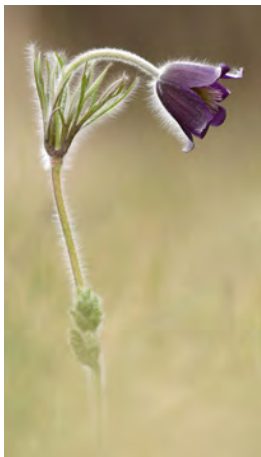
**Balra:** A farkasölő sisakvirág (*Aconitum vulparia*) a helyi jelentőségű fővárosi területek közül egyedül az Ördög-ormon fordul elő



**Középen:** A gombos varjúkőröm (*Phyteuma orbiculare*) az északi kitettségű, hűvösebb oldalak védett növénye



**Jobbra:** 2006-ban a fekete kökőrcsin (*Pulsatilla nigricans*) jelentős állománya került elő a területről



a tavaszi hérics (*Adonis vernalis*), a hogas bogáncs (*Carduus hamulosus*) és a fekete kökőrcsin (*Pulsatilla pratensis* subsp. *nigricans*) jellemző. A gyepek körüli erdőterületek szintén fajgazdagok. Az Edvi Illés út közelében, a helyi védettséggű területek közül egyedül itt találkozhatunk az erősen mérgező, védettséget élvező farkasölő sisakvirággal (*Aconitum vulparia*). Fontos megemlíteni, hogy 2016-ban innen került elő a Budapesten

**Balra fent:** A védett farkasölő sisakvirág (*Aconitum vulparia*) szőlőre emlékeztető tölevelei kora tavasszal jelennek meg



**Jobbra fent:** Az orom nyílt dolomitszikkalgyepek megfigyelhető kaporoszerű szájak a fokozottan védett magyar gurgolya (*Seseli leucospermum*) tölevelei



**Balra lent:** A védett fehér csüdfű (*Astragalus vesicarius* subsp. *albidus*) a legkopárabb dolomitfelszíneken fordul elő



**Jobbra lent:** A mészkerülő fekete fodorka (*Asplenium adiantum-nigrum*) egyedül erről a területről ismert Budapesten



régóta kipszultulnak hitt, védett fekete fodorka (*Asplenium adiantum-nigrum*), amelynek ráadásul igen erős állománya él a terület egyik rejtett zugában.

### Zoológiai értékek

Zoológiai értékei – viszonylag kis kiterjedése miatt – inkább a gerinctelenek közül kerülnek ki. A bőrfutrinka (*Carabus coriaceus*) és a dunántúli kékfutrinka (*Carabus germari*) mellett nappali lepke

állománya érdemel említést. A hullófajok közül a fali gyík (*Podarcis muralis*) gyakori, de az erdei sikló (*Zamenis longissimus*) is szem elé kerülhet. Fajgazdag madárvilágát odútelep létesítésével a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület tovább erősítette. A kihelyezett mesterséges odúkban elsősorban csuszkák (*Sitta europaea*), szén- és kékcinegék (*Parus major*, *Cyanistes caeruleus*) költenek, de néhány pár örvös légykapó (*Ficedula albicollis*) is él a területen. A ragadozó fajok közül a sűrű erdők otthont adnak egy pár karvalynak (*Accipiter nisus*), és a macskabagoly (*Strix aluco*) is rendszeresen előfordul. Tavasszal, a fővárosban ritkának számító kék galambbal (*Columba oenas*) is találkozhatunk. A kihelyezett odúkat ősszel a szintén védett nagy pelék (*Glis glis*) is előszere-ttel használják.

### Veszélyeztető tényezők

Az Ördög-ormon a fővárosban a legjobb állapotban megmaradt természeti területek közé tartozik. Erdős részei és gyepei szinte teljesen mentesek a tájidegen fajoktól, csupán a Mediterráneumból



származó fekete fenyő (*Pinus nigra*) állománya jelentős. A negatív emberi hatások azonban itt is problémát okoznak. A területen kiépített tűzrakók környékén az idelátogatók sok szemetet hagynak és az értékes tölgyfák ágait durván letördelik, emiatt több faegyed is kipszultul, vagy visszafordíthatatlan károsodást szenvedett. Kisebb mértékben, de problémát jelent a környező kiskertekből kihordott zöldhulladék is, mivel a talajba ezzel jelentős többlettápanyag kerül, ami kedvez a tájidegen fajok terjedésének.

A kormos légykapó (*Ficedula hypoleuca*) gyakori őszi-tavaszi átvonuló



A Mediterráneumból származó fekete fenyő (*Pinus nigra*) nem érzi jól magát a területen, ezért állománya fokozatosan visszaszorul



Az őszapó (*Aegithalos caudatus*) rendszeres költőfaj

## Kis-Sváb-hegy természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: XII. kerület, Gaál József út – Álom utca által határolt terület

Védetté nyilvánítás éve: 1991

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 11,9 hektár

A terület középponti

koordinátái: WGS84 19.00698/47.50287

EOV 647272/239873



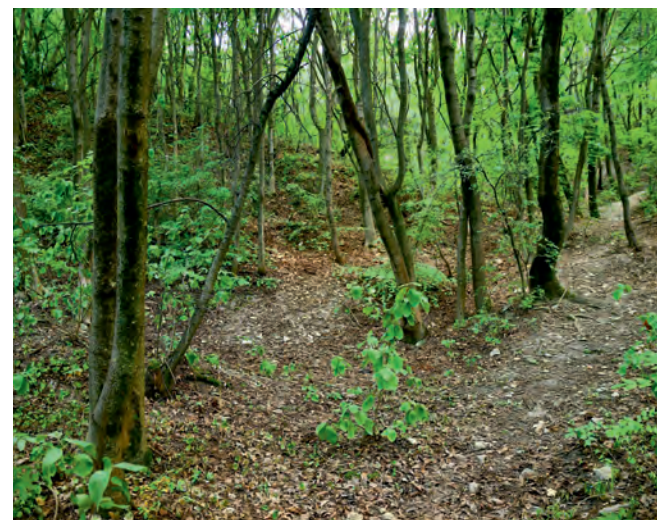
A Kis-Sváb-hegy a XII. kerület kevesek által ismert természeti értéke. A beépítéstől csak a helyi lakosok által kutyasétáltatásra, kirándulásra, rekreációra használt hegytető menekült meg. A II. világháború után felmerült parkosítása, amelynek nyomait a fásszárú növényzetben még ma is felfedezhetjük. A parkosítás szerencsére hamar leállt, így a területen ma is fenn tudott maradni több

olyan ritka növény- és állatfaj, amelyek Budapesten kuriózumnak számítanak.

### Geológiai értékek

A Kis-Sváb-hegy fő tömegét harmadidőszaki (eocén) mészkő (nummulinás mészkő) alkotja, amit a legtöbb helyen budai márga takar. Ezt a kőzettípust régen előszeretettel bányászták, amit a hegy északi végében két felhagyott

A terület legnagyobb értékét a meredek lejtőkön megmaradó lejtősztyepprétek adják



bánya is ékesen bizonyít. A Budai Vár-hegy lábánál felépült Víziváros nagy része ebből a két kőfejtőből származó mészkőtömbökből épült fel. Geodéziai szempontból is kiemelkedő jelentősége van a területnek. Az 1930-as években ugyanis szükségessé vált a geodéziai alappontok hálózatának felfrissítése. A munkálatok első éveiben – pontosabban

1933-ban – egy még ma is látható, helymeghatározást segítő háromszögelési alappont került a hegytetőre.

### Botanikai értékek

A hegy legnagyobb részét másodlagosan kialakult fásszárú növényzet borítja. A II. világháború idején és ezt követően az itt található idős bükk- és

**Balra:** A területen állományalkotó a virágos kőris (*Fraxinus ornus*), amely a régi tölgyesek és bükkösök kitermelését követően tudott elterjedni

**Jobbra:** A sétautak biztonságos bejárását korlátozók segítik



**Balra fent:** A Kis-Sváb-hegy felhagyott kőfejtőjének markáns sziklafala

**Jobbra fent:** A Bábozd Zöldre Egyesület meseösvényét létesített a legkisebbek számára



**Balra lent:** A Magyar Madártani Egyesület 8 állomásból álló természetismereti tanösvényét alakított ki a sétautak mentén

**Jobbra lent:** A hegy-csúcs talapzatán 1933-ban felállított felsőrendű háromszögelési pont található



**Balra:** A hegy régi kőfejtőjében kalcitkiválások figyelhetők meg

**Jobbra:** A cserszömörce (*Cotinus coggygria*) gyakori az erdők cserjeszintjében



tölgyállományokat kitermelték, helyükre kőrises, juharos facsoportok települtek. Főként a déli oldalon, kiterjedt cserjések vették birokba a lankás domboldalakat, amelyek nagyrészt húsos és veresgyűrű somból (*Cornus mas*, *C. sanguinea*), valamint egybibés galagonyából (*Crataegus monogyna*) állnak. Ezek között nagy kiterjedésű feketefenyő (*Pinus nigra*) populációk találhatók, amelyek

telepítés következtében kerültek a területre. A Mediterráneumból származó faj azonban láthatóan nem érzi jól magát a hegyen, alacsony állományai folyamatosan pusztulnak. A védett lágyszárúak közül igen sok előkerült az elmúlt egy évtizedben. A fenyők között fennmaradó tisztásokon és hűvösebb lejtőkön él az erdei szellőrózsa (*Anemone sylvestris*), a harangcsillag (*Asyneuma canescens*) és



A hegy értékes gyepterületeit önkéntesek segítségével tartja fenn a BKM FŐKERT Főigazgatósa

**Balra:** Az erdei szellőrózsa (*Anemone sylvestris*) a hegy egyik legértékesebb védett növényfaja

**Jobbra:** A védett csillagószirózsa (*Aster amellus*) a sztyepprétek őszi ékessége



a sárga len (*Linum flavum*). A taposott gyepek szegélyeiben pedig a csilláros sárma (*Ornithogalum refractum*) tucatsnyi töve díszíti a kora tavaszi tájat.

### Zoológiai értékek

A területre elsődlegesen a zavarást jobban tűrő fajok jellemzőek. A tavaszi időszakban a nappali lepkék képviselői tűnnek fel a gyepek felett, amelyek – folyamatosan változó fajösszetétellel – egészen nyár végéig jelen vannak. Találkozhatunk a citromlepkével (*Gonepteryx rhamni*), a C-betűs lepkével (*Polygonia c-album*), de a fecskefarkú és a kardoslepkék (*Papilio machaon*, *Iphiclides podalirius*) is gyakran feltűnnek a területen. Gerinces faunája a nagy látogatottság miatt kissé szegényes. A cinegéken kívül a szajkó (*Garrulus glandarius*), a nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*) és a poszátafélék elterjedtek. Emlősök közül rendszeres vendég a mókus (*Sciurus vulgaris*), de a téli időszakban olykor a vad-disznók (*Sus scrofa*) egy-egy példánya is betéved ide, látogatásukról legtöbbször csak jellegzetes nyomaik árulkodnak.

### Veszélyeztető tényezők

A terület zárvány jellege miatt nincs semmilyen összeköttetésben a közeli budai erdőségekkel. Körbeépítettsége miatt a biológiai sokféleséget igen nehéz hosszú távon fenntartani, bár a lejtősztyepprétek és az erdők sokkal ellenállóbbak a káros hatásokkal szemben (pl.: tájidegen fajok terjedése), mint a vizes élőhelyek. Az intenzív emberi jelenlét okozta zajhatás és taposás elszegényíti a növény-, illetve állatvilágot, amelyek csak a meredekebb, ezáltal nehezen bejárható oldalakon lelnek manapság menedékre. A hegy körül lakók ugyan példamutatóan vigyáznak a területre, ennek ellenére rendszeresen megfigyelhető a rönkbútorok és tanösvénytáblák rongálása.



**Fent:** A területen néhány alkalommal a védett mannakabóca (*Cicada orni*) is előkerült

**Középen:** A házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*) a sziklás oldalak költőfaja

**Lent:** A mindössze 9 cm-es sárgafejű királyka (*Regulus regulus*) őszi téli vendég





## Denevér úti gyepfolt természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: XII. kerület, Denevér út keleti oldala mentén

Védetté nyilvánítás éve: 1994

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 1 hektár

A terület középponti

koordinátái: WGS84 18.99527/47.48787  
EOV 646205/238210



A hosszan elnyúló, 50 méternél sehol sem szélesebb, de meglehetősen meredek hegyoldal a XII. kerület déli részének egyik utolsó fennmaradt lejtősztyeppréjtje. A minden oldalról körbeépített terület csak ennek a meredekségnek köszönhetően maradhatott fenn napjainkig. Területét először a XII. kerületi Önkormányzat részesítette védelemben, majd 1999-ben a Fővárosi

Önkormányzat átvette az oltalmát és a fenntartását.

### Geológiai értékek

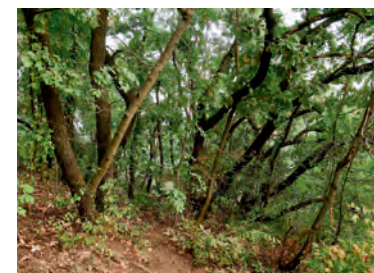
A területen döntően vékony rendzina talajt találunk, alatta triász kori tűzköves dolomit húzódik, amelyet egykor bányásztak. Különlegessége, hogy akár 2 mm-es aranyárga piritkristályok is felfedezhetők benne.

A védett terület meredek sziklafala a Denevér út felől



**Balra fent:** A meredek hegyoldal gyepterületein sokféle sziklakibúvássokkal találkozhatunk

**Jobbra fent:** A védett élőhelyet kertés házak veszik körül



**Balra lent:** A régi kőfejtések nyomait még ma is látni lehet

**Jobbra lent:** Az idős molyhos tölgyes állomány a védett terület egyik legnagyobb értéke

### Botanikai értékek

A meredek oldalakon a száraz lejtősztyepprétek maradtak fenn legnagyobb kiterjedésben. Ezek mellett molyhos tölgyes foltok árulkodnak a karsztbokorerdők hajdani jelenlétéről. A szegélyekben érezhető a környező kertkultúra hatása,

onnan ugyanis tájidegen növények kerültek a területre. A kora tavaszi időszak legszebb virágai a leánykökörcsinek (*Pulsatilla grandis*). Virágzásban őket követi a pusztai meténg (*Vinca herbacea*), májusban az árlevelű len (*Linum tenuifolium*), majd nyár közepétől a borzas

A védett pusztai meténg (*Vinca herbacea*) állománya meghaladja a 100 tövet





**Balra:** A főváros egyik legszebb leánykőkörcsin (*Pulsatilla grandis*) állománya a Denevér úti-gyepfolton él

**Jobbra:** A molyhos tölgy (*Quercus pubescens*) jellegzetes makktermése



szulák (*Convolvulus cantabrica*) és a buncós hagyma (*Allium sphaerocephalon*). Több védett árvalányhaj-faj (*Stipa spp.*) is felfedezhető itt, amelyek elsősorban a gyepek alsóbb részén találhatók meg.

### Zoológiai értékek

Kis kiterjedése miatt állatvilága kevésbé jelentős. Kiemelkedő értéke a fokozottan védett pannongyík (*Ablepharus kitabelii fitzingeri*), amely egészen nagy példányszámban él a területen. Rajta kívül

a fali gyík (*Podarcis muralis*) figyelhető meg gyakrabban. Nappali lepkefaunája kevésbé ismert, de meglehetősen fajgazdagnak mondható. Madárvilágára a barátposzáta (*Sylvia atricapilla*), a vörösbegy (*Erithacus rubecula*) és a fülemüle (*Luscinia megarhynchos*) mellett elsősorban pintyfélék jellemzőek.

### Veszélyeztető tényezők

Veszélyeztetettsége kis kiterjedéséből adódik. Emiatt ugyanis a legkisebb negatív hatás is igen erősen jelentkezhet az értékes élőhelyekben. Ilyen tényező a gyepek felett lévő kertes házból kihordott nagy mennyiségű zöldhulladék, amely a meredek domboldalon leszórva elnyomja az eredeti növényzetet és még a gyomfajok terjedésének is kedvez. A másik veszélyforrás is emberi tevékenységgel van összefüggésben. Ez pedig a kertekből kivadult dísznövények és tájidegen fajok, leggyakrabban az orgona (*Syringa vulgaris*) és a bálványfa (*Ailanthus altissima*) terjeszkedése.



**Balra:** A védett borzas szulák (*Convolvulus cantabrica*) ritka faj Budapesten, amelynek jelentős állománya maradt fenn a Denevér út mentén

**Jobbra:** Korábban jelentős mennyiségű zöldhulladék került a területre, amelyet a BKM FŐKERT főigazgatóság a gyepek védelme érdekében elvitetett



A vörösbegy (*Erithacus rubecula*) egész évben megfigyelhető



A kerti poszáta (*Sylvia robin*) kisszámú, de rendszeres átvonuló

## Fácános természetvédelmi terület

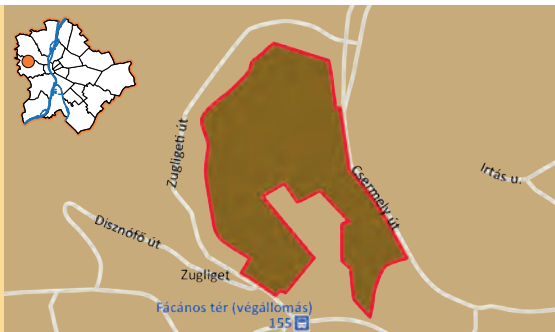
Elhelyezkedése: Budapest XII. kerület,  
Béla király út 61.

Védetté nyilvánítás éve: 1995

Látogathatósága: Tulajdonosok  
engedélyével látogatható

Területe: 6,7 hektár

A terület középponti koordinátái: WGS84 18.96664/47.51329  
EOV 644290/241029



A területet eredetileg a XII. kerületi Önkormányzat nyilvánította védetté az itt található értékes élővilág megóvása érdekében. Természetvédelmi kezelését 2013-ben vette át a Fővárosi Önkormányzat. A terület évtizedek óta elzártnak, ennek köszönhetően a flóra és fauna képviselői teljesen zavartalanul élhetnek a szigetszerűen kiemelkedő dombon. A Béla király úti bejárat közelében

található a néhány évvel ezelőtt felújított Fácán fogadó (Hild-villa) és az ún. Horthy-villa, amelyek ma már műemléki védelem alatt állnak. Utóbbi épületben a Zugligeti Általános Iskola felső tagozata működik.

### Geológiai értékek

A terület alapkőzete dolomit, amely az északi oldalon lévő, védett területen kívül

Az erdővel borított védett terület látképe a Hunyad-órom felől



A terület csak engedéllyel látogatható, ezért kevés emberi hatás éri



A legértékesebb élőhelyeket az erdővel körbezárt lejtősztyepprétek adják

eső felhagyott kőfejtőben jól tanulmányozható. A védett részen a dolomitkőzetből több helyen rakott kőfalakat emeltek a meredek domboldal eróziójának lassítása érdekében. Az idős erdő alatt az alapkőzeten – főként a keleti és nyugati oldalon – vastag barna erdőtalaj alakult ki, a kőkibúvások környezetében azonban vékonyabb rendzinatalaj jellemző.

### Botanikai értékek

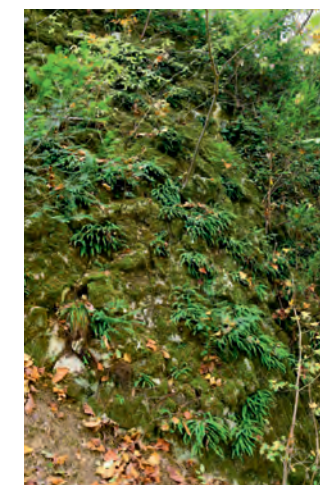
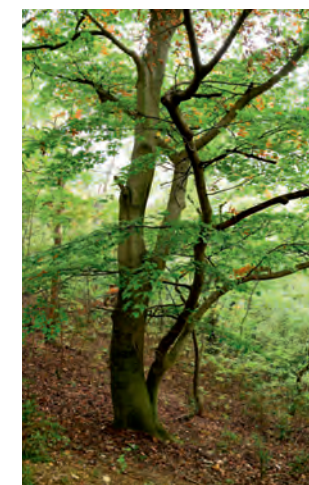
A terület északnyugati oldalán idős bükkerdő található, a meredek keleti or-

monon az őshonos juharfák, kőrisek és tölgyek között telepített vadgesztenyefák (*Aesculus hippocastanum*) rejtőzködnek. Ez arra utal, hogy évtizedekkel ezelőtt az emberi jelenlét nagyobb mértékű volt a mainál. A döntően erdős vidék legnagyobb értékei azok a budai nyúlfarkfűves gyepek, amelyek az északi letéreseken és elszigetelve néhány nyugati oldali sziklatömbön találhatók. Ezekben lelt menedékre például a védett nagyvirágú gyíkfü ( *Prunella grandiflora* ). Ugyanitt él a sárga koronafürt ( *Coronilla*

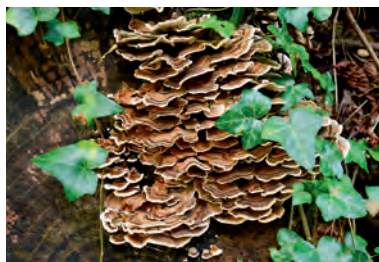
Balra: A holtfák helyben hagyása a fajgazdag élővilág megőrzése miatt fontos

Középen: A nyugati oldalon idős bükkállomány maradt fenn

Jobbra: Az erdőben lévő markáns sziklakibúvásokon jelentős páfrányállomány él



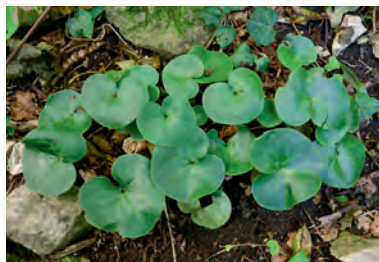
**Balra fent:** Az idős fatönkőkön az egyik leggyakoribb gomba a lepketapló (*Trametes versicolor*)



**Jobbra fent:** A sziklákon gyakori az aranyos fodorka (*Asplenium trichomanes*)



**Balra lent:** A kapotnyak (*Asarum europaeum*) az idős erdőállomány jellegzetes faja



**Jobbra lent:** A védett tiszafa (*Taxus baccata*) emberi közvetítéssel került a területre



**Balra:** A fehér madársisak (*Cephalanthera damasonium*) a terület védett orchideafaja

**Középen:** A turbánliliom (*Lilium martagon*) örvösen álló leveleiről könnyen felismerhető

**Jobbra:** A védett nagyvirágú gyíkfű (*Prunella grandiflora*) a helyi jelentőségű budapesti területek közül egyedül itt fordul elő



*coronata*) és a nagyzezerjófű (*Dictamnus albus*). Az árnyasabb erdőterületeken kikeleti hóvirág (*Galanthus nivalis*), turbánliliom (*Lilium martagon*) és madárfészek békakonty (*Neottia nidus-avis*) található. Utóbbi olyan orchideafaj, amely korhadékon él, emiatt nincs szüksége zöld színtestekre.

### Zoológiai értékek

A háborítatlanság miatt a területen – viszonylag kis kiterjedése ellenére – számos értékes faj előfordul. Költ a fekete harkály (*Dryocopus martius*), a nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*) és a zöld küllő (*Picus viridis*), de gyakran előfordul a közép és kis fakopáncs (*Dendrocopos*

*medius, D. minor*) is. A barátcinege (*Poecile palustris*) az elhagyott odúkban lel menedékre, csakúgy, mint a csuszka (*Sitta europaea*). Denevérállománya jelentős, de vizsgálatok hiányában a tényleges fajösszetétel nem ismert. Előfordul a vaddisznó (*Sus scrofa*), a vörös róka (*Vulpes vulpes*), a védett keleti sün (*Erinaceus roumanicus*) és a közönséges mókus (*Sciurus vulgaris*).

### Veszélyeztető tényezők

A terület háborítatlansága miatt igen jó állapotúak az itt található erdők és gyepek. A korábbi emberi jelenlét miatt azonban sok az elhagyott házakból visszamaradt építési törmelék, valamint a betelepített növényfajok és fajták is belekeveredtek az őshonos flórába, amelyek eltávolítása fontos és folyamatosan felmerülő feladat. A budai nyúlfarkfüves gyepek egyre jobban beerdősülnek, ezekről a foltokról a fásszárúak körütekintő visszaszorítása mindenképpen indokolt.



A macskabagoly (*Strix aluco*) többször is költött már a területen

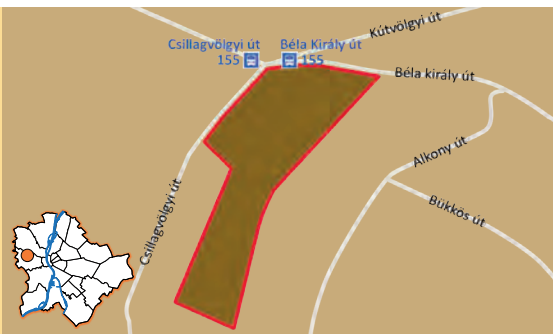


A gazdag harkályállományról árulkodnak a holtfák törzsein látható vésésnyomok

A fenyőpinty (*Fringilla montifringilla*) rendszeres őszi-téli vendég

# Csillagvölgyi út természetvédelmi terület

Elhelyezkedése:	Budapest XII. kerület, Csillagvölgyi út 4.
Védetté nyilvánítás éve:	1995
Látogathatósága:	Tulajdonosok engedélyével látogatható
Területe:	2,3 hektár
A terület középponti koordinátái:	WGS84 18,97302/47,50893 EOV 644561/240571



A Zugligetben található területet 1995-ben a XII. kerületi Önkormányzat védte le, oltalmát 2013-ban vette át a Fővárosi Önkormányzat. Az élőhely elsősorban a régi kertkultúra maradványaként itt található idős tölgyek, tiszafák (*Taxus baccata*) és vadgesztenyefák (*Aesculus hippocastanum*) miatt részesült védelemben. Ezt kiegészíti a kertek magára hagyását követően megtelepedő fiatal erdőterület, amely döntően juharokból (*Acer spp.*) és virágos kőrisből (*Fraxinus ornus*) áll. A terület további jelentősége, hogy a sűrű növényzet védi a meredek hegyoldalt az eróziótól és a deflációtól. Éppen ezért kiépített sétautak nem találhatók rajta.

**Balra:** A védett terület fákkal borított lát képe a Béla király út felől

**Jobbra:** A védett terület teljesen mentes az erdőgazdálkodástól



## Geológiai értékek

A meredek hegyoldal alapközete a dolomit, amelyet szinte teljesen elfed a rendzina és a barna erdőtalaj. A hajdani emberi jelenlétre utal a védett élőhely közepén lévő nagyméretű villarom, amelynek környezetében a földmunkák-nak köszönhetően több helyen is felszínre került az üledékes kőzet. A területen ismert barlangüregek és kőfejtők nem találhatók.

## Botanikai értékek

A felhagyott kert másodlagosan kialakult erdejének jelentős része ma még meglehetősen fiatal, ezért a növényvilág nem érte el azt az állapotot, amely

a Budai-hegység zugligeti részére eredetileg jellemző volt. Bár a terület részletes florisztikai feltárása még nem történt meg, annyi bizonyosan állítható, hogy az eredeti növénytakasulások fajai ma még csak nyomokban lelhetők fel a hegyoldalon. Az erdei élőhely botanikai értékei közé tartoznak az idős tiszafák és tölgyek, amelyek gazdag faunát vonzanak a területre.

## Zoológiai értékek

Állatvilágából jelenleg a madárvilág tekinthető jól feltárt fajcsoportnak. A területen elsősorban a Budai-hegyekre jellemző erdei énekesmadárfajok fordulnak elő. Költőfajként megtalálható a széncinege (*Parus major*), a csuszka (*Sitta europaea*), a barátságosa (*Sylvia atricapilla*), a nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*), a vörösbegy (*Erithacus rubecula*) és a csilpcsalpfüzike (*Phylloscopus collybita*). Télen a süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*), a fenyőrigó (*Turdus pilaris*) és a szőlőrigó (*Turdus iliacus*) is felbukkan a területen. Emlősfaunájára a vörös róka (*Vulpes vulpes*), a vad-disznó (*Sus scrofa*) és a védett közönséges mókus (*Sciurus vulgaris*) jellemző.



## Veszélyeztető tényezők

A terület természeti viszonyainak kedvez, hogy a feltáratlanság miatt nincs kiépítve sétaút, ezért látogatottsága elenyésző. Korábban népszerű hajléktalan szálláshely volt, amelynek nyomai hulladékkupacok formájában még ma is látszanak. Ezek eltávolítását a természetvédelmi kezelést végző Budapesti Közművek Nonprofit Zrt. FŐKERT Főigazgatósága folyamatosan végzi.

A védett terület déli szegélyében a közelmúltban pihenőparkot alakítottak ki



Az erdőben korábban épületek álltak, ez a rakott terméskő fal is erre emlékeztet



**Balra fent:** A terület gombavilága meglehetősen fajgazdag

**Balra lent:** A szőlőrigó (*Turdus iliacus*) visszatérő őszi-téli vendég

**Jobbra:** A nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*) rendszeres költőfaj

## Turjános természetvédelmi terület

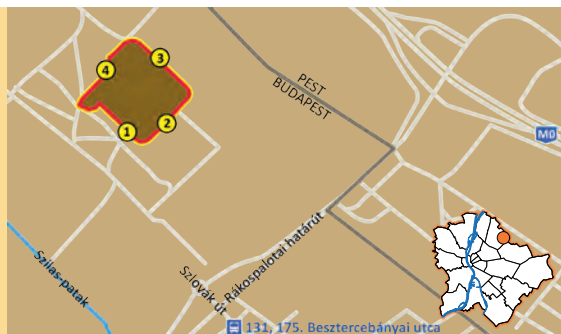
Elhelyezkedése: XV. kerület, Szentmihályi út északkeleti oldalán, a közigazgatási határhoz közel

Védetté nyilvánítás éve: 1999

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 10,9 hektár

A terület középponti koordinátái: WGS84 19.15794/47.55050  
EOV 658926/245190



A védett élőhely lakott területektől távol, a XV. kerület északkeleti szélén található, közel az M10-s autópályához. A hajdani vizenyős-lápos élettérből csak ez a terület került el az ember térhódítását, a többi az intenzív mezőgazdasági tevékenység teljesen átformálta. A művelés hatására bekövetkező általános szárazodás miatt maga a védett élőhely is veszélybe került, azonban itt még megtalálhatók a városrész hajdani

természetes növénytakaságát adó puhafás ligeterdők jellegzetességei. A terület földutakon kényelmesen körbejárható, feltáró utak a természeti értékek védelme érdekében az erdőn belül nem létesültek.

### Geológiai értékek

A Turjános területe egy sekély süllyedékben fekszik, ahol döntően réti talaj alakult ki. Néhány méterrel magasabban,

A védett erdő körül regenerálódó száraz gyepek találhatóak



a védett terület körül már mindenfelé szárazabb a vidék. Az alapkőzetet homok alkotja. A geológiai sajátosságok a mikrodomborzattal együtt igen gazdag és értékes élővilág kialakulását tették lehetővé.

### Botanikai értékek

A terület legfőbb értéke a környező intenzív területhasználat és az új aszfaltutak építése miatt erős szárazodásnak indult idős puhafás ligeterdő. Az élőhely környezetében fellelhető a védett konkoly (*Agrostemma githago*), valamint a nem védett kék búzavirág (*Centaurea cyanus*), a nyárfafoltok alatt pedig a mérsékeltövi orchideákhoz tartozó

széleslevelű nőszőfű (*Epipactis helleborine*) kis állománya.

### Zoológiai értékek

A XV. kerület északkeleti részén ekkora kiterjedésben alig maradtak fenn sűrű bokrosokkal mozaikoló puhafás ligetek. Ez az élőhely a hatalmas szántóföldek között igazi menedéket jelent az élővilág számára. Egyenesszárnyú faunája igen gazdag, a védett sisakos sáska (*Acrida hungarica*) és az imádkozó sáska (*Mantis religiosa*) nyár végén rendszeres látvány a száraz gyepekben. Költési időben gyakran találkozhatunk vörösbegygyel (*Erithacus rubecula*), fülemülével (*Luscinia megarhynchos*) és sárgarigóval

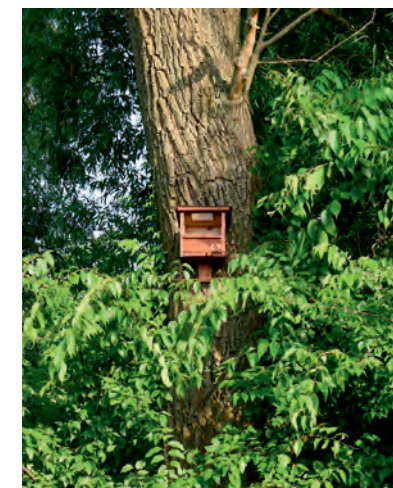
Balra: Az erdő állományalkotó fái a nyarak

Jobbra: A legidősebb fűzfák az északnyugati oldalon találhatóak

Balra: A széleslevelű nőszőfű (*Epipactis helleborine*) a terület egyik legértékesebb védett növénye

Középen: A védett konkoly (*Agrostemma githago*) a Turjános határán többfelé előfordul

Jobbra: A Magyar Madártani Egyesület a terület szélső fáira vércse költőládákat helyezett ki





**Balra:** A védett terület körül 4 állomásból álló tanösvény létesült

**Jobbra:** A Turjános körüli gyepekben rendszeres költőfaj a mezei pacsirta (*Alauda arvensis*)



(*Oriolus oriolus*). Költésen kívül kóborlóként kerecsensólyom (*Falco cherrug*), füst- és molnárfecske (*Hirundo rustica*, *Delichon urbica*), valamint erdei szürkebegy (*Prunella modularis*) is felbukkan. A vidék igen jelentős madárvonulási útvonal, így ősszel és tavasszal ritkaságok is feltűnhetnek itt. Megfigyelték többek között a fokozottan védett nagy fülemülét (*Luscinia luscinia*), a vörösfejű gébicset (*Lanius senator*) és a rozsdástorkú

pityert (*Anthus cervinus*). Az emlősök közül az őz (*Capreolus capreolus*) és a mezei nyúl (*Lepus europaeus*) mondható gyakorinak.

### Veszélyeztető tényezők

A legfőbb negatív tényező a szántóföldek miatti teljes elszigeteltség a környéken még megtalálható kisebb élőhely-fragmentumoktól, valamint a terület általános szárazodása. További



A terület tágabb környezetében még ma is rendszeres az illegális személtelakás



A védett fűrjet (*Coturnix coturnix*) leggyakrabban jellegzetes „pitypalatty” hangja árulja el



problémát jelent, hogy az erdőterületek szegélyében található gyepeket elárasztotta a kanadai aranyvessző (*Solidago canadensis*). Ez a tájidegen faj ugyanis teljesen kiszorítja az őshonos flóra tagjait. A védett élőhely kezelését ellátó Budapesti Közművek Nonprofit Zrt. FŐKERT Főigazgatósága ezért az aranyvessző állományokat a természetvédelmi szempontok szerint kaszálja. Ennek köszönhetően már megfigyelhető az özönfaj fokozatos visszaszorulása.



A búbos pacsirta (*Galerida cristata*) egész évben megfigyelhető

Az őz (*Capreolus capreolus*) gyakran feltűnik a környező mezőgazdasági területeken



**Balra:** A tájidegen ötkaréjú vadszőlő (*Parthenocissus quinquefolia*) az aljnövényzetben nagy területeket hódított meg

**Jobbra:** Az invazív kanadai aranyvessző állományát (*Solidago canadensis*) kaszálással tartja kordában a természetvédelmi kezelő

# Szilas-tó természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: XV. kerület, M3-as autópálya, Szilas-patak és szántóföldek által határolt terület

Védetté nyilvánítás éve: 2019

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 23,1 hektár

A terület középponti

koordinátái: WGS84: 19.139823/47.558171

EOV: 656906/246010



A Szilas-tó a budapesti vízjárta területek közül az egyik legnagyobb kiterjedésű és legértékesebb, valamint a tavat körülvevő erdők biodiverzitása is jelentős.

## Geológiai értékek

A Szilas-tó természetvédelmi terület a pesti hordalékkúp-síkság II/b. jelű dunai kavicssteraszán fekszik, létrejöttje a Duna építő munkájának köszönhető.

A Duna II. teraszának „a” és „b” szintjére jellemző, hogy átlagosan 10-20 méterrel emelkedik a Duna fölé, Pest ősi városközpontja is ezeken épült fel.

A terület felszínközeli kavicsrétegei a pleisztocén időszakban képződtek. Ezeket homok vagy löszszerű üledék borítja, amelyek néhol kavicssal keverednek. A tó melletti erdő alatt barna erdőtalaj, a víz közelében réti talajok is előfordulnak.

A Szilas-tó sekély vízfelülete



## Botanikai értékek

Az erdő koronaszintjét fehér nyarak (*Populus alba*) és kocsányos tölgyek (*Quercus robur*) alkotják. A lágyszárú szint óriási értéke a fehér madársisak (*Cephalanthera damasonium*) és széleslevelű nőszőfű (*Epipactis helleborine*) állomány. Ezeknek az orchideafajoknak legalább 500-500 töve él a fák alatt. Néhány éve fedezték fel a hazánkban ritka elbai nőszőfű (*Epipactis albensis*) néhány tucat tövet számláló állományát is, amelynek jelenleg ez az egyetlen ismert élőhelye a fővárosban.

Az orchideákon kívül a vizes élőhely naddal és gyékénnyel tarkított partja, a



partmenti füzes, valamint a szegélyzóna cserjefoltjai képviselnek kiemelkedő természeti értéket.

## Zoológiai értékek

Sokszínű állatvilágából említést érdemel a védett kis színjászólepke (*Apatura ilia*), melynek hernyója a fűz- és nyárfajokat részesít előnyben. Másik jelentős érték az ugyancsak védett kis szarvasbogár (*Dorcus parallelepedus*) előfordulása. A Natura2000 jelölőfajként is ismert skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*) erős állománya néhány éve vált ismertté.

A sekély és tiszta vízű tavacska egyik legnagyobb értéke a széles kárász

**Balra:** A védett terület mellett folyik a Szilas-patak

**Jobbra:** A vizes élőhely mellett kidőlt holtfák teszik vadregényessé a tájat

**Balra:** A vízben álló fűzfák az emberi térhódítás előtti táj képét őrzik

**Jobbra:** A védett terület északkeleti oldalát szántóföldek határolják







**Balra:** A védett területen 7 állomásból álló tanösvényt alakított ki a Magyar Madártani Egyesület

**Jobbra lent:** A Szilas-patak medrét ún. Reno matracral erősítették meg, amivel elkerülhető a meder kibetonozása

**Jobbra lent:** A Szilas-patakba sajnálatos módon sok szemét kerül, amit a BKM FŐKERT Főigazgatósága rendszeresen eltávolít

(*Carassius carassius*), valamint a védett réti csík (*Misgurnus fossilis*) jelenléte.

Kétéltűi közül a kecskebéka (*Pelophylax kl. esculentus*) nagyszámú előfordulása érdemel említést, hüllők közül pedig a mocsári teknős (*Emys orbicularis*), valamint a vízisikló (*Natrix natrix*).

A területen költ a kis vöcsök (*Tachybaptus ruficollis*), a szárcsa (*Fulica atra*) valamint a vízityúk (*Gallinula chloropus*). A nádasokban minden évben több pár nádირígó (*Acrocephalus arundinaceus*) telepszik meg. A nyarasban fészkel az egerészölyv (*Buteo buteo*), valamint

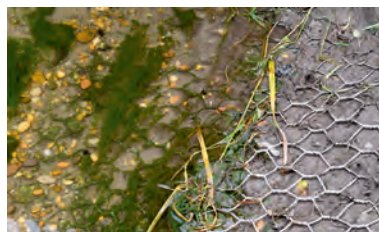


**Balra lent:** Az invazív bálványfa (*Ailanthus altissima*) több helyen is előfordul, de állományát a természetvédelmi kezelő fokozatosan szorítja vissza

**Balra lent:** A fekete bodza (*Sambucus nigra*) tavasszal fontos táplálkozóhelye a rovaroknak



**Jobbra:** A borostyán (*Hedera helix*) az erdő talajszintjét nagy területen takarja

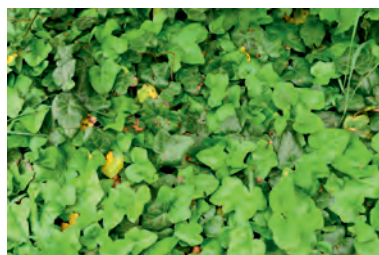


számos erdei énekesmadárfaj is. Gyakori téli vendég az ökörszem (*Troglodytes troglodytes*).

Emlősfajánál leginkább a mezei nyúl (*Lepus europaeus*) és az őz (*Capreolus capreolus*) jellemző.

**Veszélyeztető tényezők**

Alig néhány évvel a védetté nyilvánítás után a területen jelentős mértékű fakitermelésre került sor. A magántulajdonos előre jelezte, hogy az erdészeti üzemtervben számára engedélyezett fahasználatot kívánja végrehajtani. Üzemtervezett erdőben korlátozott a természetvédelmi érdekek érvényesítésének lehetősége, ezért a mielőbbi regenerálódást kell elősegíteni, a megőrzendő hagyásfoltok meghagyásával, és az erdőfelújítás módjának módosításával.



A nyári időszakban rendszeresen horgásznak a tóparton. Az ebből eredő taposás és zavarás felszabdalta a nádas-gyékyenes szegélyeket. Olykor illegálisan kialakított tűzrakóhelyek jelennek meg a nádas mellett, amelyek erősen veszélyeztetik az élőhelyeket.



**Balra:** A fekete nádalytó (*Symphytum officinale*) a vízpartok közelében fordul elő

**Jobbra:** A védett fehér madársisak (*Cephalanthera damasonium*) több száz töves állománya került elő a területről



A nagy csalán (*Urtica dioica*) az üde erdőszegélyek állományalkotó lágyszárúja

Az erdős területen nagy mennyiségű szemét volt jelen, de ezt a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület a BKM Nonprofit Zrt. FŐKERT Főigazgatóságával és a FŐRI Természetvédelmi Őrszolgálatával közösen több év alatt teljesen felszámolta.

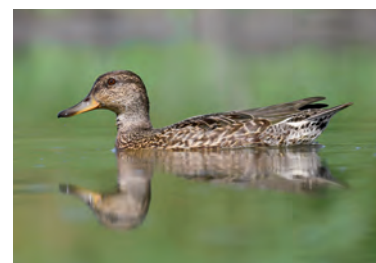


**Balra lent:** A közönséges boglárka (*Polyommatus icarus*) gyakori lepkefaj a területen

**Jobbra lent:** A Szilas-tó leggyakoribb kétéltűi a kecskebékák (kecskebéka fajkomplex – *Pelophylax kl. esculentus*)

**Balra lent:** A csörgő réce (*Anas crecca*) a vonulási időszakban feltűnő ritka vendég

**Jobbra lent:** A nádırígó (*Acrocephalus arundinaceus*) minden évben fészkel a területen



# Naplás-tó természetvédelmi terület

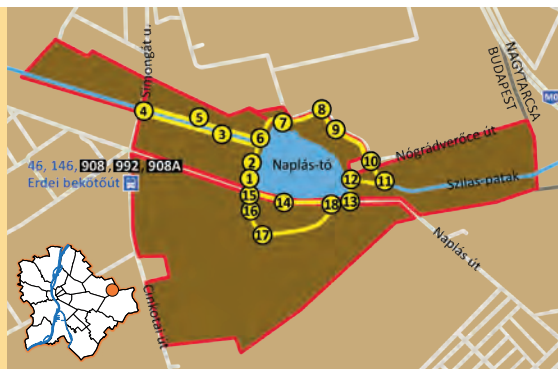
Elhelyezkedése: XVI. kerület, a Cinkotai út és a közigazgatási határ között

Védetté nyilvánítás éve: 1997

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 166,9 hektár

A terület középponti koordinátái: WGS84 19.23130/47.50778  
EOV 664956/240456



A Naplás-tó a hetvenes években hatalmas kiterjedésű láp- és mocsárrétek helyén, árvízvédelmi céllal létesült. A megsemmisült természetes élőhelyből az építést követően csupán a tótól nyugatra elterülő Alsó-láprét maradt fenn. Ugyanebben az időben a Naplás-tótól délre telepítették a nagyságrendileg nyolcvan hektáros, mára kedvelt

kirándulóhellyé vált Cinkotai-kiserdőt. A tó mellett, hogy jelentős szerepet töltsön be a természeti értékek megőrzésében, horgásztóként is működik.

## Geológiai értékek

A Naplás-tó és környezete a Duna V. teraszán helyezkedik el, amelyet a nagy folyó a pleisztocén elején rakott le. Ebbe a

A Naplás-tó partját puhafás ligeterdők szegélyezik



**Balra fent:** A nagy nyári aszályok idején előfordul, hogy a tavat tápláló Szilas-patak kiszárad

**Jobbra fent:** A tótól nyugatra értékes láprétek maradtak fenn

**Balra lent:** Néhány évvel ezelőtt új büfé létesült a Naplás út mellett

**Jobbra lent:** A Cinkotai-kiserdőben nemcsak tanösvény-táblákat, de néhol pihenőhelyeket is találunk

hordalékkúpba vágódott bele – a pleisztocén végén – a Szilas-patak, és további hordalékot, elsősorban öntésszapot és közettörmelékot hozott magával, ami mintegy 500 méteres szélességben rakódott le a part mentén.

## Botanikai értékek

A terület botanikailag legjelentősebb része a tó mellett fekvő Alsó-láprét. A vizenyős élőhelyen számos védett növényfaj él. Közülük kiemelkedő a szibériai nőszirm (*Iris sibirica*), a réti iszalag (*Clematis integrifolia*) és a széleslevelű nőszőfű (*Epipactis helleborine*). Az erdőterület telepített jellege és fiatal kora miatt kevés értékes lágyszárú fajnak ad otthont, de egyes helyeken megtalálható például a védett selymes boglárka (*Ranunculus illyricus*). Hosszú ideig a Naplás-tó melletti láperdőfoltban volt ismert a védett struccharaszt (*Matteuccia struthiopteris*) egyetlen budapesti előfordulása, azonban a faj az intenzív keresés ellenére sem került elő évek óta, így valószínűleg eltűnt a területről.

## Zoológiai értékek

A terület állatvilága rendkívül gazdag. Szitakötő- és lepkefaunája igen értékes, az elmúlt években ezekből a rendszerint csoportokból több védett faj is előkerült. Mocsári teknős (*Emys orbicularis*) állománya talán a legnagyobb Budapesten, de kis szerencsével találkozhatunk



A Naplás-tó és a Naplás út között kerékpárút épült



A védett területen tanösvény segítségével ismerkedhetünk meg a tó és környezete természeti értékeivel



A Naplás-tavi kilátó 2021-ben létesült



Az egyik legnagyobb botanikai érték a védett szibériai nőszirm (Iris sibirica)

erdei és vízisiklóval (*Zamenis longissima*, *Natrix natrix*) is. Madárvilága igen sokszínű: az elmúlt három évtized megfigyelései alapján elmondható, hogy több mint 200 faj előfordulása bizonyított, amely a teljes magyar madárfauna

fele. Költ itt többek között héja (*Accipiter gentilis*), egerészölyv (*Buteo buteo*), szürke gém (*Ardea cinerea*), nádirigó (*Acrocephalus arundinaceus*), nádi tücsökmadár (*Locustella luscinioides*) és a fokozottan védett füleskuvik (*Otus scops*) is.

### Veszélyeztető tényezők

Az egyik legnagyobb természetvédelmi probléma a tóban található mocsári teknős állományt veszélyeztető, agresszív és táplálékkonkurens tájidegen teknősfajok jelenléte. Ezeket legtöbbször jóhiszeműen, megunt házikedvencként engedik a tóba, kiszorítva ezzel a Magyarországon élő egyetlen őshonos teknősfaj populációját. A probléma felszámolása érdekében 2015-ben a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület a Rákosmenti Mezei Őrszolgálattal összefogva, élvefogó teknőscsapdák segítségével eltávolította a nem őshonos teknősöket, majd beszállította azokat a Fővárosi Állat- és Növénykertbe. Az akciónak köszönhetően jelenleg már alig található tájidegen teknős a Naplás-tóban, de az állomány felügyelete továbbra is fontos.



A tanösvény útvonalt a BKM FŐKERT Főigazgatóságának munkatársai rendszeresen kaszálják



A selymes boglárka (*Ranunculus illyricus*) a Cinkotai-kiserdőben szórányosan fordul elő



A fokozottan védett füleskuvik (*Otus scops*) a terület ritka költőfaja



A küszvágó csér (*Sterna hirundo*) gyakori és rendszeres nyári vendég



A bütykös hattyú (*Cygnus olor*) a tó ritka madárvendége

# Merzse-mocsár természetvédelmi terület

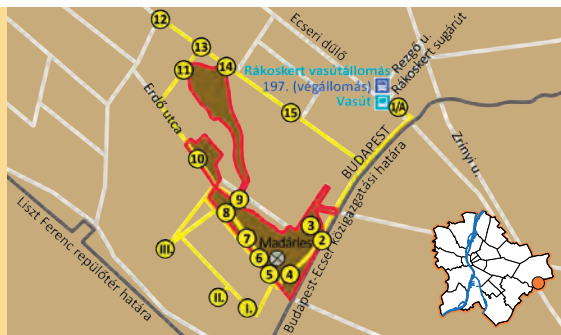
Elhelyezkedése: XVII. kerület, Rákoskert és a Liszt Ferenc repülőtér között

Védetté nyilvánítás éve: 1977

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 49,7 hektár

A terület középponti koordinátái: WGS84 19.27803/47.44647  
EOV 667754/233619



A XVII. kerület délkeleti részén található a főváros legnagyobb kiterjedésű mocsárvidéke. A félszáz hektáros, mozaikos élőhely három részből tevődik össze. Legészakibb egysége a Kis-Merzse, amely teljesen járatlan vidék. Tőle délre a Gyolcs-rét mára szinte teljesen beerdősült területen fekszik, még délebbre a Nagy-Merzse húzódik. A vizes élőhelyet hatalmas telepített erdőségek és szántóföldek veszik körül.

**Balra:** A Merzse csapadékosabb időszakok után kiterjedt vizes élőhellyé válik

**Jobbra:** Szárazabb időjárás következtében a terület elveszti vizét, de ez a mocsár életében teljesen természetes jelenség



## Geológiai értékek

A terület geológiai felépítésében a Duna V. kavicssterasza játszott szerepet. A felszínen laza homokos és kavicsos területek húzódnak, amelyek a vizes élőhelyek alatt agyaglencsékét rejtjenek. Ezeknek köszönhető, hogy a környékről összefolyó vizek rövidebb-hosszabb ideig megmaradnak a területen. Ezt a vízmegtartó képességet fokozza a napjainkban is képződő, felszínen összegyűlő



öntésizap. A terület a nagyobb aszályok idején kiszárad, ami természetes folyamat, hiszen a mocsarak időszakos vízállások, amelyek csak a nagyobb csapadékokat követően képesek feltelni vízzel.

## Botanikai értékek

A terület állapota az intenzív agrártevékenység és az elmúlt 30 évben egyre gyakoribbá váló szárazabb időszakok miatt erőteljesen leromlott. Az utóbbi másfél évtizedben a természetvédelmi szempontból kedvezőbb kaszálási módszerek és egyéb kezelési beavatkozások fokozatosan elősegítették a gyepek és a mocsár regenerálódását. Ennek köszönhetően az utoljára 1996-ban észlelt mocsári sisakoskosbor (*Anacamptis palustris*) egyedei 2016-ban újra felbukkantak, 2023-ban pedig a kiséfű (Cirsium brachycephalum) jelentős populációjának jelenlétére derült fény. Az

idősödő telepített kocsányos tölgyesekben egyre jobban terjeszkedik a fehér- és kardos madársisak (*Cephalanthera damasonium*, *C. longifolia*), de néhány éve a Tallós-nőszőfű (*Epipactis tallosii*) is előkerült az erdő aljnövényzetéből.

## Zoológiai értékek

A terület állatvilága rendkívül gazdag. Igen nagy számban fordul itt elő a vöröshasú unka (*Bombina bombina*) és a barna ásóbéka (*Pelobates fuscus*). Ezek ebihalaira vadászik a vízisikló (*Natrix natrix*). A madárfaunát folyamatosan kutató Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület megfigyelései alapján tudható, hogy az elmúlt három évtizedben az itt előforduló madárfajok száma meghaladta a kétszázat. Ezen kívül több mint nyolcvan odút, illetve költőládát helyeztek ki a védett területre és környékére. Különlegességnek számít, hogy ezekben

**Balra:** A Kis-Merzse a védett terület szinte teljesen járatlan vidéke

**Jobbra:** A Merzse madárlese 2015-ben létesült

**Balra:** A védett parti fűz (*Salix eleagnos*) kisebb állománya él a láprétek szegélyében

**Jobbra:** Tekintélyes méretű, idős egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*) a Merzse-mocsár közelében





**Balra:** A békakonty (*Neottia ovata*) Budapesten egyedül itt él



**Középen:** A kiséfűszűk aszatnak (*Cirsium brachycephalum*) – amely Natura2000 jelölőfaj – kb. 150 töves állománya került elő a mocsár körüli lápréteken



**Jobbra:** A Tallós-nőszőfűnek (*Epipactis tallosii*) több kisebb állománya is ismertté vált a közelmúltban

rendszeresen költ a fokozottan védett füleskuvik (*Otus scops*), valamint a búbos-banka (*Upupa epops*). A mocsár területén fészkel a barna rétihéja (*Circus aeruginosus*). Csapadékosabb években a cigányréce (*Aythya nyroca*), a feketenyakú vöcsök (*Podiceps nigricollis*) és a bölömbika (*Botaurus stellaris*) is megtelepedik.

### Veszélyeztető tényezők

A korábban itt álló, tóra épített leskunyhó a madárvilág egyik legjelentősebb zavaró tényezője volt. A kirándulók a legnagyobb óvatosság ellenére is zavarták a madarakat, ezért számos potenciális fészkelő madár nem volt képes megtelepedni a területen. 2015-ben a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület a MOL Csoport támogatásával a víztől távolabb épített egy megfigyelő

**Jobbra fent:** A védett sisakos sáska (*Acrida hungarica*) nyár végén és ősz elején a leggyakoribb

**Balra:** Az orrszarvúbogár (*Oryctes nasicornis*) nyár derekán rendszeresen megfigyelhető a területen

**Jobbra lent:** A katonaszitakötők (*Sympetrum* spp.) gyakoriak számítanak a védett területen



A fokozottan védett vörösgém (*Ardea purpurea*) egyes években költ is a területen



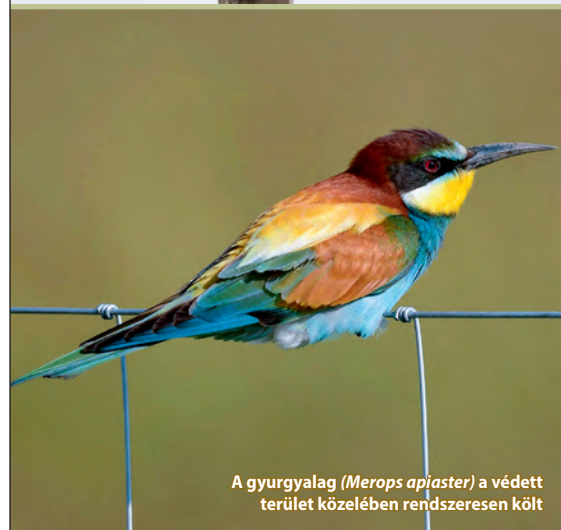
Kanalas récék repülnek a Nagy-Merzse felett, háttérben Rákoskert házai látszanak



A kis sólyom (*Falco columbarius*) ritka téli vendég



A fokozottan védett fattyúszerkő (*Chlidonias hybrida*) magasabb vízállás idején rendszeres nyári vendég



A gyurgyalag (*Merops apiaster*) a védett terület közelében rendszeresen költ



A fokozottan védett füleskuvik (*Otus scops*) legnagyobb fővárosi populációja a Merzsén él

## Kis-Háros-sziget természetvédelmi terület

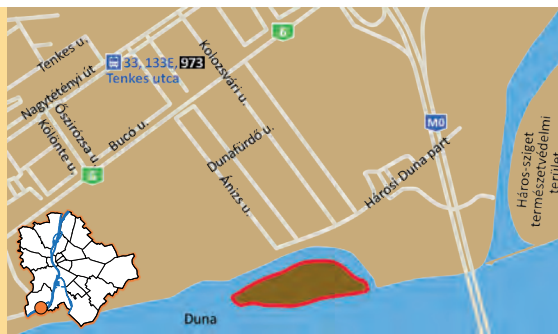
Elhelyezkedése: XXII. kerület, Duna-part mellett az M0-s hídól délnyugatra

Védetté nyilvánítás éve: 1999

Látogathatósága: nem látogatható

Területe: 2,9 hektár

A terület középponti koordinátái: WGS84 19,004893/47,390531  
EOV 646902/227387



A sziget ártéri erdejének életébe alig-alig avatkozik be az ember

A fiatal, néhány hektáros sziget története nem tekint vissza hosszú múltra. A Duna sebessége – a Visegrádi áttörés után – a budapesti szakaszon már meglehetősen lelassul, ezért a magával hordott kavicsot és homokot több helyen lerakja, folyamatosan alakítva ezzel a főváros szigeteit is. A Kis-Háros-sziget a Háros-szigetről fűződött le és sokáig

lassan mozgó zátony volt csupán. Az évek során azonban fokozatosan megtelepedtek rajta a fűzek, így lassan fixálódott a helyzete, és jelenleg már a teljes terület puhafás ligeterdővel borított. Látogatása – az élővilág zavartalan fejlődésének biztosítása érdekében – nem lehetséges, de a partról minden fáradság nélkül megtekinthető.



**Balra fent:** A természetes állapotok fenntartásához hozzátartozik a Duna által hozott uszadékfa és a szigeten keletkezett holtfa helyben hagyása

**Jobbra fent:** A nyugati oldal szigetcsúcsát az áradások lassan, de biztosan rombolják, az északi oldal azonban folyamatosan növekszik



**Balra lent:** Magas vízálás idején a Duna a fák közé is bejut, ilyenkor a sziget teljes területe víz alá kerülhet

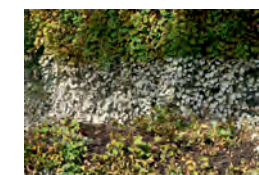
**Jobbra lent:** A vízbe dőlő holtfák kitűnő táplálkozó- és búvóhelyet jelentenek számos állatfaj számára

### Geológiai értékek

A terület az elmúlt egy-másfél évszázadban alakult ki a Duna által szállított folyami kavicsból. A növényzetnek és az áradásoknak köszönhetően erre iszap települt, a magasabban fekvő részen pedig vékony humuszréteg is kialakult.

### Botanikai értékek

A területet igen gyakran elönti a Duna, ezért állandó lágyszárú aljnövényzet nem képes itt kialakulni. Egyes áradások után a védett rucaöröm (*Salvinia natans*) is megjelenik, de csak ideiglenes jelleggel. Ugyancsak alkalmi megtelepedő a



Az áradások szintjét jól jelzi a növényzetten megtapadó hordalék világos színe

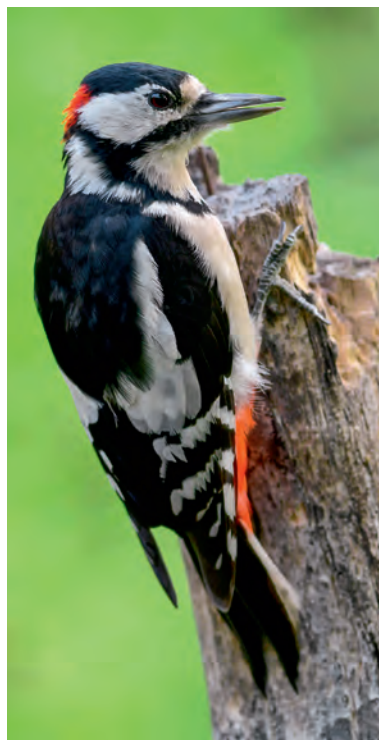


Áradásokat követően többször előkerült már a védett rucaöröm (*Salvinia natans*)

**Balra:** A nagy csalán (*Urtica dioica*) a terület aljnövényzetének egyik uralkodó faja



**Jobbra:** A nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*) több párja is rendszeresen költ a szigeten



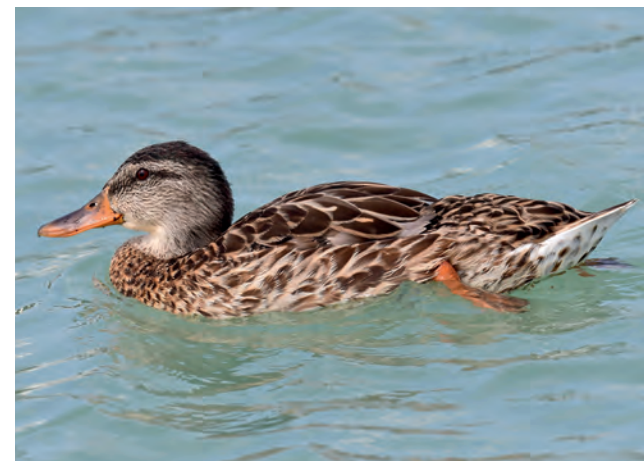
A billegetőcankó (*Actitis hypoleucos*) leggyakrabban a víz fölé nyúló fatörzseken szeret pihenni, de a parton is szívesen keresgél

nagy áradásokot követő hordalékfelhalmozódásokon a védett heverő iszapfű (*Lindernia procumbens*). Növénytanilag a fentiek közül – a fentiek kivételével – a szinte teljesen természetes képet mutató, őshonos ártéri ligeterdő emelendő ki.



### Zoológiai értékek

Az idősödő erdő állattani értékét elsősorban változatos madárvilága adja. Az erdei pinty (*Fringilla coelebs*), a rövidkarmú fakusz (*Certhia brachydactyla*), a nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*) rendszeresen megfigyelhető itt. A vízhez kötődő madárfajok közül a leggyakoribb a tőkés réce (*Anas platyrhynchos*), de a jégmadár (*Alcedo atthis*) is előfordul. A vonulás idején, alacsonyabb vízállásnál előkerülő széles partszakaszok ritkább fajokat is idecsábítanak, ilyenek a csigaforgató (*Haematopus ostralegus*), a kőforgató (*Arenaria interpres*) és a parti lile (*Charadrius hiaticula*). Télen a sziget körüli Duna-szakasz a tőlünk északabbra költő vízimadarak telelőhelyeként ismert, ahol kerce-, barát- és kontyos récék (*Bucephala clangula*, *Aythya ferina*, *A. fuligula*), ritka tengeri madarak, például fekete és füstös récék (*Melanitta nigra*, *M. fusca*), továbbá sarki és északi búvárok (*Gavia arctica*, *G. stellata*) jelennek meg.



### Veszélyeztető tényezők

A területet a Duna extrém alacsony vízállásánál száraz lábbal is meg lehet közelíteni. Ilyenkor előfordul, hogy horgászok és kutyasétáltatók látogatják a területet, amely során károsodik a lágyszárú növényzet és ezekben az időszakokban sokszor szemét is bekerül a területre. Fentiek túl a sátrazók és a túrakenувал érzézők jelentenek zavarást. Az emberi tényezőkön kívül a Duna mentén spontán terjeszkedő amerikai származású zöld juhar (*Acer negundo*) állomány jelent veszélyt az itteni őshonos élővilágra.

A tőkés réce (*Anas platyrhynchos*) egész évben megfigyelhető

**Balra:** A hód (*Castor fiber*) állandóan jelen van a területen, ezt rágásnyomai egyértelműen bizonyítják

**Jobbra:** A szigetet rendszeresen látogatják a vaddisznók (*Sus scrofa*), erről lábnyomai árulkodnak



# Tétényi-fennsík természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: XXII. kerület, Balatoni út – Kamaraerdei út és a közigazgatási határ között

Védetté nyilvánítás éve: 1999

Látogathatósága: Szabadon látogatható

Területe: 130,1 hektár

A terület középponti koordinátái: WGS84 18,97641/47,42414  
EOV 645423/231169



A Tétényi-fennsík a budai oldal legnagyobb kiterjedésű helyi védettségű területe. 1989 előtt hosszú évtizedeken keresztül szigorúan őrzött terület volt, mert itt állomásoztak és gyakorlatoztak a főváros légtérét védő katonai alakulatok. A terület fennmaradása ennek az elzártágnak köszönhető. Mind a mai napig láthatók az egykori gyakorló

lövészárkok nyomai, és a légvédelmi ágyúk talapatának maradványai is megmaradtak az utókornak.

## Geológiai értékek

A fennsíkot évszázadokkal ezelőtt vastag rendzina és barna erdőtalaj fedte be, de az erdők letermelését követően ezek teljesen lepusztultak, ezért a

A terület tájképét nagy-kiterjedésű sztyepprétek és kisebb-nagyobb cserjefoltok uralják



**Balra fent:** A látképet minden irányból meghatározza a Rókales utca végén elhelyezkedő víztorony

**Jobbra fent:** Májusban árvalányhajak teszik különlegessé a táj képét



**Balra lent:** Sok helyen felszínre bukkan a mészkő alapközet

**Jobbra lent:** A fennsík természetismereti tanösvénye kicsik és nagyok körében egyaránt népszerű

Tétényi-fennsík mára hazánk egyik legkopárabb vidékévé vált, több helyen jól láthatóvá vált az alapközet. A Balatoni út két oldalán például középső miocén korú mészkő került felszínre sok ősmaradvánnyal. Ezen kívül a fennsík más részein miocén szarmata mészkővel és lajtamészkővel is találkozhatunk. A fennsík üledékes kőzeteinek különlegessége, hogy kevésbé karszosodtak. A terület közel 100 méterrel emelkedik a Budaörsi-medence fölé, így remek kilátás nyílik a környező városrészekre és az agglomeráció egyes településeire.

## Botanikai értékek

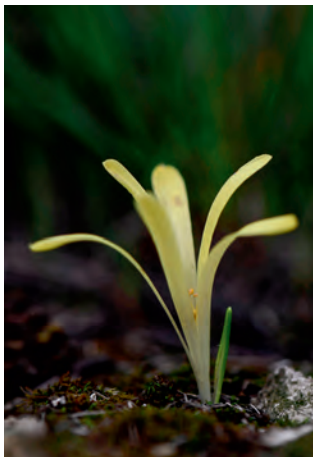
A terület botanikai szempontból a főváros egyik legértékesebb élőhelye. A hatalmas kiterjedésű lejtősztyeppretnen több mint harminc védett növényfaj található, és még mindig kerülnek elő újabb értékek. A legfrissebb kutatások során derült ki, hogy a védett henyéboroszlánnak (*Daphne cneorum*) nemcsak a Törökbalínhoz tartozó területre szent vannak állományai, hanem a XXII. kerületi oldalon is megtalálható, Ugyanez mondható el a homoki nőszirmról (*Iris arenaria*) is. Az orchideákhoz tartozó

**Balra:** A köves talajfelületen több zuzmófaj is él

**Jobbra:** Korábban levendulatermesztés folyt a fennsíkon, erről árulkodnak a nyugati oldalon fennmaradt kis levendulafoltok



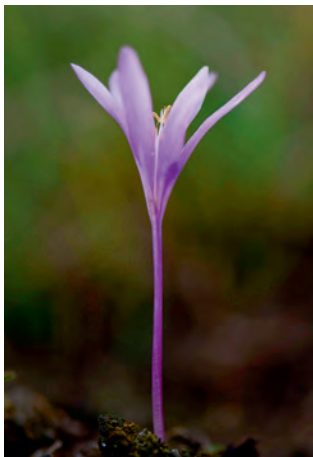




**Balra:** A védett vetővirág (*Sternbergia colchiciflora*) az ősz elejei esőzések után bontja élénksárga szirmait

**Középen:** A fokozottan védett homoki kikerics (*Colchicum arenarium*) több száz töves állománya él a területen

**Jobbra:** A sömörös pettyeskosbor (*Neotinea ustulata*) a fővárosi helyi jelentőségű védett területeken belül egyedül itt fordul elő



agárkosbornak (*Anacamptis morio*) pedig sokáig csak a budaörsi részen volt ismert populációja, azonban 2014 és 2016 között legalább 50 tő került elő a budapesti helyi védett területen is.

### Zoológiai értékek

Állatvilágának jelentősége sem marad el a növénytan értékektől. Éjjeli és nappali lepke faunája egyaránt

**Balra:** Az imádkozó sáska (*Mantis religiosa*) nyár végén és ősz elején gyakran kerül szem elé

**Jobbra:** A fokozottan védett füstös ősziaraszoló (*Lignoptera fumidaria*) a terület egyik legnagyobb rovartanai értéke



igen fajgazdag, amelyben fokozottan védett fajok is előfordulnak. A hullók közül a gyíkfauna képvisel kiemelkedő értéket. Madárvilágából a rendszeresen itt telelő, fokozottan védett bajszos sármány (*Emberiza cia*) és a rendszeres átvonuló, költéssel is többször próbálkozó erdei pacsirta (*Lullula arborea*) érdemel említést. Gyakori költőfaj a tövisszúró gébics (*Lanius collurio*) és a cigánycscuk



(*Saxicola rubicola*), de a fülemüle (*Luscinia megarhynchos*) is minden évben megtelepszik.

### Veszélyeztető tényezők

Egyes helyeken még ma is jellemző az illegális szemétkerakás, de az utak eltorlaszolása és kiárkolása hatékony megoldásnak bizonyult. A közvetett emberi hatások miatt sok tájidegen keskenylevelű ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*) és bálványfa (*Ailanthus altissima*) került a területre, amelyek közvetlenül veszélyeztetik az értékes gyepeket.



**Balra:** A mezei poszáta (*Sylvia communis*) kiszámú, de rendszeres költőfaj

**Jobbra:** A tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*) szórványos őszi-tavaszi átvonuló

Emellett az őshonos egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*) terjeszkedése is egyre nagyobb méreteket ölt. A kerületben működő Zöld Jövő Környezetvédelmi Egyesület azonban évek óta eredményesen munkálkodik a gyepeket veszélyeztető fásszárú növényállományok visszaszorításán. A Fővárosi Önkormányzat pedig a Budapesti Közművek Nonprofit Zrt. FŐKERT Főigazgatóságának közreműködésével 2022-2023 telén összesen 4100 tonna sített szállított el a területről, ahol már meg is kezdődött a gyepek természetes visszatelepülése.



**Balra:** A fennsíkon található természetismereti tanösvénynek 12 állomása van



**Jobbra fent:** A fennsík természeti értékeinek védelme érdekében rendszeresen szerveznek önkéntes élőhelykezeléseket

**Jobbra lent:** A Madártani Egyesület a BKM FŐKERT Főigazgatósággal közösen rendszeresen szervez szemétszedéseket a fennsíkon

# Nagytétényi Duna-part természetvédelmi terület

**Elhelyezkedése:** XXII. kerület, 6-os út, M0-s gyorsforgalmi út, Duna, Budapest-Érd közigazgatási határa közötti terület

**Védetté nyilvánítás éve:** 2022

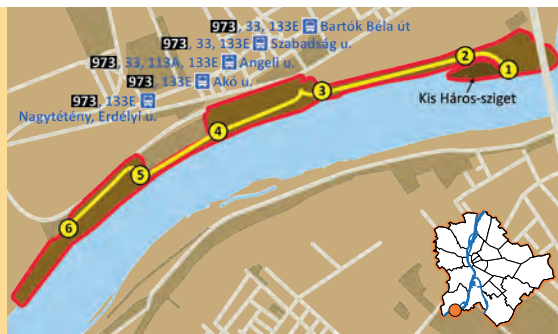
**Látogathatósága:** Szabadon látogatható

**Területe:** 53,5 hektár

**A terület középponti koordinátái:**

WGS84: 47.388205/18.984655

EOV: 645244/227115



A közel 5 km hosszan elterülő ártéri ligeterdő-sáv a leghosszabb megmaradt Duna menti természetes élőhely a fővárosban. A fás állományt a középső szakaszon kiegészíti egy zártabb öböl és egy ártéri kaszálórét. A komplex élőhelyen élnek a főváros legnagyobb fekete nyárfái (*Populus nigra*). Néhány egyed törzskörmérete a 8 méter is meghaladja.

## Geológiai értékek

A terület kialakításában döntő szerepe volt a Dunának. A partmenti élőhelyre

a vastag kavics és homokrétegek, valamint folyóvízi finomhomok és kevés agyag jellemző. A 6-os út közelében foltozban réti talajokat is találhatunk.

## Botanikai értékek

A Duna-part ártéri ligeterdejéhez kapcsolódó üde kaszálók flórája rendkívül fajgazdag. A réteken északi galaj (*Galium boreale*) és őszi vérfű (*Sanguisorba officinalis*) virít nagy számban. Ezek mellett itt található a főváros legnagyobb tőszálmú réti iszalag (*Clematis integrifolia*)

A Duna-part látképe Érd felől



populációját. A nyílt élőhelyeken került elő néhány éve a védett bugás fűrtösvérónika (*Pseudolysimachion spurium*), amelynek jelenleg ez az egyetlen ismert élőhelye a fővárosban. Az erdőben több helyen fordul elő a dekoratív nyári tözike (*Leucosium aestivum*).

## Zoológiai értékek

A folyó menti élőhelyek partvonala sehol sincs kiépítve, vagyis az ártéri erdő és a Duna nincs elválasztva egymástól. Ez kedvező feltételeket teremt a sokszínű fauna fennmaradásához. A déli részen alacsony vízállásnál kiterjedt homokos és kavicsos partszakaszok kerülnek felszínre, amelyek különösen a vonulási időszakban nyújtanak kitűnő pihenőhelyet elsősorban az ún. partmadarak számára. Olykor hazánkban ritka fajok is megjelennek itt, mint amilyen a kőforgató (*Arenaria interpres*). Gyakran kerül

távcső elé a fokozottan védett kis kócsag (*Egretta garzetta*) és a bakcsó (*Nycticorax nycticorax*), valamint a jégmadár (*Alcedo atthis*). A part mentén sokszor billegetőkancók és réti canokók (*Actitis hypoleucos*, *Tringa glareola*), ritkábban parti lilék (*Charadrius hiaticula*) keresgélnek.

A folyómenti erdők adnak otthont a védett pézsmacincér (*Aromia moschata*) egyik legnagyobb hazai populációjának.



**Balra:** Az ún. Hódos-öbölben természetes állapotokat találunk

**Jobbra:** Az ártéri erdő északi végében ún. függőávar társulás alakult ki igen gazdag állatvilággal

Az ártéri erdő gombavilága nagyon fajgazdag

**Balra:** A Duna-rét a főváros egyik utolsó ártéri mocsárterje

**Jobbra:** A területen található Budapest legnagyobb törzskörméretű nyárfái





**Balra:** A védett nyári tözike (*Leucojum aestivum*) szörványosan az egész területen előfordul



**Középen:** A Duna-réten található a főváros legnagyobb réti iszagalag (*Clematis integrifolia*) állománya

**Jobbra:** Budapesten egyedül erről a helyről ismert a védett bugás fürtösveronika (*Pseudolysimachion spurium*)



A part mentén és a kisebb öblökben a védett európai hód (*Castor fiber*) rendszeresen felbukkan.

A galériaerdőben rendszeresen költ a fekete harkály (*Dryocopus martius*), a szürke légykapó (*Muscicapa striata*), az őszapó (*Aegithalos caudatus*), a rövidkarmú fakusz (*Certhia brachydactyla*) és a fülemüle (*Luscinia megarhynchos*).

### Veszélyeztető tényezők

A kevésbé látogatott területeken súlyos probléma az illegális szemétkerakás. A védettséget követően a BKM Non-profit Zrt. FŐKERT Főigazgatósága a FŐRI természetvédelmi őrszolgálatával

és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesülettel valamint önkéntesekkel összefogva több száz köbméter szemét felderítéséről és összegyűjtéséről gondoskodott, ennek köszönhetően a hulladék legnagyobb része mára eltűnt a területről. Sajnálatos azonban, hogy a védett élőhely szomszédságában éveken át ipari méretű sittalakás, feltöltés zajlott, a több ezer köbméter építési törmelék a Duna árterének tájképi értékeit és élővilágát nagy területen megsemmisítette. Ennek eltávolítása a védett élőhely folytonosságát biztosítaná és hosszú távú fenntartását is megkönnyítené.

**Balra:** A fekete gólya (*Ciconia nigra*) tavasztól ősziig rendszeresen felbukkan a nagytétényi Dunaparton



**Jobbra:** A hazánkban ritka füles vöcsök (*Podiceps auritus*) több alkalommal is felbukkant már a területen



A parti lile (*Charadrius hiaticula*) vonulása során a Duna vonalát követve minden évben eljut a védett területre

**Balra:** A réti cankó (*Tringa glareola*) az őszi-tavaszi vonulási időszakban rendszeresen megjelenik

**Jobbra:** 2017 telén a hazánkban nagyon ritkán megjelenő halászsirályt (*Larus ichthyaetus*) is megfigyelték

# Soroksári Botanikus Kert természetvédelmi terület

Elhelyezkedése: XXIII. kerület, az M5-ös autópálya és az M51-es autótűt keresztelődésétől északnyugatra

Védetté nyilvánítás éve: 1977

Látogathatósága: Belépőjegy vásárlása ellenében nyitvatartási időben szabadon látogatható 63,1 hektár

Területe: A terület középponti koordinátái: WGS84 19.15074/47.40218  
EOV 658272/228705



A Soroksári Botanikus Kert létrehozásáról a Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Tanácsa döntött 1962-ben. Az 1963-tól működő gyűjteményes kert a Dél-Pesti-síkság szélén, Soroksár Péteri-majorban található, amely jelenleg a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetemhez (MATE) tartozik. A terület nemcsak tudományos és természetvédelmi szempontból tartogat érdekességeket, de a sziklakert építési

munkák során, korai bronzkorból származó leletek is előkerültek innen: csontok, edénymaradványok, valamint egy fiatal férfi teljesen ép csontváza. Ebből arra lehet következtetni, hogy ezen a területen már 4000 évvel ezelőtt is éltek emberek. Természetvédelmi szempontból a legértékesebb rész a 12 hektáron elterülő, teljesen eredeti állapotban fennmaradt láprét, az ún. „Rezervátum”.

A kert kis tavát sűrű nádas-gyékényes állomány borítja



**Balra fent:** A homokdomb meghatározó faja a közönséges boróka (*Juniperus communis*)

**Jobbra fent:** A botanikus kert nyitvatartási időben szabadon látogatható 63,1 hektár területén



**Balra lent:** A kert növénygyűjteményében több sétaút és pihenőpadok is szolgálgják a látogatók kényelmét

**Jobbra lent:** A növénytelepítések nagy földrajzi egységek mentén létesültek

## Geológiai értékek

A botanikus kert területe a Duna II. kavicssteraszán található. A felszínen homok, lösz és ártéri üledék figyelhető meg. A mélyebben fekvő részek ártéri üledékén vizes élőhelyek alakultak ki.

## Botanikai értékek

A terület nagy részén kontinensek és származási helyek szerint kerültek betelepítésre a növények. Ezen kívül sziklakert, valamint kutatást szolgáló rendszertani gyűjteményeket is kialakítottak. Számos őshonos, ritka és védett faj is helyet kapott a kertben. A hazai társulásokkal (tölgy-köris-szil ligeterdő, gyertyános-kocsánytalan tölgyes, bükkös) a keleti, délkeleti oldalon találkozhatunk.

A természetvédelmi szempontból legértékesebb rész az északkeleti szegélyben fennmaradt természetes láprét, amelyen több mint húsz védett faj él. Legértékesebbek a lápi nyúl farkfű (*Sesleria uliginosa*), a szibériai nőszirm (*Iris sibirica*), a közönséges kígyónyelv (*Ophioglossum vulgatum*) és a több száz töves szűnyoglábú bibircsvirág (*Gymnadenia conopsea*) állomány.

## Zoológiai értékek

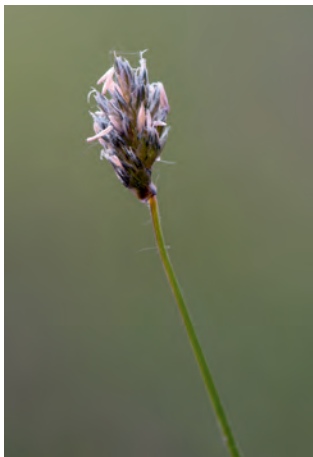
Állatvilága igen fajgazdag és értékes. Gerinctelen faunájából említést érdemes a kis színjászólepke (*Apatura ilia*), a kis tűzlepke (*Lycaena thersamon*) és a vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*). A kételtűek közül a vöröshasú unka (*Bombina*)



Atlasz cédrus (*Cedrus atlantica*)

**Balra:** A kaktuszgyűjtemény egyik leglátványosabb képviselője a medvetalp kaktusz (*Opuntia humifusa*)

**Jobbra:** A kert gomba-állományában kiemelkedően fajgazdag



**Fent balra:** A Rezer-vátum legnagyobb értékét az orchideák tömeges jelenléte adja. Közülük a leggyakoribb a hússzínű ujjaskosbor (*Dactylorhiza incarnata*)



**Fent középen:** A védett lápi nyúl farkfű (*Sesleria uliginosa*) ma már csak ezen az egy helyen él Budapesten

**Fent jobbra:** A védett kígyónyelv (*Ophioglossum vulgatum*) a páfrányokhoz tartozik

**Középen:** A védett fehér zászpa (*Veratrum album*) hatalmas töleveleiről is könnyen felismerhető,

**Lent:** A közönséges tűzlepke (*Lycaena phlaeas*) leggyakrabban a lápréten fordul elő



*bombina*) és a zöld levelibéka (*Hyla arborea*), a hüllők közül pedig a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) és a vízisikló (*Natrix natrix*) állománya jelentős. Madárvilága budapesti viszonylatban kiemelkedő, az elmúlt évtizedek során több mint 100 faj előfordulása vált ismertté. Rendszeres fészkelő az egerészölyv (*Buteo buteo*), a fekete harkály (*Dryocopus martius*), a kis vöcsök (*Tachybaptus ruficollis*) és az erdei fülesbagoly (*Asio otus*).



A homoki gyík (*Podarcis taurica*) Budapesten egyedül a botanikus kert környezetében fordul elő



**Balra:** Ez a madárlés a Fővárosi Önkormányzat Környezetvédelmi Alapjának támogatásából készült

**Jobbra:** A kert területén számos tájékoztató tábla segíti az önálló ismeretszerzést

### Veszélyeztető tényezők

A terület teljesen körbekerített, csupán az északkeleti szegélyben található egy kisebb védett erdőfolt, ami a kerítésen kívül van. A botanikus kert az egyetem

munkatársainak köszönhetően rendszeres és szakzerű kezelésben részesül. A rongálás és a természetkárosítás a gyűjteményes kertben nem jellemző. Ugyanakkor az elmúlt évtizedek autópálya építései miatt a láprét területe észrevehetően szárazabbá vált, és ez közvetlenül veszélyezteti a növény- és állatvilágot.



**Balra:** A rozsdás csuk (*Saxicola rubetra*) rendszeres átvonuló, olykor a lápréten költeni is szokott

**Jobbra:** A lappantyú (*Caprimulgis europaeus*) ez egyedüli madár, amely hosszanti irányban ül a faágakon



Védett  
kertek

# Mihályfi Ernő kertje

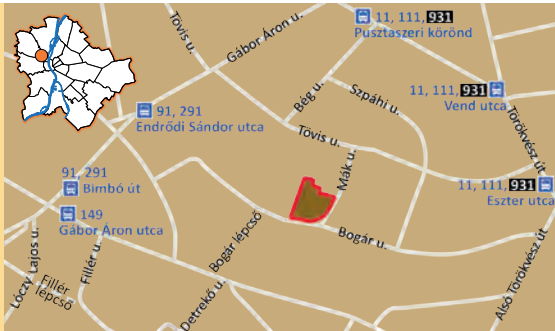
Cím: Budapest II. kerület,  
Bogár utca 23–25.

Védetté nyilvánítás éve: 1973

Látogathatóság: A tulajdonos engedélyével látogatható

Területe: 3628 m<sup>2</sup>

A terület középponti koordinátái: WGS84 19,004893/47.390531  
EOV 646902/227387

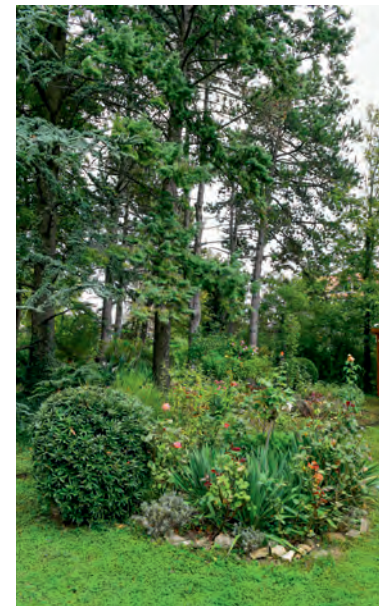


Dr. Mihályfi Ernő (1898–1972) újságíró és diplomata volt, aki képviselőként 1947-től haláláig a magyar Országgyűlés munkájában is részt vett. Béren született és élete folyamán több helyen is lakott, a II. kerületi Bogár utcában található kertes ház az utolsó otthona volt. A házhoz tartozó kert gondosan kialakított terveinek megalkotása Ormos Imre nevéhez fűződik, aki a hajdani Kertészeti és

Élelmiszeripari Egyetem Táj- és Kertépítészeti Szakának létrehozásában játszott kulcsfontosságú szerepet. Ormos több évtizedes munkásságával, mint tanszékvezető egyetemi tanár kiemelkedő alakja volt a hazai kertészeti felsőoktatásnak. Szakmája iránti elkötelezettségét és elért eredményeit Kossuth-díjjal ismerték el.

A magas szakmai színvonal Dr. Mihályfi Ernő kertjén is megmutatkozik.

Az idősebb lombhullató és a tűlevelű fák elérik a 25 méteres magasságot



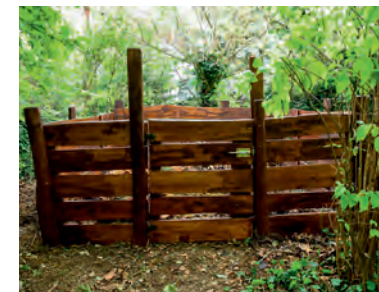
Az 1948-ban készült dokumentumokra alapozva 2003-ban kertrekonstrukciós tervet készítettek, amely alapján felfrissült a terület arculata. A magángyűjteményben több mint 60 fás-, valamint közel 300 lágyszárú növényfaj és -fajta kapott helyet az évtizedek során.



**Balra:** A kert esztétikai értéke a gondosan összeválogatott fajoknak és fajtáknak köszönhető

**Jobbra fent:** A kert tulajdonosai a gyepré és a fák alatti aljnövényzet ápolására is nagy figyelmet fordítanak

**Jobbra lent:** Egy nagy komposztkeret segítségével a kertben minden szerves anyag hasznosul



A nagy kiterjedésű zöldfelület szépen gondozott, benne a közelmúltban egy kis tó és egy nagyméretű komposztároló is helyet kapott. A ház mellett 2005 körül esztétikusan kialakított járdát építettek. A védettséget a Bogár utca, Mák utca kereszteződésénél elhelyezett



A torzsás szömörce (*Rhus typhina*) őszi lomb- és természine nagyon látványos



A cserjeszint őszi látványos színebe öltözik

A fák alatti árnyéktűrők harmonikus egységet alkotnak a gyepterületekkel



**Balra:** A kert legidősebb fái a cédrusok és egyéb fenyők

**Jobbra:** A közönséges nyír (*Betula pendula*) nagyon szépen fejlődik a kertben

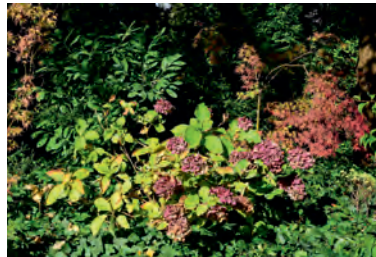


A borostyán (*Hedera helix*) remekül érzi magát a fák árnyékában

**Balra:** A kert központi részén emléktábla található

**Jobbra fent:** A hortenziák késő őszi bontják szirmaikat

**Jobbra lent:** A családi ház falán tábla állít emléket a kert alapítójának



hatszögletű önkormányzati tábla jelzi. Említésre méltó az impozáns méretű sziklakert, amely a jelenlegi tulajdonosok büszkesége. A mellette található örökzöld facsoport alatt kapott helyet a rododendrongyűjtemény. A Mák utcai oldal mellett döntően a fásszárú növények dominálnak, míg a kert középső részén a szoliterként álló örökzöldek és lombhullatók között szépen gondozott füves területeket találunk. A kert zöldfelületének egységét csak a legszükségesebb helyeken szabdalják fel

a tájképileg is szép járdák és ösvények. A gazdag gyűjtemény természetesen messzebből is idevonzza a környékbeli állatvilágot. Ennek köszönhetően könnyen találkozhatunk itt a védett mókussal (*Sciurus vulgaris*), erdei pinttyel (*Fringilla coelebs*), fenyvescinegével (*Periparus ater*) és más énekesmadarakkal.



A kormos légykapó (*Ficedula hypoleuca*) rendszeres őszi-tavaszi átvonuló a kertben



Hazánk legnagyobb pintyféléje, a meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*) itt egész évben megfigyelhető



# Budai Arborétum

Cím: Budapest XI. kerület,  
Villányi út 35–43.

Védetté nyilvánítás éve: 1975

Látogathatósága: Nyitvatartási időben  
szabadon látogatható

Területe: 8,9 hektár

A terület középponti  
koordinátái: WGS84: 19.03762/47.48093  
EOV: 649366/237446



A Gellért-hegy XI. kerületi oldalán helyezkedik el a nagy kiterjedésű gyűjteményes kert, amely a Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem Kertészettudományi Intézetének oktatási helyszíne és egyben kiállítások, szakmai összejövetelek színtere.

A gyűjteményes kert Villányi úthoz közeli Alsó Kertjének tavaszi látképe

Az Arborétum területén korábban szőlőkertek voltak, de ezeket az 1874-es filoxéravész teljesen tönkretette. A gyűj-

temény megalapítása Dr. Entz Ferenchez, az 1848-as szabadságharc orvosához kötődik, aki kertészképző iskolát álmódott az üresen maradó telkekre. Az első, oktatási célokat szolgáló földszintes épület mind a mai napig látható a kert felső, Ménési úti részében.

Az Arborétum jelenlegi növényanyaga meghaladja a 2000 dísznövényfajt és fajtát. Ebben csak a hagymás fajták



A Ménési út fölötti Felső Kertben található a védett kert legidősebb épülete

Középen balra: Az „A” épület lépcsője mellett fajgazdag sziklakert található



Középen jobbra: A „K” épület melletti kis tó sok látogatót vonz



Az Alsó Kertben fajgazdag örökzöld gyűjtemény kapott helyet



**Balra:** Az állatvilág védelmének túl az oktatást és a szemléletformálást is segíti ez a jókora rovarhotel

**Jobbra:** A kert lágyszárú gyűjteménye talán kora tavasszal a legszebb



száma több száz, és további 150 féle lágyszárú évelő dísnövény is része a gazdag gyűjteménynek.

A közel kilenc hektáros terület két fő részre tagolódik, az alapítás évétől, 1893-tól arborétumként működő Felső Kertre és az 1950-től kialakított Alsó Kertre, ahol az oktatási épületek döntő többsége található.

Növénytelepítés szempontjából mindkét fő egységen belül jól elkülöníthetők a gyűjtemény összetartozó fajainak és

fajtáinak csoportjai. Az Alsó Kert központi („K”) épületétől nyugatra található például a gyűjtemény legnagyobb örökzöld kiültetése.

A Szüret utca szomszédságában helyet foglaló orgona- és aranycserjegyűjtemény egyedülálló hazánkban, csakúgy, mint a közelben található juhár-, díszalma-, japánycseresznye faj- és fajtagyűjtemény.

A Felső Kertben ma már döntően a szinte erdővé fejlődött, idős fák do-



A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület a kertben 20 darabos odútelepet létesített



A Felső Kertben faápolási fogásokkal is megismerkedhetünk



minálnak. Délnyugati sarkában a pillangósok és a gesztenyék érdemelnek említést. Ennek közelében a gyepekben a kert 100 éves évfordulóján, 1993-ban telepített mintegy 10 000 nárciszhagyma található, amelyek összesen közel 100 fajtát mutatnak be a diákoknak és a látogatóknak. Ugyanitt található az ország legidősebb perzsafája (*Parrotia persica*), libanoni tölgye (*Quercus libani*), valamint ősszel gyönyörködhetünk a keserű hikor (*Carya cordiformis*) és a kínai páfrányfenyő (*Ginkgo biloba*) aransárgára színeződő lombjában.

Az évtizedek során létesített tematikus utak, tanösvények teljesen behálózzák az értékes növénygyűjteményt és szinte minden egyedre érintenek. Ezek segítségével az év minden hónapjában újabb és újabb arcát ismerhetjük meg a területnek, ezért az arborétum bejárása bármely időszakban maradandó élményt nyújt.



**Balra:** Az arborétum egész évben rendkívül sok látogatót vonz

**Jobbra:** Entz Ferenc kertalapító mellszobra az egyik sétaút mellett



A kert egyik legimpozánsabb növénye ez a természetes kaukázusi szárnysasdió (*Pterocarya fraxinifolia*)



A néhány éve létrehozott tanösvény egyik szép táblája



**Balra:** A védett barátságoska (*Sylvia atricapilla*) minden évben költ a kertben

**Jobbra:** Az őszapóval (*Aegithalos caudatus*) leggyakrabban ősszel és télen találkozhatunk

# Istenhegyi úti kert

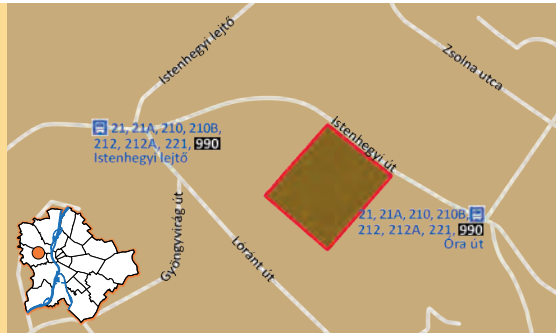
Cím: Budapest XII. kerület,  
Istenhegyi út 80.

Védetté nyilvánítás éve: 1995

Látogathatósága: A tulajdonos engedélyével látogatható

Területe: 4044 m<sup>2</sup>

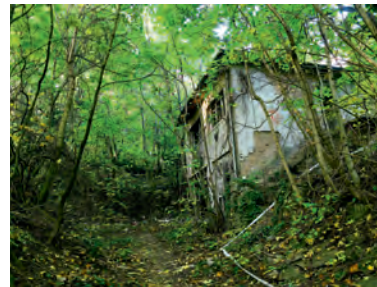
A terület középponti koordinátái: WGS84: 18.993945/47.505250  
EOV: 646122/240145



**Jobbra:** A védett terület egyetlen épülete ez a romos lakóház, amelyet a jövőben várhatóan új ház fog felváltani

**Lent:** A védett kert látképe az Istenhegyi út felől

A XII. kerület középső részén fekvő, közel fél hektáros különleges növénygyűjteményt 1995-ben a Hegyvidéki Önkormányzat nyilvánította védetté. A kert sajátossága, hogy a Budai-hegység alacsonyabban fekvő területeire jellemző tölgyerdő megmaradt fái harmonikusan élnek együtt a közjük telepített sokféle növényfajjal és fajtával. A védetté nyilvánítást ez indokolta.



A kert buja növényzete ma már a zavartalan természetes folyamatok szerint fejlődik

A lakatlanná vált kertben az évtizedek óta zajló természetes folyamatok során az ültetett növényállomány átalakult, mára a legfőbb megőrzendő értéket az idős tölgyfák, és a hozzájuk kötődő élővilág alkotják. A kertet az Istenhegyi út felől terméskő alapú vaskerítés zárja el a közterülettől. A főútról nyíló kétszárnyú kapu zárva van, a terület csak a tulajdonos engedélyével látogatható. A kertben újra megjelenő lakóingatlanok és lakófunkciók a kert alsó felében összpontosulnak, a terület felső részén lévő értékes erdőmaradvány érintetlenül maradt. Itt nincsenek sétautak, a jövőben sem tervezik utakkal történő feltárását. Ennek köszönhető, hogy ezen a részen a növényzet emberi beavatkozásoktól mentesen fejlődhet.



A kert védettségének legfőbb indokát a koros tölgyállomány adja

**Balra:** A kertben rendszeresen látható a védett léprigó (*Turdus viscivorus*)

**Jobbra:** A csuszka (*Sitta europaea*) rendszeres költőfaj, amely egész évben megfigyelhető



## Művész úti kert

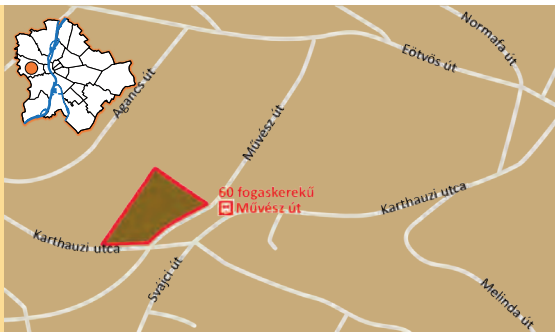
Cím: Budapest XII. kerület,  
Művész út 9–11.

Védetté nyilvánítás éve: 1995

Látogathatóság: A tulajdonos engedélyével látogatható

Területe: 4187 m<sup>2</sup>

A terület középponti koordinátái: WGS84: 18.981981/47496187  
EOV: 645160/239139



**Balra:** A kert délnyugati felén egyszintes lakóház áll

**Jobbra:** A tekintélyes méretű fák feltehetően a régi budai erdőségek utolsó hírmondói

A Sváb-hegy oldalában található, két részre osztott terület korábban összefüggő egységet alkotott. A kert sokáig lakatlan volt, majd az újra megjelenő lakófunkciók a kert alsó részében összpontosulnak, ahol a környezethez illeszkedő őshonos növényekből álló rendezett kert kialakítása kezdődött meg. Ezek azonban nem érintik a védettséget indokló idős tölgyeket, amelyek továbbra is biztonságban fejlődhetnek.

A kert védelmére a XII. kerületi Önkormányzat 1995-ben rendeletet hozott, majd törvényes oltalmát 2013-ban a Fővárosi Önkormányzat vette át. Az említett idős tölgyállomány minden bizonynyal a terület beépítése előtti időszak erdőségeinek utolsó maradványa. A korábbi és jelenlegi tulajdonosok számára egyaránt értéket képvisel ez a néhány faegyed, hiszen 80-100 éves fákról van szó, amelyek törzskörmérete meghaladja a



két métert. Egyes tölgyek már elszáradtak, ezeket előszeretettel látogatják a harkályok, ahogy azt az odúk is tanúsítják. Az évtizedes lakatlanság miatt a tölgyekkel benőtt terület igen nehezen járható, aljnövényzetében erősen elterjedt a vadszeder (*Rubus fruticosus*) és az akác. A díszkerti fák közül kiemelkedő értéket képvisel egy idősebb hárs (*Tilia* spp.) és több tiszafa (*Taxus baccata*). A kert az utcáfront felől jól áttekinthető, de bejutni csak tulajdonosi engedéllyel lehet.



**Balra:** A védett terület felső részén hatalmas holtfák uralkodnak a látképet, melyek megtartása zoológiai szempontból rendkívül fontos

**Jobbra:** A beépítetlen kertrész aljnövényzetében uralkodó a vadszeder (*Rubus fruticosus*)



Az alsó részt átalakító kertépítészek törekedtek az eredeti fászszerű állomány védelmére

**Középen:** A zöldike (*Carduelis chloris*) rendszeresen felbukkan a kertben

**Lent:** A védett fenyőrigó (*Turdus pilaris*) rendszeres őszi-téli vendég



# Péceli úti kert

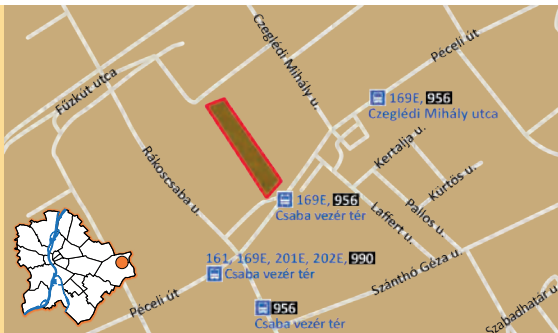
Cím: Budapest XVII. kerület,  
Péceli út 206.

Védetté nyilvánítás éve: 1999

Látogathatósága: A tulajdonos engedélyével látogatható

Területe: 3451 m<sup>2</sup>

A terület középponti koordinátái: WGS84: 19.286659/47.488265  
EOV: 668093/238286



A kert bejárata a Péceli út felől

„A kert olyan szabályozott környezeti rendszer, amely a termelő, lakó vagy üdülő célú tájalakítás legkisebb téregységének tekinthető. Nagysága néhány m<sup>2</sup>-től több hektárig terjed. Jellemzője, hogy sajátos klímával rendelkezik, egy- vagy többszintes növényállománnyal fedett, térben és időben változó, fejlődő alkotás, amely esztétikai élményszerzésre, pihenésre szolgál.” Egy, a védett

területről 2001-ben készült szakdolgozat idézete tökéletesen leírja azt, ami a látogatót a Péceli úti kert bejárása során fogadja.

A főváros XVII. kerületében található botanikai gyűjtemény negyedszázada élvez helyi védettséget. A tekintélyes méretű magánkertben nagyjából 300 növényfaj, illetve fajta található. A kert elején álló családi ház az utcafront



Felül: A terasz pergolájának környezete trópusi vidéket idéz

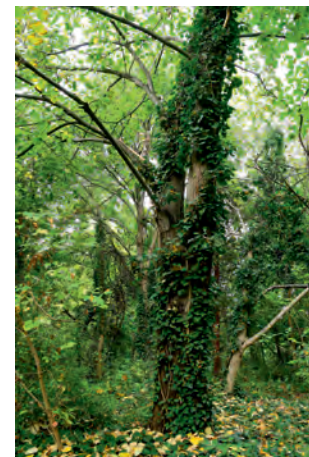
Alul: A családi ház teraszán különleges fajtagyűjtemény található



Balra: A védett területen belül örökzöld és lombhullató fajok vegyesen nőnek

Középen: Idős hársfa (*Tilia spp.*) a kert középső részén

Jobbra: A kertben megtalálható egy tekintélyes méretű nagylevelű eperfa (*Morus alba*, „*Macrophylla*”) is





**Balra:** A szechuáni borsfának (*Zanthoxylum simulans*) igen szép és nagyméretű példánya található a családi ház közelében

**Középen:** A kert koros szechuáni borsfája (*Zanthoxylum simulans*) minden évben bőven terem

**Jobbra:** A szechuáni borsfa (*Zanthoxylum simulans*) jellegzetes szúrós kinövésű védekezést szolgálják

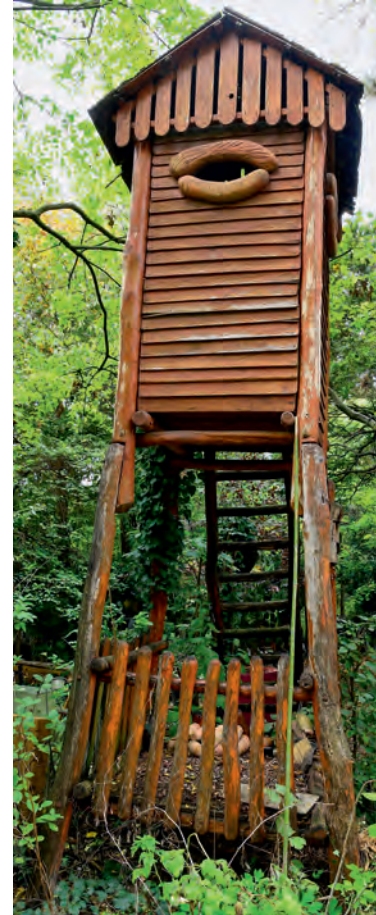


elől jótékonyan eltakarja a sűrű növényállományt. Keskeny ösvényeken kényelmesen bejárható a kert, amely a Péceli út környezetének sajátos parcellázása miatt csak 20 méter széles, de hossza megközelíti a 200 métert. A növénygyűjteményben a kis kiterjedésű nyílt részen megállya megfigyelhetünk oszlopos fajtákból álló növénycsoportokat, de a hazai ritkaságok mellett mediterrán, trópusi és szubtrópusi fajok, illetve fajták is helyet kaptak. Komoly értéket képvisel a minden évben termést érlelő gránátalma (*Punica granatum*), a nagy méretű

selyemakác (*Albizia julibrissin*) és az ámbrafa (*Liquidambar styraciflua*). Utóbbi faj őshazája Észak-Amerika keleti és délkeleti része. Hazánkban elterjedt, de sehol sem gyakori dísznövény. Törzsét megsebezve egy aromás gyanta, az ún. sztorax jelenik meg, amely a seb zárásához és gyorsabb gyógyulásához járul hozzá. A kozmetikai ipar használja illatszerek, kenőcsök illatának fokozására. A rágógumi alapanyagát szintén az ámbrafa levegőn besűrűsödő váladékából készítik. A kert további különlegessége a lepényfa tövis és termés nélküli fajtája (*Gleditsia triacanthos*



A védett terület gazdag pozsgás- és kaktuszgyűjteménynek ad otthont



'Sunburst'). A fentiekén kívül gazdag örökzöld gyűjtemény is helyet kapott, amelyek a lombhullatókkal vegyesen, azokkal harmonikus elosztásban növekednek. Az andalúziai jegenyefenyő (*Abies pinsapo*) mellett megtalálható az atlasz cédrus bókoló és kékes színű fajtája (*Cedrus atlantica 'pendula' és 'glauca'*). Különlegességnek számít a nutka hamisciprus bókoló fajtája (*Chamaecyparis nootkanensis 'Pendula'*) is.

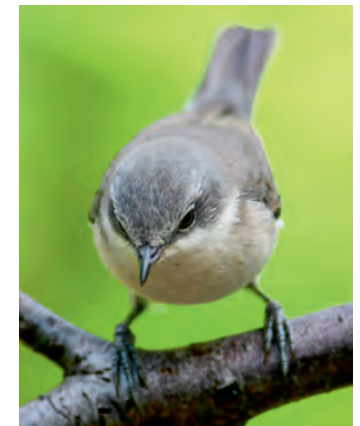
A kiragadott példák jól mutatják a védett kert kiemelkedő értékét, amelynek hosszútávú fennmaradását a tulajdonos, Tóth József növényismeretével és áldozatos munkájával biztosítja.

**Balra:** A kert infrastruktúrájának egyik látványos eleme ez a magasles

**Jobbra:** A terület nemcsak védett, hanem természetközelsége okán „Madárbarát kert” is

**Balra:** Rendszeresen, egész évben megfigyelhető a balkáni gerle (*Streptopelia decacotus*)

**Jobbra:** A kertben rendszeresen fészkelő kispusztá (*Sylvia curruca*) a telet Afrikában tölti





Természeti  
emlékek

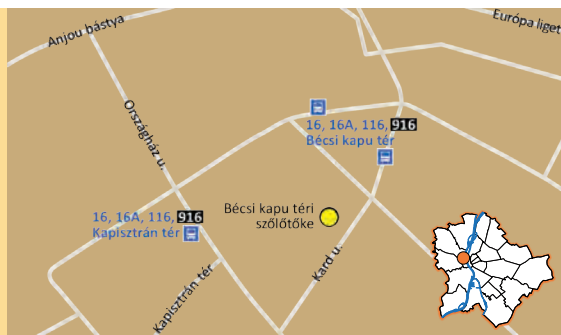
## Bécsi kapu téri szőlőtőke

Cím: Budapest I. kerület,  
Bécsi kapu tér 8.

Védetté nyilvánítás éve: 1982

Látogathatósága: A tulajdonosok engedélyével látogatható

A természeti emlék koordinátái: WGS84: 19.029992/47.504225  
EOV: 648706/240037



A természetett szőlő az egyik legrégebb és legtöbb fajtában létező kultúrnövényünk. Őshazája a Kaukázus vidéke. Termesztésbe vonása legalább 6000 éve kezdődött. Először az ókori Egyiptomban, Föníciában és Elő-Ázsiában alakították ki szőlőültetvényeket. Később az ókori Görögországban, majd a Római Birodalomban már kiterjedt szőlőtermesztés folyt, a természetet komoly elméleti tudás alapozta meg, és a szőlőből készült termékek széles

körben elterjedté váltak. A nagy földrajzi felfedezések idején a természetett szőlő gyors és látványos világhódító útra indult. Hamar megjelentek az első ültetvények Észak- és Dél-Amerikában, Ausztráliában, valamint Dél-Afrikában. Hazánkban a szőlőtermesztés kezdete a Római Birodalom időszakára vezethető vissza. Az ókorban és a középkorban a szőlőművelés töretlen népszerűségnek örvendett. Az újkorban azonban ennek gátat vetett

A szőlőtőke a teljes belső udvart körbenötte



az 1874-ben bekövetkezett filoxeravész. Az amerikai származású filoxéra, más néven szőlőgyökértetű (*Viteus vitifoliae*) szinte az összes európai szőlőültetvény sorsát megpecsételte. Ekkor semmisültek meg a nemzetközileg is híres budavidéki szőlőtermő helyek. Ebben az időszakban kezdett teret hódítani a szőlők oltása, amelynek alanyai többek között a filoxérának ellenálló, amerikai *Vitis labrusca* származású fajták egyedeiből kerültek ki. A direktermő szőlőfajták ültetvényekbe történő telepítése a gyümölcs metilalkoholos erjedése miatt régóta tilos, ennek ellenére elsősorban a kiskerti, házikerti természetben sok helyen jelen vannak.

A Várkerületben található védett növény is ehhez a direktermő fajhoz tartozó, Izabella fajtájú szőlőtőke. Megtelepedése a II. világháború végén, 1944-ben történt, amikor a házban lakók észrevették a frissen kihajtott szőlőtőkét, amelyet gondozásukba vettek.

A szőlő nyolc évtized alatt teljesen körbenötte a belső udvart, sőt az emeleti körfolyosóra is felkúszott. Törzse feltűnően vastag, alsó részén pedig kanyarulat jelzi, hogy kezdeti éveiben egy nagyméretű kőtömböt került meg, ezt az ívet megfásodott töve a mai napig őrzi. Lombozata, valamint termése vegyszeres kezelés nélkül is szép és egészséges.

**Balra:** A lecsüngő hajtások meghatározó elemei az épület belső udvarának

**Jobbra:** A védett szőlő rendszeresen terem, és vegyszeres kezelés nélkül is egészséges termést érlel

**Balra:** Az idős épület impozáns bejárata

**Jobbra:** A védett növényt a műemlék épület belső udvara rejti





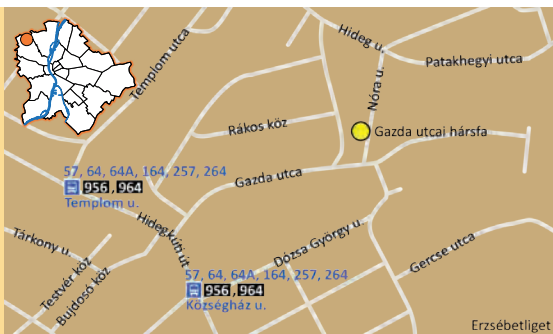
## Gazda utcai hársfa

Cím: Budapest II. kerület,  
Gazda utca 45.

Védetté nyilvánítás éve: 1980

Látogathatósága: A tulajdonos engedélyével látogatható, a Nóra utca felől szabadon megtekinthető.

A természeti emlék koordinátái: WGS84: 18.96476/47.56562  
EOV: 643960/246862

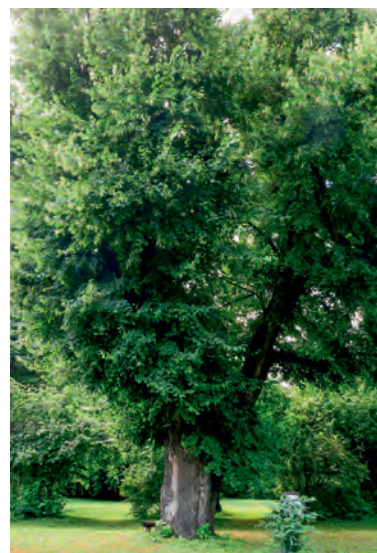


A kislevelű hársfák kérge idős korukban válik mélyen barázdálttá



Balra: A hársfa meghatározza a nagy kert képét

Jobbra: Az idős hársfa látképe a Nóra utca felől



A hársakra jellemző, hogy leveleik szív alakúak, levélnyelük ferdén elhajló. A levelek színe általában sötétzöld, míg világosabb fonákuk részben kopasz, vagy gyapjas. Több fajnál az érzugoknál szőrözöttség figyelhető meg. A kislevelű hárs (*Tilia cordata*) hazánkban őshonos. Elsősorban domb- és hegyvidékeinken jellemző. Virága igen illatos, jó mézelő. A levélfonákon az érzugok szőrözöttsége barnásvörös.

Maximális magassága 40 méter körüli. Kérgének színe barnásszürke, felszíne pedig repedezettebb a közeli rokon nagylevelű hárs (*Tilia platyphyllos*) kérgénél. Virágzása június-július hónapokra esik, ekkor illatáról már messziről érezhető jelenléte. Mélysárga virágai szinte teljesen ellepik a koronát.

A II. kerületben lévő Gazda utcai kislevelű hársfa a főváros legidősebb faegyedei közé tartozik. Korát nem ismerjük

pontosan, de minden bizonnyal több száz éves lehet. Koronája egészségesnek mondható, ami a Budapesti Közművek Nonprofit Zrt. FŐKERT Főigazgatósága áldozatos munkájának is köszönhető. A közelmúltban kiderült, hogy törzse sajnálatos módon elkezdett kiodvasodni, ennek ellenére állapota jónak mondható. Igen impozáns látványt nyújt a Nóra utca felől, ahonnan szabadon megtekinthető. Védettségét a Fővárosi Önkormányzatnál rendszeresített határozatú tábla jelzi, ha ezt látja, tudhatja, hogy jó helyen jár. A fa története nincs teljesen feltárva, koránál fogva nagy valószínűséggel a beépítések előtti időszak nagyterjedésű erdősegeinek egyik utolsó hírmondója lehet.

A hársfa méretei magukért beszélnek. Magassága meghaladja a 20 métert, korona átmerője is hasonló. Mellmagasságban mért törzskörmérete jóval négy méter felett van. 2003-ban az itt lakók rendezték környezetét, a telek kerítését felújították. Ennek okán a védett fa



fennmaradása biztosított, a szükséges szakmai és tulajdonosi figyelmet megkapja, így feltehetően még hosszú éveket gyönyörködhetnek lenyűgöző méreteiben az idelátogató természetbarátok.

A fa mellmagasságban mért törzskörmérete a 4 métert is meghaladja



A védett fa minden évben bő termést hoz

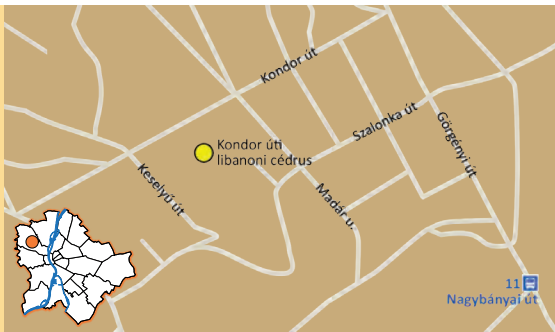
## Kondor úti libanoni cédrus

Cím: Budapest II. kerület,  
Kondor út 5.

Védetté nyilvánítás éve: 1999

Látogathatósága: Szabadon látogatható

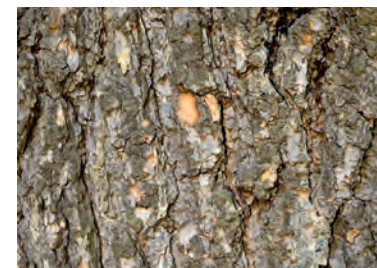
A természeti emlék koordinátái: WGS84: 18.984720/47.536153  
EOV: 645341/243584



Lombkoronája az idős cédrusokra jellemző módon ernyőszerűen kiszélesedett

A cédrusoknak négy óvilági faja létezik. Magyarországon egyik sem őshonos, de ültetett dísznövényként az Észak-Afrikában honos atlasz cédrus (*Cedrus atlantica*) igen elterjedt hazánkban. A himalájai cédrus (*Cedrus deodara*) afrikai rokonánál már jóval ritkább, míg a Cipruson endemikus ciprusi cédrus (*Cedrus brevifolia*) Magyarországon kizárólag gyűjteményes kertekben található meg.

A libanoni cédrus (*Cedrus libani*) Libanon térségéből és a törökországi Taurusz-hegységből származik. Az 1700-as évek közepétől Angliában és más európai országokban a nemesi kastélyok, kúriák kertjeinek jellemző növényévé vált. Viszonylag gyors növekedése miatt előszeretettel ültetik nagyobb magánkertekbe is, de főleg csemetekorban érzékeny a zord téli időjárásra.



Balra: A cédrus törzskörmérete tekintélyt parancsoló

Jobbra fent: Vastag kérge néhol pikkelyszerűen leválik

Jobbra lent: A fa tűleveles hajtásai sűrűn egymás mellett állnak



Magyarországon a soproni Löverekben és az Alcsúti Arborétummal szemben lévő Csaplári-erdőben található idősebb példányokat. A faj harmadik legnagyobb hazai képviselője a II. kerületben található 130 évesre becsült Kondor úti példány.

Hosszú élete alatt, ennek az egyednek a magassága elérte a 20 métert, mellmagasságban mért törzskörmérete pedig meghaladja a három métert. Más idős libanoni cédrusokhoz hasonlóan, ágrendszere szétterült és ernyőszerűen kiszélesedett. Az elmúlt években a környező erdőfoltok szegélyében magról felőtt fiatal korai juharok (*Acer platanoides*) miatt ágrendszere elkezdett felfelé hajlani és felkopaszodni, ezért a természeti értéket kezelő Budapesti Közművek Non-profit Zrt. FŐKERT Főigazgatóságának munkatársai 2015-ben néhány faegyedet eltávolítottak, így a cédrusnak ismét van tere a növekedéshez. 2023-ban pedig a fa előtt álló, de időközben teljesen kiszáradt nemes alma (*Malus domestica*) eltávolítására került sor. Ennek köszönhetően ma ismét teljes terjedelmében

rálátni a cédrusra, pontosabban annak impozáns koronájára.

A szabadon látogatható famatuzsálemet körbekerítették, a vadhaló mellett a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 2013-ban kihelyezett ismertető táblája áll.

A fa eredetileg egy gazdag növénygyűjteménnyel rendelkező, mára már elpusztult villakert része lehetett, amelyről nemcsak a mementőként megmaradt cédrus, hanem néhány öreg tiszafa (*Taxus baccata*) és duglászfenyő (*Pseudotsuga spp.*) is tanúskodik.

A védettséget jelző tábla és a fa különleges történetének leírása



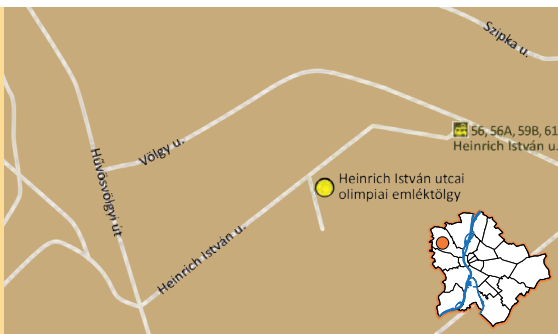
# Heinrich István utcai olimpiai emléktölgy

Cím: Budapest II. kerület,  
Heinrich István utca 5.

Védetté nyilvánítás éve: 1991

Látogathatósága: A tulajdonosok engedélyével látogatható, az utcafrontról szabadon megtekinthető

A természeti emlék koordinátái: WGS84: 18.968321/47.538859  
EOV: 644111/243887



A kocsányos tölgy (*Quercus robur*) Európában az egyik leggyakoribb őshonos fafaj. Elterjedési területe a Brit-szigetektől egészen a Kaukázusig húzódik. A tartósan vízzel borított, erősen meszes, vagy nagyon laza talajok kivételével a sík- és dombvidéki területeken mindenütt megtalálható. Egykor a Magyar Alföldön is óriási területeket foglalt el. Erdőterületeinken kívül előszeretettel

ültették nagyobb kertekbe, kastélyok mellé, vagy településeink közterületeire, ahol versenytársak nélkül növekedhettek. Ezek az egyedek hazánk legöregebb és legnagyobb fái közé tartoznak. Magasságuk elérheti a 40 métert, törzskörméretük pedig akár hét méter is lehet. A kocsányos tölgy levelei mélyen karéjosak, igen rövid nyelűek. A levélválnál két jellegzetes fülecske található.



A fán korábban ismeretető tábla volt, amely származását igazolta, ez azonban a közel-múltban nyomtalanul eltűnt



**Balra:** A fa látképe a Heinrich István utca felől

**Jobbra:** Törzsén régi sérülések nyomai láthatók, de egészségi állapota ennek ellenére nagyon jó



Makkterméseinek kupacsa majdnem sima felszínű, a termés hosszú kocsányon ízesül a hajtásokhoz. Kérge szürkésbarna, mélyen repedezett. Törzse legtöbbször egyenes.

A Hűvösvölgyben található kocsányos tölgyet Zombori Ödön birkózó ültette, aki az 1936-os berlini olimpián elért első helyezéért kapta a csemétét. Azon az olimpián valamennyi győztes egyéni versenyző és csapat kapott emlékebe egy-egy tölgyfa csemétét. A magyarok tíz aranyérmet nyertek, ez a példány minden viszontagságot túlélt, a mai napig is látható. Nincsen egyedül még



**Balra:** A törzsre borostyán (*Hedera helix*) nőtt, amely ma már a lombkoronába is felkúszott

**Jobbra:** Az idős kocsányos tölgy kérge mélyen barázdált és szürke színű

a helyi védett olimpiai tölgyek között sem. Ilyen olimpiai tölgyfa található Hajdúsámson város központjában is, ahova Harangi Imre öklívívó bajnok saját kezűleg ültette el a csemétét.

A budapesti kocsányos tölgy bekerített telken, a bejárati kapu mellett, az utcafront közelében áll, törzsén korábban ismertetőszöveg volt, amely mára sajnos eltűnt. Egészségi állapota kitűnő, csak néhány alsó ága indult száradásnak, feltehetően az önárnyékolás miatt. Az emlékfá viszonylag távol helyezkedik el a környező fáktól, így van még tere a további növekedéshez.



**Balra:** A tölgyek karéjos levélszéle nagyon jellegzetes

**Középen:** A kocsányos tölgy faji jellegzetessége rövid levélnyele és a levélválnál található fülecske

**Jobbra:** Rügye világosbarna színű és finoman szőrözött



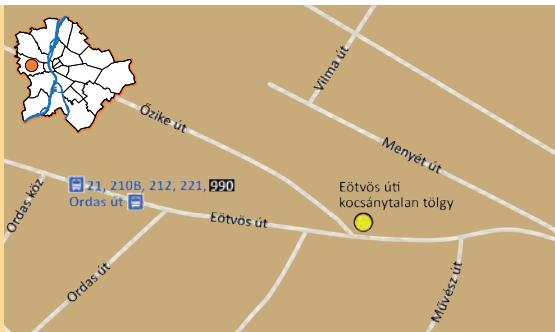
## Eötvös úti kocsánytalan tölgy

Cím: Budapest XII. kerület,  
Eötvös út 17.

Védetté nyilvánítás éve: 1994

Látogathatósága: A tulajdonosok engedélyével látogatható, az utcafrontról szabadon megtekinthető

A természeti emlék koordinátái: WGS84: 18.983340/47.498117  
EOV: 645216/239357



A tölgyek mintegy félezer fajának közös tulajdonsága, hogy tojásdad, vagy gömbölyded makkterméseik vannak, amelynek egy részét csésze alakú kupacs borítja. Rügyeik a hajtásvégeken csoportosan állnak.

A kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*) az egyik legelterjedtebb európai fafaj. Legfőképpen dombvidéki területeken honos, ahol kerüli a meszes

talajokat, de nem kedvező számára a túl magasan lévő talajvíz és a pangóvíz sem. Koronája szabályosabb a kocsányos tölgnél, állományban növe magas és egyenes törzset nevel, lombkoronája több méteres magasságban kezdődik. Levelei hosszú nyélen izesülnek a hajtásokhoz, szélük karéjos, a válluknál azonban hiányzik a kocsányos tölgyeknél megfigyelhető fülecske. Felszínük kissé



A fa lombkoronáját korábban betegsége miatt csonkolni kellett, ennek szerencsére ma már nyoma sincs



A fa látképe az Eötvös utca irányából



fényesebb. Szürkés színű kérge finoman barázdált. Makkterméseik sokszor csoportosan állnak, amelyek ülők, vagy nagyon rövid nyélen fejlődnek ki.

Hazai tájainkon előszeretettel elegyedik gyertyánnal (*Carpinus betulus*). Ilyen erdőfoltokat találhatunk például az Ördög-órom természetvédelmi terület Edvi Illés úttal határos, északias kitettségű oldalán. A Normafa környékén a bükkal (*Fagus sylvatica*) elegyes öreg erdőket jellemző fafaja.

Erdészetiileg igen értékes fafaj, hasznosítása is nagyon széleskörű. Idősebb állományai Budapesten ma már csak a Budai Tájvédelmi Körzet magasabb régióiban, főként a Normafa környékén figyelhetők meg, valamint a Diós-árok területén található egy csertölgygel (*Quercus cerris*) elegyes, mintegy 80 éves foltja.

Az Eötvös utcában található fa törzskörmérete impozáns, bőven két méter felett van. Lombkoronája nem éri el a fajra jellemző méretet, mivel nagyobb ágait többször csonkolni kellett. Magassága emiatt kisebb, mindössze 10 méter



Balra: Kérge kora miatt sok helyen elhalásokat mutat, de szépsége így is lenyűgöző

Jobbra: A kocsánytalan tölgy kérge az ép törzsrészekben jól mutatja a fajra jellemző finom repedeztettséget



A faj jellemzői a hosszú levélnyél és a sekély levélkaréjok

A védett tölgy őszi lombszínje október táján élénkzöldre vált



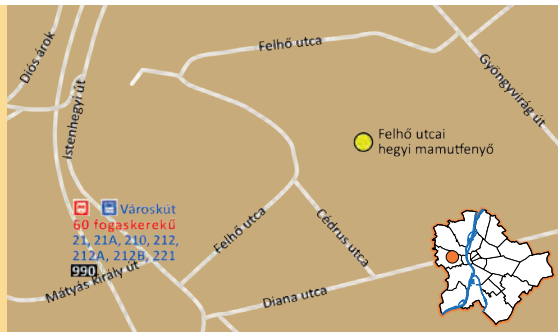
## Felhő utcai hegyi mamutfenyő

Cím: Budapest XII. kerület,  
Felhő utca 17.

Védetté nyilvánítás éve: 1994

Látogathatósága: A tulajdonosok engedélyével látogatható, az utcafrontról szabadon megtekinthető

A természeti emlék koordinátái: WGS84: 18.991669/47.501045  
EOV: 645916/239681



A szikla kilátópontjának közelében napjainkban is található még fajgazdag sziklagyepek



A fali gyík (*Podarcis muralis*) gyakori a területen, egyedeit elsősorban a sziklakibúváson lehet megfigyelni

A hegyi mamutfenyő (*Sequoiadendron giganteum*) igazi élő kövület. A fossziliák tanúbizonysága szerint, a földünkön már évmilliók óta létezik. Jelenlegi elterjedési területe meglehetősen szűk, csak az észak-amerikai Sierra Nevada néhány magasabban fekvő pontján maradtak fenn lokális populációi. Igen hosszú életkort megélhetnek, egyes példányai 2000 évnél is idősebbek. A föld legnagyobb fája a General Sherman (Sherman tábornok) nevű példány, súlya több ezer tonna, magassága pedig jócskán meghaladja a 100 métert. Európába az 1800-as évek közepén került, ettől az időszaktól kezdve egyre több helyen kezdték el ültetni. Manapság már ezen a kontinensen is átvette a magassági rekorder szerepét, ugyanis Angliában 50 méter feletti példánya is ismeretes. Hazánkban szörvényes előfordulású, kiskertekben, arborétumokban és kastélyparkokban egyaránt megtalálható. Fagyzugos területeken nem életképes, fiatal korban könnyen elfagy. Fája puha, kérgé pedig igen vastag és szívaccszerűen benyomható, ezért faipari hasznosításra nem alkalmas.

A hegyi mamutfenyő koronája kezdetben sűrű, szürkészöld színű és kúp alakú. Idősebb korban ága lehajló, vége



ugyanakkor felívelő. Koronája megnyúlt, amely középen a legszélesebb. Hatalmas méretei ellenére tobozai meglehetősen kicsik, mindössze 4 cm hosszúra nőnek meg.

A XII. kerületben található példány az eredeti élőhelyen lévő famatuzsálemek mellett igencsak eltörpül, hozzájuk képest még alig haladta meg a „gyermekkort”. Ennek ellenére a fővárosi példányok között talán a legszebb. Koronája jócskán kiemelkedik a környező fák közül, magassága meghaladja a 20



métert és törzskörmérete is túl van a két méteren. Vörösbarna kérgén már most megfigyelhetők a jellegzetesen foszladozó rostok. Évek óta bőven hoz tobozokat és felívelő ágrendszere is azt mutatja, hogy már felvette az idősebb faegyedekre jellemző formát. A magánkertben álló fa környezete szépen gondozott, védettségét tábla jelzi.

Az utcafrontról kis bekötőúton lehet megközelíteni, ahonnan teljes egészében megtekinthető, de koronájának felső része messzebről is jól látható.



Minden évben sok apró tobozt hoz



A fa védettségét határozó tábla jelzi

Balra: Vastag és puha kérgé élénk vörösbarna színű

Jobbra: Tobozai éretten világosbarna

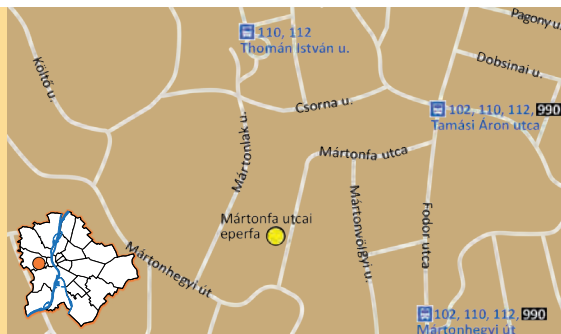
## Mártonfa utcai eperfa

Cím: Budapest XII. kerület,  
Mártonfa utca 4.

Védetté nyilvánítás éve: 1994

Látogathatósága: A tulajdonosok  
engedélyével látogatható

A természeti emlék  
koordinátái: WGS84: 18.998133/47.491766  
EOV: 646345/238650



Az eperfafélék családja (Moraceae) igen népes, több mint 2000 faja Földünk szinte minden részén előfordul, ám képviselőinek döntő többsége a trópusokon él. A család talán legismertebb faja a füge (*Ficus carica*).

Az eperfák már igen régóta jelen vannak a Kárpát-medencében, ezért hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy az ide tartozó fajok igen messziről indulva hódították meg az öreg kontinentet. A fehér eperfa (*Morus alba*) eredeti hazája Kína, innen hozták el Nyugat-Európába.

Széleskörű elterjedését kontinensünkön a selyemhernyó-tenyésztésnek köszönheti, ugyanis ez a faj a hernyók legkedveltebb tápnövénye. A fekete eperfa (*Morus nigra*) őshazáját homály fedi, anynyi bizonyos, hogy valahol Nyugat-Ázsiában lehet. Európában már több évszázada jelen van, de melegebb klímájú élőhelyet igényel rokonánál, ezért kiskertekben ritkán fordul elő.

Az eperfákra általánosságban véve jellemző, hogy viszonylag alacsonyak, 10–12 méternél ritkán nőnek magasabbra.



Leveli féltényérnyiek, színük élénkzöld és fényes



Az idős fa terebélyes lombkoronáján mára elszáradt ágak jelentek meg

Levelük nagy, színük fényes, de a fekete eperfaé mindkét oldalon szőrös. A fehér eperfa fonáka csak az erek mentén mutat szőrözöttséget. Nevüket termésük színéről kapták: a fekete eperfa érett termése sötétbordó, vagy lilás, míg a fehér eperfaé a piszkosfehértől a világos pirosig változhat. A Mártonfa utca lakatlan kertjében álló hatalmas fekete eperfa magassága megközelíti a tizenöt métert, koronaátmérője legalább tizenkét méter. Törzskörmérete mellmagasságban négy méter körüli, sötét kérge erősen repedezett, ez idős korára utal. Kb. két méteres magasságban három hatalmas ágban folytatódott növekedése, amelyből kb. 10 évvel ezelőtt az egyik lehasadt és a földre feküdt. Ma már csak a két megmaradt vázág képezi a koronát, ami emiatt kissé asszimmetrikussá vált.

Méreteit tekintve a sérülés ellenére feltehetően elérte maximális magasságát és kiterjedését, bár szoliterként lenne tere tovább növekedni. Ugyan egészségi állapota a törés ellenére is megfelelő, idős kora miatt elkezdtek a felső ágai száradni, odvasodni, ezért a közeljövőben szükséges lesz alapos vizsgálatára és egészségügyi ápolására.

Az utcafronton felnövekvő alacsony fa- és cserjeállomány miatt közterületről csak részben látható.



A fa talán a Mártonfa utca felől a leglátványosabb



A korábban háromágú fatuzsálem ma már csak két ágat nevel



Balra: A fa háromágú törzséből az egyik hatalmas ág néhány éve lehasadt

Jobbra: A fa egészségi állapotát a fenntartó BKM FŐKERT Főigazgatóság rendszeresen vizsgálja

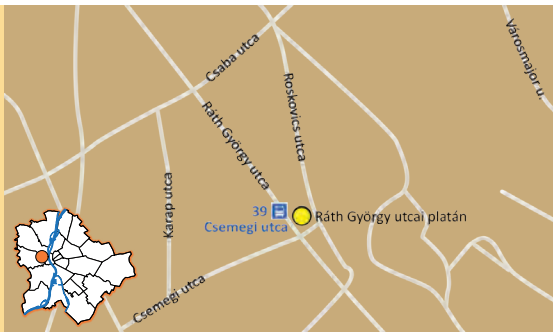
## Ráth György utcai platán

Cím: Budapest XII. kerület,  
Ráth György utca 13.

Védetté nyilvánítás éve: 1994

Látogathatósága: A tulajdonosok engedélyével látogatható, az utcafrontról szabadon megtekinthető

A természeti emlék koordinátái: WGS84: 19.017492/47.501792  
EOV: 647797/239762



A platán a kert jelentős részét uralja



A platánfélék családjának (*Platanaceae*) fajai eredetileg Észak-Amerikában, Délkelet-Európában és Ázsiában honosak. A közönséges platán (*Platanus x hybrida*) eredete nem tisztázott, feltehetően a

keleti- és a nyugati platán (*P. orientalis*, *P. occidentalis*) állandósult, termékeny hibridje. Valószínűleg Délnyugat-Európában (Franciaországban, vagy Spanyolországban) alakult ki a XVII. században. Hazánkban az 1800-as évektől ültetik nagyobb számban. Hosszú életkoruk miatt az elsőként ültetett magyarországi platánok közül is találhatunk még élő példányokat. József Nádor alcsútdobozai kastélyparkjában, a budapesti Margit-szigeten és a Városligetben lenyűgöző méretű egyedei vannak. A platánok jellegzetessége, hogy fiatal kérgük krémszínű, amely idősebb korban szürkésbarnává válik és vékony lemezekben leválik. Levelei nagyok, vastagok és juharszerűek. Termései gömb alakú termés csoportba rendezett, szőrös makkokból állnak, amelyek tavasszal szétnyílnak, szétesnek. Magevő énekesmadaraink közül a védett tengelic (*Carduelis carduelis*) egyik kedvenc tápláléka.

A XII. kerület északi részén található, kertés házas övezetben álló platán az egész kertet uralja. A társasház mellett növő fa magassága meghaladja a 20 métert, koronaátmérője hasonló méretű. Törzskörmérete több mint négy méter. Két méteres magasságban hét hatalmas



ágra válik szét, amelynek köszönhetően teljesen egyedi koronaformát fejlesztett. Méretei miatt a Ráth György utcai példány a legnagyobb budapesti platánok közé tartozik. A fa jó egészségi állapotnak örvend, jelentősebb csonkolás sehol sem található rajta. Az utcáról takarásmentesen, teljes egészében megtekinthető. Védettségét hatszögletű tábla jelzi.

**Balra:** Törzse alacsonyban hét hatalmas ágra válik szét

**Jobbra:** Levele a juharokra emlékeztet, szélessége a 15 cm-t is elérheti



A fát eredetileg a Hegyvidéki Önkormányzat nyilvánította védetté, erre egy fakuló kis zöld tábla emlékeztet a kert kerítésén

**Balra:** Kérge a platánokra jellemzően nagy darabokban válik le

**Jobbra:** A törzs alsóbb részén a kéregleválás pikkelyszerű, ez a fa egyik ösére, a keleti platánra (*Platanus orientalis*) jellemző tulajdonság

## Svájci úti bükk

Cím: Budapest XII. kerület,  
Svájci út 2.

Védetté nyilvánítás éve: 1994

Látogathatósága: A tulajdonosok engedélyével látogatható, az utcafrontról szabadon megtekinthető.

A természeti emlék koordinátái: WGS84: 18.982202/47.495575  
EOV: 645167/239066



Szürke ágrendszer az őszi lombszíneződés időszakában érvényesül a legjobban

A bükkfajok az északi féltekén őshonosak. Jellegzetes ismertetőjegyük sima és szürke kérgük, valamint hosszú, keskeny rügyeik. Ehető, háromélű makkterméseik négy kopáccsal nyíló kupacsban fejlődnek.

A közönséges bükk (*Fagus sylvatica*) Dél-, Közép- és Nyugat-Európában őshonos, Angliában is előfordul. Magyarországon a 400–800 méter közötti tengerszint feletti magasságokban fordul elő tömegesen, de északi hegyoldalakon lehúzódhat egészen 250 méterig. Ilyen alacsonyan fekvő bükkfoltokat Budapesten is találhatunk az Apáthy-szikla természetvédelmi területen, valamint a Normafa és János-hegy környéki erdőségeiben. A bükkerdők igen jellegzetesek: a hatalmas koronájú fák összefüggő zöld takaróként borulnak a talaj fölé, cserje és gyepszintjük ezért igen szegényes. A sűrű záródás miatt a bükkösök fényben szegények, így az aljnövényzet szinte teljes hiánya miatt jól átláthatók.

A bükk levelei sötétzöldek, fényesek és ép szélűek. A faj a nagyméretű fák között meglehetősen rövid életűnek számít. A szél viszonylag könnyen kicsavarhatja, fája pedig gyorsan korhad. Holtfája azonban a xilofág és szaproxilofág rovarfauna számára nélkülözhetetlen élettér. Ezért a bükkösökben az elpusztult fák helyben hagyása a természetes biodiverzitás egyik legfontosabb fenntartója.

Parkokba, nagyobb kertekbe elsősorban kertészeti változatait ültetik. Na-



gyon népszerű vörös lombú változata, a vérbükk.

A XII. kerület, Svájci út 2. szám alatti családi ház kertjében található közönséges bükk feltételezhetően a beépítések előtti budavideki erdők egyik utolsó tanúja. Koronája hatalmas, magassága pedig eléri a 25 métert. Egészségi állapota megfelelő, ágszáradások, korhadások, törések csak kis mértékben fedezhetők fel rajta.

A kertben álló többi fa miatt nem tud minden irányban terjeszkedni, koronája ennek ellenére már felvette az idős bükkök kiterbélyesedő, klasszikus formáját, emiatt messziről észrevehető.



**Balra:** A Széchenyi emlékút felől korábban jól látszódott, de ma már jelentős részét takarják az időközben felhőtt túlevelű fák

**Jobbra:** A lombkora alsó részének vízszintesen növe, hatalmas ágai szinte teljesen beárnyékolják a kertet

Az elhalt, lehullott ágcsonkok körül jellegzetes lefelé hajló ívek jelennek meg, ezt nevezik kínai bajuszoknak



**Balra:** Levelei szórt állásúak, a vékony hajtásokon sűrűn állnak

**Jobbra:** A védett fát legjobban a Svájci út meredek lépcsősoráról tudjuk megfigyelni



## Felhasznált és ajánlott szakirodalom

- Bajor Z. (2015): Budapest természeti értékei. Herman Ottó Intézet, Budapest, 352 p.
- Bajor Z. (2009): Budapest természeti kalauza. Kossuth Kiadó, Budapest, 256 p.
- Bajor, Z. (2011): Özönnövények és egyéb tájidegen növényfajok előfordulása Budapest helyi védettségű természeti értékein – Fővárosi Önkormányzatnak készített tanulmánykötet, Budapest
- Bajor Z. (2004): A Tétényi-fennsík madárfaunájának felmérése 2003-2004-ben. Tájökológiai Lapok 2 (2): 365–370 p.
- Bajor Z. (2010): A természet(védelem) városi határai. Budapest Folyóirat, 2010/5: 7–9 p.
- Bajor Z. (2010): Városlakó famatuzsálemek. Budapest Folyóirat, 2010/10: 15–17 p.
- Bajor Z. (2010): Budapesti vadon. Budapest Folyóirat, 2010/12: 35–37 p.
- Bajor Z. (2010): Polgári kertek a fővárosban. Budapest Folyóirat, 2011/5: 2–4 p.
- Borbás, V. (1871): Pest-megye flórája Sadler óta és újabb adatok – Math. Term. Közlem. 9:15–54.
- Borbás, V. (1879): Budapestnek és környékének növényzete – Magy. Kir. Egy. Könyvkiadó, Budapest
- Bognár A. (2000): Védett természeti értékek a fővárosban. Főpolgármesteri Hivatal kiadványa, Budapest, 40 p.
- Farkas S. [szerk.] (1999): Magyarország védett növényei. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 416 p.
- Gönczy, P. (1879): Pest megye és tájéka viránya – Magyar Királyi Egyetemi Ny., Budapest
- Grúsz E. – Boga S. (1997): Soroksári Botanikus Kert kertismertető. Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Növénytan Tanszék, Budapest, 35 p.
- Haraszthy L. [szerk.] (2014): Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon. Pro Vértes Közalapítvány, Csákvár, 955 p.
- Hegedűs Á. (1994): Budapest jelenlegi virágos flórája. Animula Kiadó, Budapest, 68 p.
- Kasza Sándor [szerk.] (1998): Budapest kézikönyve I–III. Ceba kiadó, Budapest, 619 p., 628 p., 746 p.
- K. Hlatky K. (2001): Budapesti zöldkalauz. Magyar Almanach Kiadó, Budapest, 255 p.
- Király, G. [szerk.] (2009): Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei. Határozókulcsok – ANP Igazgatóság, Jósvalfő
- Korda Márton [szerk.] (2020) Lepkék és boroszlánok – A Tétényi-fennsík védelmének húsz éve. Zöld jövő Környezetvédelmi Egyesület, Budapest, 97 p. (ISBN 978-615-00-8103-8)
- Marsigli, L.F. (1726): Danubius pannonico-myasicus. Reprint by Andras, D.A. 2004. – Vízügyi Múzeum, Budapest
- Mihály, B., Botta-Dukát, Z. [szerk.] (2004): Biológiai inváziók Magyarországon – Özönnövények I., II., – Természetbúvár Alapítvány Kiadó, Budapest
- Mindszenty A. [szerk.] (2013): Budapest – Földtani értékek és az ember. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 311 p.
- Molnár V. A. (2011): Magyarország orchideáinak atlasza. Kossuth Kiadó, Budapest, 504 p.
- Pécsi M. [szerk.] (1958): Budapest természeti képe. Akadémiai Kiadó, Budapest, 744 p.
- Pécsi M. [szerk.] (1959): Budapest természeti földrajza. Akadémiai Kiadó, Budapest, 416 p.
- Pénzes A. (1942): Budapest élővilága. Királyi Magyar Természettudományi Társulat, Budapest, 217 p.
- Pénzes A. – Csizy F. (1956): Budapest élővilága. Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat, Budapest, 127 p.
- Pintér B. (2006): Budapest védett és védelemre érdemes természeti értékeinek botanikai felmérése. Tölgy Természetvédelmi Egyesület 21 kötetes tanulmányosorozata
- Pintér B. (2008): Budapest védelemre javasolt területei. Tölgy természetvédelmi Egyesület tanulmánya, Gödöllő, 64 p.
- Puky M. – Schád P. – Szövényi G. (2005): Magyarország herpetológiai atlasza. Varangy Akciócsoport Egyesület, Budapest, 207 p.
- Rakonczay Z. [szerk.] (1990): Vörös könyv. Akadémiai Kiadó, Budapest, 360 p.
- Rakonczay Z. (1992): Sas-hegytől a Kálvária-dombig; Az Észak-Dunántúl természeti értékei. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 368 p., 94–199 p.
- Rakonczay Z. (2001): Természetvédelem. Környezetvédelmi Minisztérium Környezetgazdálkodási Intézet, Budapest, 192 p.
- Sadler, J. (1826): Flora comitatus pestiensis – Pestini
- Sadler, J. (1840): Flora comitatus Pesthensis, Ed. 2. – Pesthini
- Schafarzik, F. – Vendl, A. – Papp F. (1964): Geológiai kirándulások Budapest környékén. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 296 p.
- Seregélyes T. – S. Csomós Á. – Szél Gy. (1996-97): Budapest Főváros természetvédelmi területeinek élővilága 10-2; A Rupp-hegy. Botanikus Bt. Kiadványa, Budapest, 23 p.
- Seregélyes T. – S. Csomós Á. – Szél Gy. – Szollát Gy. – Korsós Z. (1996-97): Budapest Főváros természetvédelmi területeinek élővilága 10-3; Az Ördög-órom. Botanikus Bt. Kiadványa, Budapest, 35 p.
- Seregélyes T. – S. Csomós Á. – Szél Gy. (1996-97): Budapest Főváros természetvédelmi területeinek élővilága 10-4; A Martinovics-hegy. Botanikus Bt. Kiadványa, Budapest, 21 p.
- Seregélyes T. – S. Csomós Á. – Szél Gy. – Nagy B. – Korsós Z. (1996-97): Budapest Főváros természetvédelmi területeinek élővilága 10-5; Az Apáthy-szikla. Botanikus Bt. Kiadványa, Budapest, 23 p.
- Seregélyes T. – S. Csomós Á. – Szél Gy. (1996-97): Budapest Főváros természetvédelmi területeinek élővilága 10-6; A Balogh Ádám-szikla. Botanikus Bt. Kiadványa, Budapest, 13 p.
- Seregélyes T. – S. Csomós Á. – Szél Gy. – Szollát Gy. (1996-97): Budapest Főváros természetvédelmi területeinek élővilága 10-7; Az Újpesti Homoktövis Élőhelye. Botanikus Bt. Kiadványa, Budapest, 38 p.
- Seregélyes T. – S. Csomós Á. – Szél Gy. – Berty L. – Korsós Z. (1996-97): Budapest Főváros természetvédelmi területeinek élővilága 10-8; A Róka-hegyi kőbánya. Botanikus Bt. Kiadványa, Budapest, 26 p.
- Seregélyes T. – S. Csomós Á. – Szél Gy. – Nagy B. (1996-97): Budapest Főváros természetvédelmi területeinek élővilága 10-9; A Kőérberki szikes-rét. Botanikus Bt. Kiadványa, Budapest, 21 p.
- Seregélyes T. – Szollát Gy. – S. Csomós Á. – Szél Gy. – Berty L. (1996-97): Budapest Főváros természetvédelmi területeinek élővilága 10-10; A Merzse-mocsár. Botanikus Bt. Kiadványa, Budapest, 28 p.
- Seregélyes Tibor – S. Csomós Ágnes – Németh Ferenc – Merkl Ottó (2000): Csepel természeti értékei. Botanikus Bt. Kiadványa, Budapest, 60 p.
- Simon T. [szerk.] (Éles B. – Gergely A. – Kecskés F. – Loksa István – Loksa Imre – Lóránt M. – Ronkay L. – Simon T. – Szathmáry K. – Zsoldos Á.) (1991–1994): Természeti kincsek Dél-Budán; A Tétényi-fennsík és a Háros-sziget növény- és állatvilága, természetvédelme. Cserépfalvi Kiadó-Zöld Jövő, Budapest, 104 p.
- Simon T. (2000): A magyarországi edényes flóra határozója. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 846 p.

- Somlyay L. (2009): A Budai-hegység florisztikai növényföldrajzának fő vonásai. *Kitaibelia*, XIV. évf. 1. pp.: 35–68, Debrecen
- Somlyay L. (2011): Adatok Budapest környéke flórájának ismeretéhez. *Kitaibelia*, XV. évf. 1-2. pp.: 101–108, Debrecen
- Svensson, L., Mullarney, K., Zetterström, D., (2013): *Madárhatározó*. Park könyvkiadó, Budapest, 450 p.
- Székely K. [szerk.] (2003): Magyarország fokozottan védett barlangjai. Mezőgazda könyvkiadó, Budapest, 425 p.
- Tardy J. [szerk.] (1996): Magyarországi települések védett természeti értékei. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 664 p., 583–604. p.
- T. Bolner K. – Tardy J. (2003): A budai termálkarszt barlangvilága. *A Földgömb*, Budapest, 25.5. 18–29. p.
- Winterl, J. J. (1972): *Index Horti Botanici Universitatis Hungaricae, quae Pestini est. 1788.* – Facsimile edition, Akadémiai Kiadó, Budapest



Kereskedelmi forgalomba nem kerülő, ingyenes kiadvány

[www.budapest.hu](http://www.budapest.hu)